

AID Sha'arei Tzedek Hospital
Oct. 28, 2001

שו"ת ציץ אליעזר חלק ג סימן כז פרק א

הריון מלאכותי ודין הולד הנולד.

הרופאים בזמן האחרון המציאו המצאה חדשה שאשה תוכל להתעבר על ידי אופן מלאכותי מבלי שיבוא עליה איש כדרך כל הארץ. והיינו שמשמרים אצלם שכבת זרע של גבר, וברצות איזה אשה להתעבר בלי דרך גבר בה מזריקים את הש"ז לתוך רחמה והיא מתעברת ויולדת, בעיקר קורה שמשתמשים בכך במקרה של איש ואשה שנישאו זה לזה ולא זכו להוליד בגלל עיכוב מצד הבעל ולהפרד זה מזה אינם רוצים אבל האשה רצונה בילד, במקרה כזה ישנם רופאים המשתמשים בהמצאה זו של הזרקה ש"ז מאיש אחר לתוך רחמה של האשה שע"כ תתעבר ותלד. ונשאלת השאלה אם דבר כזה מותר מצד הדין או לא, וכן מה משפט הילד הנולד מזה.

בשאלה זאת כבר דנתי לפני למעלה משנים עשרה שנה בראותי אז כמה ספרים שהתחילו לדון בשאלה זאת בתוכם כבוד ידי"ג הראשון לציין הרב הראשי לא"י הגרב"צ עוזיאל שליט"א בספרו משפטי עזיאל חאה"ע סימן י"ט [ועיין גם בספרו שערי עזיאל ח"ב שער מ"א פ"ו עיי"ש] ובאתי בזה בדברים עם גדולי התורה ועם ידי"ג הגאון הראשל"צ. אבל בבואי כעת לברר מחדש הלכה זאת החלטתי שיותר רצוי לכירור לגשת לענין כאל חדש לגמרי מבלי תת בו המשא ומתן שהיה לי בזה אם אלה שכבר כתבו על כך, כי אם להבהירה וללבנה באופן מקורי ויסודי מדברי הש"ס והפוסקים כפי אשר תשיג ידי בעזרת החונן לאדם דעת.

וזה החלי בעזה"ת א' אשה שנתעברה במתכוון באמבטי או ע"י מזרקה מש"ז של איש אחר אם נאסרת על בעלה ואם הולד כשר. וכן אם נאמנת לומר שנתעברה על ידי מזרקה.

(א) במסכת חגיגה דף י"ד ע"ב: שאלו את בן זומא בתולה שעברה מהו לכ"ג מי חיישינן לדשמואל דאמר שמואל יכול אני לבעול כמה בעילות בלא דם, או דילמא דשמואל לא שכיחא, אמר להו דשמואל לא שכיחא וחיישינן שמא באמבטי עיברה, והאמר שמואל כל שכבת זרע שאינו יורה כחץ אינה מזרעת, מעיקרא נמי יורה כחץ הוה. ובתוס' ד"ה בתולה כותבים: ופרש"י שהיא אומרת בתולה אני ואי שכיחא דשמואל מהימנא. והנה לכאורה לא נמצא כן ברש"י שלפנינו שפירש דאי שכיחא דשמואל מהימנא. דעל הא דאמרין מי חיישינן לדשמואל דאמר שמואל יכול אני לבעול וכו' כותב רש"י בסתמא שהיה בקי בהטייה וזו נמי נבעלת כן אבל אין מזה גילוי בכונתו, אי הכוונה דזו נמי נבעלת כן ולא נאסרת, או שכן נאסרת, ומתי אינה נאסרת כשעיברה באמבטי.

ונלענ"ד לפרש שהתוס' הוציאו כן מרש"י בד"ה בתולה שעברה שכותב וז"ל: והיא אומרת שימצאו לה בתולים אי נמי כהן גדול נשאה ולא ידע שהיא מעוברת ומצא לה בתולים ואחר כך נמצאת מעוברת מהו לקיימה משום בתולה מעמיו יקח. יוצא לנו מרש"י שני אופנים של מציאות השאלה (א) שהכירו כבר שהיא מעוברת אבל היא טוענת שימצאו לה בתולים ורוצה בכך לינשא לכה"ג (ב) שהכ"ג כבר נשאה ולא ידע שהיא מעוברת וכבר מצא לה בתולים ורק אח"כ נמצא מעוברת אם העיבור הזה מעכב לכ"ג.

מלקיימה משום בתולה מעמיו יקח אשה. ונבוא לראות באיזה אופן נפרש שאלת הגמ' לפי ב' הפירושים, והנה לפי פירוש השני מוכרחים לפרש דשאלת הגמ' היא דאי חיישינן לדשמואל תהיה נאסרת ורק אי לא חיישינן לדשמואל אלא דנתלה באמבטי אזי לא תיאסר, דהא דבר זה שנשאה בתולה הרי התברר בודאי בזה שהכ"ג מצא לה בתולים, ומה היא השאלה? ובע"כ כנ"ל דהשאלה היא דאף שמצא לה בתולים בכל זאת אי חיישינן לדשמואל אינה נאסרת, דהא בפירוש הראשון מפרש רש"י שהשאלה היא על הנאמנות אי נאמין לה במה שהיא טוענת שימצאו לה בתולים, ומשמע מזה הא כל שימצאו לה בתולים לא תיאסר על הכ"ג ולא יעכב במה שהיא מעוברת ובאיזה אופן שהיא מעוברת וא"כ לפי"ז בע"כ אי חיישינן לדשמואל אינה נאסרת מכיון שימצאו לה בתולים, וכל השאלה היא דלמא דשמואל לא שכיחא ואין להאמין לה שימצאו לה בתולים ואין להתירה לינשא לכ"ג.

ולפי"ז מובנים היטב דברי התוס' שכותבים ופירש"י שהיא אומרת בתולה אני ואי שכיחא דשמואל מהימנא והיינו דמזה בעצמו שרש"י מפרש שהיא אומרת בתולה אני והשאלה היא שנאמין לה שהיא עדנה בתולה מזה בעצמו מוכח שסובר דאי שכיחא דשמואל מהימנא דהא אזי היא עדנה בתולה וכו"ל.

עכ"פ לפי פירוש הראשון של רש"י ולפי גירסת התוס' שלפנינו נראה דביאור דברי הגמ' הוא כן, דאלה ששאלו לכן זומא לא עלה על דעתם כלל לתלות באמבטי. וכל שאלתם היתה רק אי חיישינן לדשמואל ומהימנא לומר בתולה אני, או דטרחינן משום זה לבדוקה ע"פ חבית [עייין בב' התירושים בתוס' שם] או דילמא דשמואל לא שכיחא ולא חיישינן לזה ומוקמינן אותה בחזקת בעולה ואסורה לכה"ג, וע"ז ענה להם בן זומא דשמואל לא שכיחא אבל בכל זאת לא נאסרת לכה"ג משום דחיישינן שמא באמבטי עיברה.

(ב) אולם בהגהת הב"ח ראיתי שמגיה דברי התוס' הנ"ל דצ"ל ואי לא שכיחא דשמואל מהימנא וכן מגיה בדרך זה בכל דברי התוס', וכנראה שהגיה כן לפי שהיה קשה לו הדבר לומר דאם באו על בתולה בהטייה כדשמואל לא תיאסר על כהן גדול, דהא סוף סוף בעולה היא בכך, לכן הגיה דאי לא שכיחא דשמואל מהימנא, אבל אי שכיחא דשמואל היא בחזקת בעולה ואסורה לכה"ג. ולפי זה צריכים לבאר דברי הגמ' שגם אלו ששאלו לכן זומא כל עיקר שאלתם היתה אי תלינן שבאמבטי עיברה או לא, ואת הדבר הזה תלו בדשמואל, דאי חיישינן לדשמואל לא תלינן באמבטי אלא תלינן שבאו עליה כדשמואל ונאסרת, ואי לא חיישינן לשמואל אזי

אפשר למתלי באמבטי ואינה נאסרת, וע"ז ענה להם בן זומא דשמואל לא שכיח ולא תלינן בדשמואל, ואם כן ממילא חיישינן שמא באמבטי עיברה.

וכפי הנראה פירש הב"ח שאף לפירוש הראשון של רש"י השאלה היא לא רק על הנאמנות במה שהיא אומרת שימצאו לה בתולים כי אם גם על נאמנות האופן, באיזה אופן נתעברה והיא עוד בתולה, ובוהו אי דשמואל שכיח לא היינו מאמינים לתלות באמבטי, מכיון שיש דבר יותר מצוי לתלות, ולפירוש הר"י לא היינו טורחים לבודקה ע"פ חבית או שלא היה מועיל הבדיקה ע"פ חבית, עיין בתוס' ובב"ח, ורק אי דשמואל לא שכיח מאמינים וחיישינן שמא באמבטי עיברה, ולהר"י טרחינן לבודקה ע"פ חבית ומועיל הבדיקה.

יוצא, שלפי גירסת התוס' שלפנינו השואלים לבן זומא לא עלה על דעתם כלל ענין התליה באמבטי, ובן זומא הוא שחידש דבר זה, ולפי גירסת הב"ח מוכרחים לומר שגם השואלים כבר עלה על דעתם ענין זה של תליה שבאמבטי עיברה. ונראה לי להביא ראיה לדברי הב"ח שיוצא כנ"ל שספיקת השואלים היתה כבר ג"כ בעיקר אי נתלה באמבטי אבל אי נתלה בדשמואל נאסרת, מדברי רבינו חננאל שכותב וז"ל: מי חיישינן לדשמואל דאמר יכול אני לבעול כמה בתולות בלא דם או דילמא הא דשמואל לא שכיחא וחיישינן שמא באמבטי עיברה כו' פירוש אשה הרה שנבדקה ונמצאת בתולה מי אמרינן מביאה נתעברה כשמואל והריני קורא בה אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה וחיבת קרבן לידה, או דילמא אימור באמבטי של מרחץ נתעברה כגון שירד איש באותה האמבטי ופלט ש"ז וירדה אשה וקירבה באותה טיפה של ש"ז ונכנסה בתוך רחמה ונתעברה וזה מעשה נסים הוא ואינה טמאה לידה שאין אני קורא בה אשה כי תזריע וכו' עכ"ל. הרי שהר"ח ביאר בהדיא כוונת האיבעיא דאי חיישינן לדשמואל הוי צד הומר, ורק אי דשמואל לא שכיחא ולא חיישינן לה הוי צד הקולא דאזי חיישינן שמא באמבטי עיברה, ולא פירש להאיבעיא לענין הנאמנות שהיא בתולה, דמיירי שנבדקה ונמצאת בתולה, כי אם האיבעיא היא לענין התליה במה שנתלה שנתעברה, בדשמואל, או באמבטי, דאי בדשמואל הוי חומרא, ואי באמבטי הוי קולא, אלא דהר"ח לא מפרש בכלל האיבעיא לענין כה"ג [ולא היה לו כך הגירסא בגמ'] כי אם לענין טמאה וקרבן לידה. ושמעינן מדבריו חידוש דמכיון דאצל טומאת לידה וקרבן כתיב בלשון כי תזריע אינה טמאה לידה ולא חיבת בקרבן כי אם כשהלידה באה על ידי שהזריעו בה, אבל אם הלידה באה לא על ידי שהזריעו בה כי אם על ידי אמבטי שירד איש באותה האמבטי ופלט ש"ז וירדה אשה וקירבה באותה טיפה של שכבת זרע ונכנסה בתוך רחמה ונתעברה אינה טמאה לידה.

ויש לעיין לפי"ז מה יהא הדין אם נתעברה וילדה ע"י מזרקה אם תהא טמאה לידה וחיבת בקרבן או לא, מי נימא דתזריע נקרא אם איש הזריע בה אבל אם האיש הזריע מקודם לריק לתוך שפופרת ואח"כ בא רופא ומזריע את הזרע הזה בקרבה ע"י מזרקה לא נקרא כי תזריע כי אם נקרא רק כבא וקירב הטיפה של ש"ז לתוך רחמה בדומה כאילו ירדה האשה לתוך האמבטי ונכנס לתוך רחמה ונתעברה. ואינה טמאה לידה, או דילמא שבאופן כזה נקרא ג"כ כי תזריע מכיון שהאיש הזה נתן מתחילה את ש"ז במטרה להכניס לתוך רחם אשה [אף כי לא במיוחד לאשה זו], ואח"כ בא הרופא ומזריע את הש"ז לתוך רחמה [אף כי לא ע"י דרך גבר כי אם ע"י מזרקה] ולא דמי לנתעברה וילדה ע"י אמבטי ששם לא יצא מקודם הש"ז מהאיש לשם מטרת הזרעה, והאשה ג"כ לא הזריעו בה, ואף היא לא כוונה למטרת קליטת הזרעה כי אם רק קירבה באותה טיפה של ש"ז ומתוך כך נכנסה לתוך רחמה, וביותר י"ל שאולי כוונת הר"ח שלכך אינה טמאה לידה ולא נקרא כי תזריע מפני שהעיבור נקרה רק על ידי מעשה נסים וכמו שמדגיש לכתוב וזה מעשה נסים הוא, ומשא"כ כשהעיבור בא שלא ע"י מעשה נסים ועל אחת כמה כשבא במתכוון ובהזרעה ע"י מזרקה כנ"ל בכה"ג י"ל ששפיר קרינן בה כי תזריע וטמאה לידה וחיבת בקרבן. וצ"ע ואכ"מ.

עכ"פ מדברי הר"ח סייעתא לדברי הב"ח שגם השואלים עלה בדעתם מתליה באמבטי, ואי חיישינן לדשמואל הוי חומרא, ורק אי נתלה באמבטי הוי קולא וכנ"ל.

לפי"ז תרד מאליה קושית המל"מ (בפי"ז מה' איסורי ביאה הי"ג) ד"ה הן אמת, שמתמה על זה שמשמע מהגמ' דאי שכיחא דשמואל הוי שריא לכה"ג אף שנבעלה בעילה גמורה דהרי אפ"ל שנבעלה שלא כדרכה קי"ל דחשיבא בעולה ואסורה לכה, ומביא עוד ראיות ומסיק דמדברי כולם יש ללמוד דאין הדבר תלוי בהשרת בתולים ודברי בן זומא הם דלא כהלכתא עיי"ש. אבל לפי הנ"ל אין תימא כלל דכוונת הגמ' הרי באמת היא שאילו היינו חוששין לשמואל היתה נאסרת וכנ"ל, ועיין גם בתוס' כתובות (ד' ו' ע"ב) ד"ה רוב בקיאי, ונדה (ד' ס"ד ע"ב) ד"ה שאני, ובברכי יוסף אה"ע (ס' י"ג אות י') ד"ה והרב מש"ל עיי"ש.

(ג) והנה בין אם נפרש דברי הגמ' בחגיגה הנ"ל כפי גירסת התוס' שלפנינו, או כפי גירסת הב"ח, אין בפשטות שום ראיה מהגמ' לומר שבאופן כזה של אמבטי מותר באשת איש, דשאני התם שהנידון הוא על הדין של בתולה מעמיו יקח אשה הנאמר בכה"ג, ובוהו הוא דאמרינן דכיון שנתעברה באמבטי מבלי ביאת איש ובתוליה קיימים לא יצאה מכלל בתולה ולא נאסרה לכה"ג, ואין מזה שום ראיה שיהא מותר גם באשת איש להכניס בכוונה לתוך רחמה ש"ז מאיש אחר ע"י אמבטי, די"ל דבאשת איש שאני דשכבת זרע כתיב בה ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך לזרע לטמאה בה (ויקרא י"ח - כ') [ועיין יבמות ד' נ"א ע"ב] ונהי דבכה"ג אין נתינה - של - שכיבה, אבל יש נתינה - של - זרע, ומי יערוב לנו שאין כוונת האיסור שאסרה תורה גם משום הנתינה של - זרע לאשת עמיתך, וזה שהזכירה דווקא בלשון שכיבה הוא משום דדברה תורה בהוה, אבל כשם שהשכיבה לבד דהיינו ביאה בלי פליטת זרע אסורה, כך גם נתינה - של - זרע מאיש אחר אפילו בלי שכיבה ג"כ אסורה.

ולפי גירסת התוס' שלפנינו יש גם הוכחה לכך שדין הבתולה מעמיו יקח אשה שאני מדין האשת איש, ואין ללמוד מכאן לאשת איש, שהרי הגירסא בדבריהם היא דאי שכיחא דשמואל מהימנא ואינה נאסרת לכה"ג, וא"כ וכי נלמוד מזה שגם מותר לבוא על אשת איש בהטייה כדשמואל והאשה לא תיאסר בכך על בעלה? הרי יש כאן ממש שכבתך לזרע ומאי איכפת שהיתה שכיבה -

לזרע כזו שאין בה השרת בתולים? אלא ודאי שכוונת הגמ' היא רק שבאופן זה לא נפגם בתוליה ומותרת לכה"ג, אבל אין ללמוד מזה כלל לענין אשת איש, א"כ ה"ה כשהשיב להם בן זומא דשמואל לא שכיח וחיישינן שמא באמבטי עיברה יש לומר ג"כ. והכוונה היא רק שבאופן כזה לא יצאה מתורת בתולה מכיון שבתוליה עודה בה ולא נאסרה לכה"ג, אבל אם יקרה אופן זה באשת איש שתכניס ברחמה ברצון ש"ז של איש אחר ע"י אמבטי וכדומה, אין ראייה שלא תיאסר בכך על בעלה.

וכן לפירוש הר"ח ששאלת הגמ' היא לענין טומאת לידה וקרוב, ג"כ אין ראייה משם לענין א"א, דשאני התם דכתיב בלשון כי תזרע דמשמע דבעינן שיזרעו בה, דהיינו ע"י ביאה, [ושלא יהיה בה מעשה נסים] אבל משא"כ בא"א דלא כתיב בה בלשון: לא תתן שכבתך להזרע. כי אם כתיב בלשון לזרע וא"כ יש מקום לומר כנ"ל דקפידת התורה בזה היא גם על נתינה - של - זרע לחוד אף כשלא מזרע ישר לתוך רחמה ע"י שכיבה.

ועיין ברמב"ן עה"ת שם (ויקרא י"ח - כ') שכותב ואפשר שאמר לזרע להזכיר טעם באיסור כי לא יודע הזרע למי הוא ויבאו מזה תועבות גדולות ורעות לשניהם, ולא הזכיר זה בעונש כי אפילו הערה בה ולא הוציא זרע יתחייב, ולכך אמר ושכב איש אותה שכבת זרע כי בעבור הזרע תהיה קנאתו, וטעם זה של הרמב"ן מסייע לציוד דברינו הנ"ל שהאיסור הוא גם על נתינה של זרע לחוד, כי לא יודע הזרע למי הוא ויבאו מזה תועבות גדולות ורעות לשניהם.

מודה אנכי שמצד הסברא יש מקום גדול בראש לומר שלא תיאסר האשה באופן זה על בעלה מכיון שסוף סוף אין כאן משכבי אשה, וכך נביא להלן מדברי הפוסקים, אבל מהגמ' הנ"ל בחגיגה אין לענ"ד ראייה להיתר.

(ד) במשנה למלך (בפט"ו מה' אישות ה"ד) מביא דברי הגמ' בחגיגה הנ"ל ומוסיף מסברא דנפשיה דאין ספק דלא נאסרה לבעלה משום דאין כאן ביאת איסור, ומסתייע לזה מדברי הגהת סמ"ק מה"ר פרץ הביאו הב"ח ביו"ד סי' קצ"ה שכותב וז"ל אשה נדה יכולה לשכב על סדיני בעלה ונזהרות מסדינין ששכב עליהם איש אחר פן תתעבר מש"ז של אחר, ואמאי אינה חוששת פן תתעבר בנדתה מש"ז של בעלה ויהיה הולד בן הנדה, והשיב כיון דאין כאן ביאת איסור הולד כשר לגמרי אפילו תתעבר מש"ז של אחר כי הלא בן סירא כשר היה אלא דמש"ז של איש אחר קפדינן כי היכי דקפדינן אהבחנה גזרה שמא ישא אחותו מאביו כדאיתא ביבמות ע"ש במל"מ, ועיין גם בטורי אבן על חגיגה שם ד' ט"ו ד"ה חיישינן עיי"ש.

וראייתו בזה בספר בני אהובה בפט"ו מה' אישות ה"ו שכותב להשיג על המשנה למלך דאין מדברי הגהת סמ"ק ראייה כלל שהאשה לא נאסרה לבעלה ע"י כך, דלא הזהירה התורה בנדה רק מבלי לבעול אותה אבל להיות הרה ממנו ע"י סדין או אמבטי אנא והיכא אסרה התורה כיון דהוא בעלה, משא"כ באיש אחר שכבת זרע כתיב והרי בא למעי' ש"ז מאחר ע"כ. עיי"ש במ"ש אבל לדון להוכיח מדברי המג' בחגיגה שם עפ"י התוס'.

והנה אף שרבה שמחתי שמצאתי יסוד בדברי הבני אהובה לסכרתי לעיל באות ב' לומר שיש איסור בא"א גם עצם נתינת ש"ז מאיש אחר דבא"א שכבת זרע כתיב בה, אבל לענ"ד שותא דמרן לא ידענא ולא אבין כלל איך שנסתר בדברי הבני אהובה ראיית המשנה למלך מהגהת הסמ"ק, וכי אטו ראיית המל"מ מהגהת סמ"ק הוא רק ממ"ש בשכיבת אשה נדה על סדין ששכב בעלה, הרי בדברי הגהת סמ"ק כתוב מפורש שהשיב כיון דאין כאן ביאת איסור הולד כשר לגמרי אפילו תתעבר מש"ז של אחר וכו' והקפיד בשל אחר רק משום הבחנה, וא"כ הרי ראיית המל"מ מדברי הגהת סמ"ק מפורשת היא ממ"ש מפורש שגם מש"ז של אחר אין כאן ביאת איסור והולד כשר לגמרי, וא"כ מה המה דברי סתירתו של הגאון בעל בני אהובה?

(ה) ונלענ"ד ברור דאף אי אין האשה נאסרת בהבאת ש"ז של אחר לתוך רחמה, בכל זאת א"א שנתברר בבירור שנתעברה שלא ע"י בעלה נראה ברור שאינה נאמנת לטעון בסתמא שנתעברה ע"י אמבטי או ע"י מזרקה, דע"כ לא אמרינן בחגיגה שם דף י"ד/ דחיישינן שמא באמבטי עיברה ונאמנת לומר שלא בא עליה איש, אלא משום דבתוליה שעודם בה מסייעים לה שלא בא עליה איש, אבל בעלמא בא"א שאין בתולים המסייעים לה אינה נאמנת לטעון שנתעברה באמבטי שהוא דבר שאינו מצוי ואף לא לטעון ע"י מזרקה, אלא תלינן שבאו עליה כדרך כל הארץ ונתעברה בזנות מבעילת בועל. והתוס' שם בחגיגה שמקשים שלא תהא נאמנת אליבא דר"י שסובר דלא מפיה אנו חיים, כוונת קושייתם היא דכמו שסובר ר' יהושע דאינה נאמנת לומר מאיש פלוני וכהן הוא אע"ג דשכיח, כמו"כ לא תהא נאמנת בטענתה שנתעברה באמבטי אף שחזינן שהיא בתולה לפנינו, וע"ז תירצו ב' תירוצים, או דשמא כאן שאף היא בכלל האיסור נאמנת, או משום דמסייע בכאן בדיקת חבית, אבל הכל הוא דווקא מפני שמסייע לה בתוליה שעודם בה לומר שלא בא עליה איש, אבל כל שאין סיוע זה כגון באופן שהיא כבר בעולה, או שחזינן שכבר נשרו בתוליה, בזה נראה ברור שכו"ע מודו שאינה נאמנת לומר שנתעברה באמבטי שהוא דבר דלא שכיח, ואף לא שנתעברה ע"י מזרקה, בלי הוכחה ברורה ועדות מסייעת לדבריה, אלא תלינן בדבר המצוי שנתעברה ע"י ביאת איש, ולא גרע בכאן עכ"פ מהיכא דרוב פסולין אצלה שבוודאי תלינן בפסול, דהא כל ביאות של העולם אסורים אצלה בהיותה אשת איש ורק ע"י מזרקה אינה נאסרת, ואין לטעון נגד זה ולומר דהא ע"י מזרקה כל העולם אינם אסורים אצלה, דזה אינו, חזא דמ"מ איכא מיהת רובה דפסולים, דהיינו דרוב העולם בועלים ממש ולא מוציאים זרע להכניס לתוך רחם של אשה, ורוב נשי העולם מתעברות ג"כ באופן של בעילה ממשית [עיין בסברא דומה לזו בברית אברהם סימן פ"ז אות י"ג עיי"ש], ותו זה שע"י מזרקה מותרת לא מיקרי שכל העולם אינם אסורים אצלה מכיון שהא באופן זה אין ביאה מהם, אלא מיקרי זה מציאות של אופן מיוחד שאינה נאסרת בכך מכיון שאין כאן ביאה מאישי העולם, אבל ביאת כל אישי העולם שפיר אסורות אצלה, ולכן שפיר דינא בזה לתלות בפסול ובאיסור וברוב בעילות אחר בועל, ולא דמי לההיא דאה"ע (סי' ד' סע' י"ד) שתלינן באישתוהי אישתהי וישנם סוברים שם שתלינן גם שבא בעלה ע"י שם אף שלא מצוי, דשם האשה אינה מודה שהעיבור אינו מבעלה או שהבעל טוען שבא עליה, לכן בכה"ג שפיר תלינן כנ"ל, דהא יש בזה

תליה - ברוב דהיינו רוב בעילות אחר הבעל, אבל בכאן באופן שבעצמה איננה טוענת שהוא מהבעל וגם הבעל מודה שאינו ממנו, ורק טוענת שהעיבור בא לה מש"ז של אחר באופן של היתר דהיינו ע"י מזרקה, בזה שפיר י"ל דדינא הוא שאינה נאמנת בכך מכיון שכל אישי העולם אסורים אצלה ותלינן ברובו ככולו האסורים, ואף לאלה שמבארים ששם תלינן אף שאינה טוענת שזה מבעלה, עיין בח"מ שם ס"ק ט"ז, ג"כ הוא דווקא כשאבל אינה מודה בפירוש שבעלה לא בא ע"ש, אבל באופן שידוע בבירור ואף היא והבעל מודים בפירוש שלא בא עליה וזה לא ממנו כבנידוננו, בכה"ג כו"ע יודו שאינה נאמנת לתלות ע"י מזרקה מש"ז של אחר וכנ"ל במלתא דטעמא, ועיין שם ברמ"א סעי' י"ד לענין אם ראו בה דבר מכוער ובפתחי תשובה ס"ק י"ג י"ד ויש להאריך.

מכל הלין לא אבין לענ"ד דברי המשנה למלך שם שכותב בין ראיותיו להביא ראיה דמציאות זאת שתתעבר באמבטי לא יתכן מההיא דיבמות ד' פ' דעבד רבא תוספאה עובדא באשה שהלך בעלה למדינת הים ואישתהי עד תריסר ירחא שתא ואכשריה משום דאישתהי ולד עד תריסר ירחא שתא, אבל טפי לא והולד הוא ממזר ומותר במזורת ואם איתא להם אמאי לא חיישינן שמא באמבטי עיברה, שהרי לסברת בן זומא מטעם חששא זו אנו תולין להכשיר אותה לכ"ג ע"ש, ולענ"ד אין מזה ראיה דלא דמי לההיא דבן זומא שלהכי תלינן באמבטי להכשיר משום דאיכא בתולים המסייעים ולהכי לא תלינן באמבטי שהוא דבר דלא שכיח מאד וכנ"ל, ואין מזה ראיה לסתור ההיא דבן זומא.

ומצאתי לזה תניא דמסייעא לדחות בכה"ג ראית המל"מ, בבני אהובה שם, שכותב לדחות ראית המל"מ מההיא דיבמות וכן הראיה האחרת במה שטרחו הפוסקים לומר דלא חיישינן למזרז בהלך בעלה למדינת הים משום דדילמא בא הבעל על ידי שם ולא אמרו דבאמבטי עיברה, דרק שם במס' חגיגה מיירי כמ"ש התוס' שם דהיא נבדקת עפ"י חביות והיא בתולה בבירור וא"כ כאן הספק מאין בא ההריון, בזו אמר בן זומא דנתעברה באמבטי דהרי היא בתולה לפניך ואפי' לפירוש רש"י וכו' היא טוענת כשיבוא עליה ירגיש שהיא בתולה וכו' ובזו מילתא דעבידא לגלויי לא משקרת וכו' עיי"ש בבני אהובה, וכן במ"ש שם על ראית המל"מ שם מדברי התוס' ביבמות ד' נ"ה ע"ב ובחיזוק דברי הרופאים הקדמונים שיכולה להתעבר בטמבטי עיי"ש. הרי כדברינו הנ"ל דרק בההיא דחגיגה תלינן באמבטי משום דבתוליה מסייעים.

(ו) ובה ברצוני להוסיף שנוסף למה שהזכרנו כבר באותיות ג' ד' שיש מקום בראש לספקתינו לדון לומר שבכלל איסור א"א הוא גם עצם הבאת ש"ז של איש אחר לתוך רחמה של אשת איש. מצאתי כעת גדולה מזו יסוד לאסור אופן כזה אפילו בנדה מבעלה, ודלא הגהת סמ"ק, והוא בכרכי יוסף על אה"ע (סימן א' סוף אות ט"ו) שכותב וז"ל: ועוד מצאתי בקבוץ ישן נושן כ"י על קלף מתשובות הראשונים ובו פסק למהר"ר שלמה מלנדון כתב וז"ל אין אשה יכולה לרחוץ ביום טבילתה במרחץ שרחץ בו בעלה שמא תתעבר ויהיה הולד בן הנדה אך יכול האיש לרחוץ במרחץ שרחצה בו האשה עכ"ל וזה נראה הפך מהגהת ה"ר פרץ הנ"ל ויש לחלק קצת עכ"ל הברכי יוסף. הרי דהר"ר שלמה אוסר הכנסת ש"ז אפי' מבעלה אם היא נדה, ואם תתעבר סובר בפשיטות שהולד יהיה בן הנדה, וא"כ אליבא דידה ברור הדבר שצריך להיות הדין שאם יכניסו ש"ז מאיש אחר לתוך רחמה של א"א יהיה הולד ממזר, והיש לחלק קצת שכותב הברכ"י, אולי כוונתו כזאת, שיש לחלק דבההיא דהגהת סמ"ק מהר"ר פרץ הרי המדובר בשכיבה על סדינים ששכבו יחד היא ובעלה בזמן המותר והש"ז יצא אז בהיתר גמור, וכן על סדינים של אחר ג"כ המדובר בסתמא כשמהאיש ההוא יצא הש"ז בזמנו בהיתר, ולכן אסור רק משום הבחנה, ומשא"כ כאן שאם יצא ש"ז מבעלה במרחץ בעת שירחץ בו זה לא בהיתר, כמובן. ואם נאמר לחלק כן יצא שבאופן של הכנסת ש"ז מאיש אחר לתוך רחמה של א"א גם הגהת סמ"ק יודה לאיסורא מכיון שהאיש ההוא הוציא הש"ז בזמנו לשם מטרה זו באיסורא. אבל כמובן החילוק הזה יש בו הרבה מן הדוחק. כי ברור שהסמ"ק בכתבו דודאי אין לחוש דליכא ביאת איסור ועבירה כוונתו בזה הוא מכיון שליכא בזה שכבת איש. ולזה הוא כוונת ראיתו מבן סירא. עיין בסדר הדורות באלף הרביעי באות ירמיה שכותב שכן סירא היה בן ירמיה ואמו בתו של ירמיה שנתעברה באמבטי, וכן בפחד יצחק אות ב' בערך בן בתו שכותב: בן בתו של אדם שנתעברה מאביה מצינו ואינו ממזר? זהו בן סירא שהיה בן בתו של ירמיה והיה בנו ולא היה ממזר כמו שמפורש בכתובות [לא אבין כלל כוונת הפחד יצחק במ"ש כמו שמפורש בכתובות דאין זה בשום מקום במס' כתובות, ואולי כוונתו: כמו שמפורש בכתובים. והיינו במה שמצא כתוב ע"ז בספרים כתובים] שירמיה היה מזהיר ישראל שהיו רוחצים עצמם באמבטי והיו מוציאים זרע לבטלה עד שהכריחו לירמיה להכנס לאמבטי והוציא זרע ואח"כ נכנסה בתו לרחוץ עצמה ובלעה השכבת זרע ונתעברה ממנו והולידה בן סירא שהיה חכם גדול ע"ש [ועיין בב"ק ד' ט"ז ע"ב] ואין להאריך [ולהלן בהמשך דברינו עוד נזכיר בע"ה מענין בן סירא ובדבר מקום הדיון על עצם אמיתות האגדה הזאת עליו].

יוצא מכל הנ"ל שיש מקום צד לדון, ודעת כמה מהפוסקים מסייע לזה, שכוונת התורה באיסור אשת איש הוא גם על אופן של הכנסת ש"ז לתוך רחמה מאיש אחר שנתן מזרעו למולך לשם מטרה זאת, וכן מצאתי כעת בהגהת פורת יוסף על חגיגה ד' י"ד עיי"ש, אבל דעת שאר הפוסקים וכן הסברא נותנת יותר שבכה"ג אינה נאסרת על בעלה מכיון שאין כאן ביאת איסור, ואליבא דכו"ע אשת איש שנתעברה ויודעים בבירור שאינו מבעלה אינה נאמנת לטעון בסתמא ולומר שנתעברה על ידי מזרקה.

שו"ת ציץ אליעזר חלק ג סימן כז פרק ב

פעולת ההזרקה של שכבת זרע מאיש אחר לתוך רחמה של אשת איש אם היא מותרת.

(ז) אף אי לו אין האשת איש נאסרת מאמבטי או מהזרקה לתוך רחמה ש"ז של איש אחר, וגם הולד כשר, בכל זאת נראה ברור שפעולת ההזרקה אסורה היא בהחלט, ומקור האיסור נפתח דברי גדולי הפוסקים עפ"י יסוד הגמ' ביבמות (ד' מ"ב ע"א) דגזרינן שמא ישא אחותו מאביו, וייבם אשת אחיו מאמו, ויוציא את אמו לשוק. דהנה כבר הזכרנו דברי הגהת סמ"ק בשם מהר"ר פרץ שהובא בב"ח יו"ד סי' קצ"ה ובמל"מ שם, שהשיב טעמא דמילתא לאסור לאשה לשכב על סדינין ששכב עליה אחר משום פן תתעבר מש"ז של אחר וקפדינן בזה כי היכא דקפדינן ההבחנה דגזרה שמא ישא אחותו מאביו כדאיתא ביבמות. והוזכר זה גם בט"ז ביו"ד (סי' קצ"ה סק"ז), ובב"ש באה"ע (סי' א' סק"י). הרי דאשת איש שנתעברה מש"ז של אחר יש בזה הגזירה של שמא ישא אחותו מאביו.

(ח) וראיתי בזה דברים תמוהים בברכי יוסף על אה"ע (סי' א' אות י"ד). הוא מביא דברי הגהת סמ"ק הנ"ל והוכחת המשל"מ והב"ש מזה דהוי כבנו לכל דבר [עיי' עוד להלן מה שנכתוב מזה בע"ה] דהרי חששו שמא ישא אחותו מאביו, וכותב להסס בזה משום דדילמא האי דקאמר הגהת סמ"ק גזירה שמא ישא אחותו מאביו לא קאי אמאי דקמן אלא סירכא דלישנא דגזרת הבחנה הוא דיהבי טעמא בש"ס בטעם ההבחנה גזירה שמא ישא אחותו מאביו וז"ל כדאיתא ביבמות ולעולם בנידון זה דדרך סדין לא קאמר גזירה שמא ישא אחותו מאביו, ע"כ, ולפענ"ד דברי הגהת סמ"ק ברור מללו דקפידת ההבחנה בכאן הוא ממש כהבחנה הנזכר ביבמות שם שמזכיר, דהיינו גזירה שמא ישא אחותו מאביו, ומוכח מזה ממילא דהוא כבנו, וז"ל בלשון קפדינן כוונתו בפשוטו מפני שהרי מי יאמר שתתעבר בכלל בהשכיבה על סדין של איש אחר הא הרי זה מציאות רחוקה, לכן כותב בלשון קפדינן, דהיינו שבכל זאת קפדינן על כך, וממשיך לבאר דמהו יסוד הקפידה? כי היכא דקפדינן אהבחנה גזרה שמא ישא אחותו מאביו והיינו דגם בכאן יסוד הקפידה הוא משום דילמא תתעבר ואזי ישנה הגזירה של שמא ישא אחותו מאביו, וכזאת ביארו בפשוטו המל"מ והב"ש, וכן גם המנחת יעקב בתורת השלמים בס"ל קצ"ה סק"ח במה שמעתיק בסתמא בשם הגהת סמ"ק דאע"ג דהולד כשר שאין כאן ביאת איסור מ"מ יש להקפיד אהבחנה וגזירה שמא ישא אחותו מאביו.

ביותר תמוה לענ"ד במה שהברכ"י מעתיק להלן בדבריו שם במה שמצא בקובץ ישן נושן הגהת סמ"ק זו בשם הר"ר פרץ ושם כתוב שהשיב דודאי אין לחוש [מלשכב על סדינים של בעלה בזמן נדוטה] דליכא ביאת איסור ועבירה וכו' ומה שנהגו הנשים שלא לישכב בסדין ששכב איש אחר אין זה כי אם להבחין של מי יהיה הולד דהא אהבחנה קפדינן כדאיתא ביבמות גזירה שמא ישא אחותו מאביו, וכותב ע"ז הברכ"י דלפי לשון זה שהוא עיקר ומקור ההגה"ה הנ"ל שהביא הב"ח מתיישב יותר מה שצדדנו בכוונתו דמ"ש גזירה שמא ישא וכו' אעיקרא קאי לטעם ההבחנה בעלמא וז"ל כדאיתא ביבמות גזירה שמא ישא וכו' כלומר דהכא אמרו בטעם ההבחנה ביבמות גזרה שמא ישא. ורצונו לומר דהכא הגם דלא שייכא גזרה שמא ישא אחותו מאביו ואין אב מ"מ יש להקפיד בדין עירובא זרע ממקום אחר ע"כ ע"ש, ולא אבין לענ"ד, הרי אדרבה מדברי קובץ ישן זה מפורש ביותר שהגהת סמ"ק סובר ששייך בכאן שפיר משום שמא ישא, שהרי כותב מפורש שלהכי נהגו שלא לשכב על של אחד שזה כדי להבחין של מי יהיה הולד דהא אהבחנה קפדינן כדאיתא ביבמות גזרה שמא ישא אחותו מאביו הרי בהדיא יוצא מלשון זה דהך גזרה שמא ישא קאי גם אמאי דקמן ואי כוונת הגהת סמ"ק היתה רק משום עירובא זרע הבא ממקום אחר דהיינו משום יחוס של זרע ברור, לא הו"ל להזכיר משום הך גזירה של שמא ישא, אלא הו"ל להזכיר משום לזרעך אחר כך שמזה ילפינן ביבמות (ד' מ"ב) דין הזרע המיוחס להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של שני ע"ש וברש"י, ומדמזכיר הר"ר פרץ בכאן הטעם דקפדינן אהבחנה משום גזירה שמא ישא אחותו מאביו. מוכח בהדיא שסובר שגם בכאן טעם הזהירות שלא לישכב על סדין של אחר הוא משום קפידת ההבחנה של שמא ישא אחותו מאביו.

(ט) ואפילו להברכ"י שמסתפק לומר שבכה"ג של שכיבה על סדין של איש אחר אין הגזירה של שמא ישא אחותו מאביו משום דאין אב, יש לומר ג"כ שזהו דווקא בגוונא של שכיבה על סדין של איש אחר ששם הש"ז שזב מהאיש ההוא על הסדין לא היה לשם מטרה של הולדת זרע כלל, ורק בשכבו של האיש ההוא על הסדין הזה זב ממנו הש"ז על הסדין, ואח"כ בדרך מקרה שכבה על הסדין אשה והש"ז נכנס בתוך מעיה ונתעברה, ככה"ג הוא שנוטה דעת הברכ"י לומר שאין אב, אבל בכגון נידון שאלתנו שהאיש הנותן הש"ז נותן מלכתחילה הש"ז לשם מטרה של הולדת זרע, דהיינו שיכניסו אח"כ הש"ז לתוך רחם של אשה, ככה"ג יש לומר שאף הברכ"י יודה שמיקרי שיש אב לזרע הזה, וממילא יש בזה הגזירה של שמא ישא אחותו מאביו.

(י) ובר מן דין. אפילו אי לו יהיבנא לספיקו של הברכ"י לומר שאין בעיבור ע"י שכיבת סדין של איש אחר משום גזירה של שמא ישא אחותו מאביו, וכן אפילו אם לא נרצה לחלק כנ"ל בין שכיבה על סדין לבין נידונו של הכנסת ש"ז של איש אחר לתוך רחם של אשה ונרצה לומר שלהברכ"י גם ככה"ג אין משום גזירה של שמא ישא אחותו מאביו דאין אב, ג"כ אי אפשר עדיין להתיר הכנסה של ש"ז מאיש אחר לתוך רחמה של א"א דאכתי ישנו בזה ב' החששות האחרות שזכרו ביבמות שם והם (א) שמא ייבם אשת אחיו מאמו, שייסבור שהוא אחיו גם מאביו וההורים הרי בודאי לא יגלו לו שנולד ע"י מזרקה מש"ז של איש אחר ושהאב שחושבו לאב שלו איננו אביו. (ב) שמא יוציא את אמו לשוק, שכולם יסברו שזה בנו של בעלה והיא תתבייש לגלות את האמת ובפרט בזמננו זה שהדור פרוץ ימצאו הרבה שיעלימו הדבר בזדון מעיני העדה כדי להפטר מחליצה, ובפרט כשתראה האשה שאם תחכה לחליצה תצטרך לחכות זמן רב כגון שאחי הבעל במדינת הים וכדומה, שאז בודאי תשתמש באמתלא זו ולא תגלה שזה אינו בן בעלה ונמצא אתה מוציא את אמו לשוק בלי יבום וחליצה.

שו"ת ציץ אליעזר חלק ג סימן כז פרק ג

אם יש אב לילד הנולד ע"י ש"ז באמבטי או על ידי הכנסת ש"ז של איש אחר לתוך רחמה של אשה. (יא) המשנה למלך שם (בפ"ט"ו מ"ה אישות ה"ד) לומד מדברי הגהת סמ"ק הנ"ל שכותב דקפדינן בשכיבה על סדין של איש אחר אהבחה גזירה שמא ישא אחותו מאביו, שמוכח מזה דהוי בנו של בעל הש"ז לכל דבר שהרי חששו שמא ישא אחותו מאביו. וכן לומד מזה כן הבית שמואל באבן העזר (סי' א' סק"י) שהוי כבנו לכל דבר ומקיים בו מצות פריה ורביה.

והנה כבר הזכרנו בדברינו בפרק הקודם פקפוקו של הברכי יוסף על ראית הב"ש והמל"מ מההיא דהגהת סמ"ק דאין ראיה שהגזירה שמא ישא אחותו מאביו קאי על שכיבת סדין של איש אחר וגם הערנו מה שנלפענ"ד בזה להעמיד דברי הב"ש והמל"מ ושכן משמע גם מתורת השלמים.

אבל הברכי יוסף שם בדבריו מוסיף להעיר וז"ל: ותו דאף אמנם נימא דבנידון זה הוא דאמר גזירה שמא ישא אחותו, עדיין צריכין אנו למודעי' מאי פסקא דקיים פו"ר כיון דלא כיוון משום אקרובי בלא קרב זה אל אשה כלל והוא יגע לריק באמבטי עכ"ל. ובעצם כנראה נתכוון להערה זו גם הט"ז באה"ע שם סק"ח שכותב ג"כ לדחות ראית הב"ש מההיא דהגהת סמ"ק וכותב ואין זה ראיה דשמא לחומרא אמרינן לקולא לא אמרינן בפרט במידי דתלי בקום ועשה והיא נתעברה מעצמה דאינו יוצא בזה והיינו כנ"ל יסוד סברת הערתו של הברכ"י.

ובדרך זו מעירים גם החסדי דוד על התוספתא פ"ח דיבמות מכיון שזה מידי שתלי בקום ועשה וגם היאך מיקרי כאן שקיים הל"ת של השחתת זרע הלא אדרבא הרי מעשה שהטיח זרעו באמבטי עבר על השחתת זרע ואי אתרמי דבתר הכי באה שם אשה וקלטת הזרע לא מידו באה כן ולא אסיק אדעתיה ודאי שתבא אשה ויתרמי שיקלוט ואיך נאמר שקיים מצות פו"ר. ומההיא דהגהת סמ"ק אין ראיה משום דאפי' תימא דבנו לכל דבר להחמיר אכתי מיבעיא לן להקל לפוטרו מפו"ר מהו עיי"ש באריכות, ואחריו משיג גם בנו בספרו אפי' זוטרא על אה"ע סי' א' סעי' ו', דאם שמענו שנקרא בנו להחמיר לא שמענו להקל וכי האם מתוך כך נפטור אשת אביו מהחליצה ומן היבום או שמא יקרא בנו לענין נחלה וכיוצא בר מיניה דמר דהסמ"ג ואחריו הב"ח ואמרו כן, אלא הם אמרו כמזהיר שלא לבא לידי איסור כרת ח"ו וזה למגדר מלתא, באופן דלהחמיר יקרא בנו ולהקל לא מקילים ואם מת והניח בן כזה לא שרי' אשתו לשוק אלא בחליצה ולא נתיר אותה ליבום מספקא, אך לענין ירושת המת במקום שחב לאחריים לא שרי' להתחזק בנכסיו, עיי"ש ביתר אריכות.

(יב) ברם מסופקני דאולי כל אלו הפוסקים לא חלקו על הב"ש והמל"מ לומר דלא קיים פו"ר אלא דווקא באופן של אמבטי או סדין שהאיש שהוציא או זב ממנו הש"ז לא כוון מתחילה בזרע זה למטרת הולדת זרע כלל כי אם הטיח זרעו, או יצא ממנו לאיבוד, מבלי שום מטרת הולדה כלל, ורק אח"כ איתרמי שאשה נתעברה מזה, אבל בכגון נידוננו שהאיש נותן מתחילה ש"ו לשם מטרת הולדה שיכניסו אח"כ הזרע לתוך רחם אשה, אולי בכה"ג יודו כו"ע דהוא כבנו לכל דבר אף להקל וקיים בו פו"ר, דנקרא זה כאילו מקיים בקום ועשה וכאילו מידו באה כן. ובכה"ג בשעה שמיטיח זרעו לא מיקרי שעבר על השחתת זרע, ודמות ראיה לדברי אלה מצאתי בשו"ת מהרש"ם ח"ג (סימן רס"ח) שנשאל על דבר א' שדר עם אשתו יותר מעשר שנים ואין לו בנים ואמר רופא א' מומחה גדול שיתן לו זרעו לתוך צנצנת והוא יקלח הזרע לתוך רחם האשה ע"י שפופרת ועי"ז תתעבר ותלד (כי על ידי שפי הרחם צר לא יוקלט בתשמיש הזרע לתוכה) אם מותר לעשות כן. והשיב ש"ל שאין זה בגדר השחתת זרע כיון דאפשר שאותה זרע עצמה לא תלך לאיבוד ולבטלה, ומביא לזה דברי תשו' רמ"א בסימן ק' אות י' דמוחק ע"מ לתקן אף שהתיקון רק ספק מותר, ודן גם בדברי הרא"ש בפ"ב דביצה דאין ליטול פתילה דולקת מנר זה וליתן בנר אחר דמיד שסלקה מן הנר הו"ל מכבה, ומחלק בין הנידונים, ומסיק להתיר רק בשעת הדחק גדול בשהה כבר עשר שנים ולא ילדה ובאופן שיסכימו עמו עוד ב' רבנים יראי ה' עיי"ש באריכות.

אבל יש לומר גם לצד שני שאפילו בכה"ג של נידוננו שהאיש נותן מתחילה הש"ז במטרה להכניס לתוך רחם אשה בכל זאת סברי ג"כ הפוסקים הנ"ל דלא הוי כבנו לכל דבר כי אם רק להחמיר, מכיון שלא קרב זה אל אשה כלל, והאשה עכ"פ נתעברה מעצמה מבלי פעולה של קום ועשה מצידו להפעלת העיבור, וביותר הרי בכאן באה אח"כ פעולת הרופא המכניס הש"ז לתוך הרחם ע"י המזרקה וזהו שמפעיל חזרה הש"ז בתוך רחם האשה, ובלי זה הרי ש"ז של האיש הזה מושלכת על העצים ועל האבנים, וראיה לזה אפשר להביא מדברי שו"ת שאילת יעב"ץ ח"ב (סימן צ"ו) שסובר שם ג"כ שבנתעברה ע"י אמבטי לא קיים פו"ר בכך ומסביר הדבר שאע"פ שבא על ידו בן קיימא לעולם בכל זאת לא קיים פ"ו בכך מאחר שלא עסק אפילו בבעילה עיי"ש, וסברא זאת של מאחר שלא עסק אפילו בבעילה שייך גם בנידוננו שהאיש לא עסק כלל בבעילה, או כביטוי של הברכ"י שלא קרב זה אל אשה כלל, לכן אינו מקיים מצות פ"ו ואינו כבנו לכל דבר, ואף מנידונו של המהרש"ם ג"כ יש לחלק כי שם המדובר מיהת בבעל ואשתו. והולך שם גם בשיטת הב"ש והמל"מ, וכל דיונו שם ע"ד איסור השחתת זרע, ואינו מזכיר מקום פו"ר אף שמדבריו משמע שכן יקיים בזה פו"ר עיי"ש ואכמ"ל.

(יג) עכ"פ יהיה איך שיהיה איסור גמור הוא להכניס ש"ז של איש אחר לתוך רחמה של א"א לכל הדעות. דלדעת המל"מ והב"ש הרי הוא בנו גמור של בעל הש"ז ויש בזה גזירת האיסור כרת של שמא ישא אחותו מאביו, חוץ משאר הגזירות של שמא ייבם אשת אחיו מאמו ושמא יוציא את אמו לשוק. ולשאר הפוסקים החולקים, הרי לחומרא מיהת מודים שהוא כבנו ממילא יש בזה ג"כ הנזירה של שמא ישא אחותו מאביו, ונוסף לזה הרי יש בזה ברור שתי הגזירות של שמא ייבם אשת אחיו מאמו, ושמא יוציא את אמו לשוק.

(יד) כדעת הב"ש והמל"מ שהוא כבנו לכל דבר, סובר גם החלקת מחוקק באה"ע שם בסק"ח שמתפק אם אשה שנתעברה באמבטי אם קיים האב פ"ו ואם מקרי בנו לכל דבר, וכותב ע"ז ובלקוטי מהרי"ל נמצא שבן סירא היה בנו של ירמיה שרחץ באמבטי כי סירא בגי' ירמיהו, ומשמע שכוונת הח"מ לפשוט מזה שהוא כבנו לכל דבר.

וכן בספר בני אהובה על הרמב"ם (בפט"ו מה' אישות ה"ו) מסכים לעצם ההנחה של הח"מ דבאמת אם ממנו לבד נתעברה פשיטא דבנו הוא לכל דבר, אך משיג דאין לסמוך על זה ואי אפשר לחייבו על מכתו וקללתו דמי יעיד דבנו הוא בשום אופן ובאיזה אופן נוציא זה הבן הנולד על ידי אמבטי לקטלא על אביו וכי יכולים להעיד שמזה יצא שכבת זרע לבד ונכנס לתוך מעי האשה הזו לבדה דבר זה קשה להתברר ע"י עדים ומאן מסהיד דלא זנתה או דלא בא לתוך מעי' ש"ז מאיש אחר עיי"ש. והמגיה שם מעיר דמבן סירא אין ראייה דלירמיה הנביא נתגלה זאת ברוח הקודש דלא היתה נבעלת לשום אדם רק מאותו זרע שהי' ממנו באמבטי עיי"ש. ועיין בזה גם בשו"ת מהרש"ם שם (בח"ג סי' רס"ח) שכותב שח"א אמר לו שראה בס' ב"ס או בס' אחר כי המעשה היה שאנסו את ירמיה בהיותו באמבטי ובאונס יצא זרעו ונצטער מאד והתענה ע"ז והראו לו מן השמים שאשתו רחצה אח"כ בהאמבטי וקלטת הזרע ונתעברה והלידה את בן סירא וכי זרעו לא יצאה לבטלה ע"ש [ועיין מ"ש לעיל בפרק א' אות ו' בשם סדר הדורות ופחד יצחק].

ועיין בתשב"ץ בח"ג (סי' רס"ג) שמכניס פקפוק בנכונות האגדה הזאת של בן סירא, שכותב בלשון ואם נאמין לספרים חיצונים מצינו בספר בן סירא כי אמו נתעברה מש"ז של ירמיה באמבטי וסירא בגימ' ירמיהו, הרי שכותב בלשון ואם נאמין ומייחס האגדה לספרים חיצונים, ועיין בשו"ת חתם סופר האו"ה (סימן ט"ז) שמביא בשם הרמב"ן בספרו מלחמת חובה שכותב שכל מה שלא נמצא בש"ס בבלי וירושלמי ומדרשיהם אין אדם מחויב להאמינו והן אמת שבשו"ת חתם סופר האו"ה (סימן ל"ו) כותב שספרים חיצונים היינו מס' סופרים וכדומה או מדרש ופסיקתא והזוהר כא' מהם, אבל בכאן ברור שלא לזה נתכוון התשב"ץ בכותבו לספרים חיצונים כי כבר העד העיד בנו החכם מו"ה יהודה ליב בן זאב ז"ל בהקדמת ספר בן סירא ששאל על אודות האגדה הנ"ל להגאון ר' ישעיה פיק ברלין ז"ל והשיב לו שלא מיניה ולא מקצתיה נמצא בדברי חז"ל בשום מקום, עיי"ש בהקדמה שמוכיח בראיות של יתכן שנאמין להאגדה הזאת, וכן עיין בצמח דוד (ח"א ג"א תמ"א) שכותב שלא מצא דבר זה בתלמוד או במדרש, מביא בשם השבט יהודה שכותב שבן סירא היה בן בתו של יהושע בן יהוצדק הכהן הגדול הנזכר בעזרא ג' עיי"ש, והדברים ארוכים.

ובנוגע למה שמפקק המל"מ שם מעצם מציאות זה של עיבור ע"י אמבטי, עיין מה שמשיגים עליו הברכי יוסף באה"ע שם, ומה שמתמיה עליו הבני אהובה שם בדברים של טעם, וכן בשו"ת שואל ומשיב מהדו"ג ח"ג סוף סי' קל"ב עיי"ש ובהגהות שי למורא על אה"ע סי' א' סעי' ו'. ואין להאריך בזה יותר.

בכל אופן שהוא כאמור אליבא דכו"ע אסור לעשות זאת להכניס ש"ז של איש אחר לתוך רחם של אשה מחשש הגזירות החמורות הנ"ל.

שו"ת ציץ אליעזר חלק ג סימן כז פרק ד

מעוברת ומינקת חיבור ע"י אמבטי או מזרקה.

הברכי יוסף באה"ע סי' י"ג אות י' כותב להסתפק באשה שנתעברה באמבטי אי שריא להנשא כשהיא מעוברת ומניקה או אסירא כדין מעוברת ומנקת חברו, בראשונה רוצה לפשוט ספיקתו מההיא דחגיגה ד' י"ד [לפי פי' ראשון של רש"י, והתוס' בכתובות ד' ו' ע"ב ונדה ד' ס"ד ע"ב שתפסו כפי' ראשון של רש"י] שאמרנו דשמואל לא שכיחא וחיישינן שמא באמבטי עיברה וכשרה לכהונה, ובתולה זו המעוברת באמבטי משיאין אותו לכ"ג ולא חיישינן למעוברת חבירו דהא מוכרח דמשיאין אותה כי מעברה דאי ילדה ודאי אזדו להו בתולים, ואף מסביר את הדבר דלא ניהוש בזה משום מעוברת חבירו, דכן בדיון דכיון דגזירת חכמים היא הא קי"ל דמילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן. והגם דתלמודא קאמר דאמר בן זומא דשמואל לא שכיחא וחייש לאמבטי היינו דאמבטי טפי שכיח מדשמואל אבל ודאי נתעברה באמבטי מילתא דלא שכיחא מיקרי ועין רואה ואוזן שומעת הרי הוא בכל ימצא. אבל אח"כ כותב הברכ"י לדחות כל זה, וכותב דיש לדחות ראייה דכיון דגזירת חכמים היא שמא הא דבן זומא מקמי הך גזירה הוי, אבל בתר דגזור רבנן דלא ישא מעוברת חבירו אף דהא מילתא דלא שכיחא כיון דאיכא סכנת ילד חמירא סכנתא ולא פלוג ואף נתעברה באמבטי לא תנשא. ומיישב בזה דברי הרמב"ם שהשמיט דין זה דמעוברת באמבטי כשרה לכהונה, ושוב כותב לפקפק בזה דנראה קצת דבימי בן זומא כבר היתה גזירת מעוברת ומנקת אף כי יש לדחות ותו דכיון דגזירה היא ספק ספיקא הגם דאיכא לתא דסכנת ולד במילתא דלא שכיחא מסתברא דלא גזור. ובסוף מסיק וכותב: ומ"מ אין ראייה לנ"ד מהא דחגיגה דיש מקום לדוחה לומר דהא דבן זומא מקמי הגזירה דמעוברת חבירו אי נמי דהך בעיא לדין תורה הוא דבעו עיי"ש בברכ"י.

נלמד מזה דהברכ"י נשאר בספק באשה שנתעברה ע"י אמבטי אי מותרת להנשא כשהיא מעוברת ומניקה. וכבר הזכיר מדברי הברכ"י במשפטי עזיאל חאה"ע סי' י"ט עיי"ש.

ומילתא דמספקא ליה להברכי יוסף פשיטא ליה להבעל ישועות יעקב, שכותב בתוך דבריו לענין מזנה באה"ע סי' י"ג בפ' הארוך סק"ח, וז"ל עוד נראה לפענ"ד והוא ענין ברור מאד ודבר זה הוא כלל גדול בכמה מקומות דיש לחלק בין היכא שהאיסור הוא מילתא דלא שכיח ובין היכא שהיתר הוא לא שכיח כגון שאנו אוסרין מינקת חברו בכ"מ ונימא דהיכא דהולד נולד ע"י דבר דלא שכיח תהיה מותרת, חלילה לומר כן דלא חלקו חז"ל בגזירה זו ואדרבה כיון דהדבר לא שכיח לא פלוג רבנן בשביל מילתא דלא שכיח, משא"כ היכי שכל האיסור היא מילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן עיי"ש. הרי דפשיטא ליה להבעל ישועות יעקב דהך

גזירה דלא ישא מעוברת ומינקת חבירו חלה גם היכא דהולד נולד ע"י דבר דלא שכיח ושחלילה לומר שתהיה מותרת באופן כזה. דלא חלקו חז"ל בגזירה זו, ואדרבה כיון שהדבר לא שכיח לא פלוג רבנן בשביל מילתא דלא שכיחא. ונראה לענ"ד שאף הברכי יוסף לא מספקא ליה כי אם בנתעברה ע"י אמבטי שהוא מילתא דלא שכיחא כלל שיכנס זרע במקרה לתוך רחמה ברחצה באמבטי, וכמו שהר"ח בהגיגה שם קורא לזה מעשה נסים, וכמו שהברכ"י בעצמו כותב דעין רואה ואזן שומעת הרי הוא בבל ימצא. ולכן במלתא דלא שכיחא כי האי, מסתפק הברכ"י לדון להוכיח מההיא דחגיגה וכן לדון בסברא, דבכי האי לא גזרו רבנן. אבל בכגון נידוננו שהעיבור לא בא במקרה שנכנס מאליה לתוך גופה ש"ז כי אם מתעברת ע"י פעולת רופא המכניס לתוך רחמה ש"ז, באמצעות מזרקה, והוא מילתא דשכיחא שתתעבר בכך, ואין שום עיכוב לזה במה שהש"ז לא נכנס באופן ישר ע"י שכיבת איש אתה. [ומה שהרופאים הגיעו למסקנה זאת בזמננו על אפשרות עיבור מבלי שכיבת בעל מבלי שיהא לכך עיכוב בש"ז שהאיש הוציא ממנו מכבר, כבר העד העיד בנו הבעל אורים ותומים בספרו בני אהובה שם בפט"ו מה' אישות ה"ו, בכתבו, דהמתכון להוציא זרע רק דהזרע כאמבטי אין בזרע שום חסרון להוליד רק מצד המקבל א"כ אח"כ כשנכנס הזרע במעי האשה ויש לה כח חום גדול יכול הזרע לחזור במעי' לחימום הראשון ותוכל להתעבר כמו שכתבו הרופאים הקדמונים ואל תשגיח בדברי רופאים אחרונים שרצו להשיב וכחשו ואמרו שלא יתכן כי נואלו וטפשו בשכלם וחשבו מה שלא השיגו דמיונם הכוזב שאי אפשר להיות ולא השיגו במציאות הטבע ככלב המלקק מהים וכהנה רבות שחשבו להשיג על הראשונים וכולו כוזב ופעולתם יוכיח שכאב קטן אינם יכולים לרפאות על נקלה מה שהראשונים פעלו בכל חולי גדול ומחלה כבדה עד שהוצרכו לגנוז ספרי רפואות כי לא שמו בה' כסלם ע"כ. עיי"ש] בכגון האי יש לומר שגם הברכי יוסף יודה בפשיטות שיש בזה הגזירה של מעוברת ומינקת חבירו ואסורה להנשא עד כלות ימי העיבור והענקה.

וא"כ לפי"ז אם יקרה הדבר בא"א שתתעבר מהכנסת ש"ז של איש אחר לתוך רחמה באמצעות מזרקה, החובה להפריש את בעלה ממנה לכל משך זמן העיבור והיניקה, ואם האשה סדרה את הדבר בידעית וברצון בעלה יש לעיין דאולי דינו ככנס במזיד מעוברת, ומינקת חבירו שנפסק ברמב"ם בפ"א מה' גירושין הכ"ח ובאה"ע סי' י"ג סעי' י"ב שמנדין אותו אא"כ ברה ויוציא בגט אפ"ל ה"י כהן [ששוב לא יוכל להחזירה] עיי"ש בב"ש ס"ק י"ז וס"ק ל"ד ובפתחי תשובה ס"ק י"ג, דנהי דבכאן היתה נשואה לו מזמן ולא היה שום איסור בשעת הנישואין, אבל מאידך גיסא הרי נהיה לו במזיד מעוברת ומינקת חבירו וזלזל על תקנת חכמים להכניס א"ע באיסור להשיג גבול עולם עיין ביבמות ד' ל"ו ע"ב, ובסוטה ד' כ"ו ע"א ותוס' ד"ה לא ישא. לכן אולי גם עליו חל הקנס של יוציא. ויש לעיין.

שו"ת ציץ אליעזר חלק ג סימן כז פרק ה

אם מותר לאיש להוציא ש"ז לשם מטרה זאת שיהא לרופא מוכן להזריק מזה לתוך רחם של אשה. הנותן מזרעו למולך הזה בכדי להכניסם ע"י מזרקה לתוך רחמה של אשה שתדרוש את הרופא לשם מטרה זאת שתתעבר ותלד. נוסף על כל האיסורים שנתבארו עד כה שהוא הגורמם בתנו מזרעו בכוונה תחילה לשם כך, [והרי הגזירה של שמא ישא אחותו מאביו עליו בעצמו הוא. שבנו שיוולד מש"ז ישא את בתו שיוולד לו]. הרי הוא עובר על העון החמור של הוצאת ז"ל, וכמה כרכורים כהמהרש"ם בתשובתו שם בח"ג סי' רס"ח בנוגע להתיר שהבעל יתן מזרעו לתוך צנצנת והרופא יקלח הזרע לתוך רחם אשתו ע"י שפופרת, והסכים להתיר רק בעברו עשר שנים ולא ילדה ושעה"ד גדול שיבואו לידי גירושין והתורה התירה למחוק שמו בשביל השלום, וג"כ רק באופן שיסכימו עמו עוד ב' רבנים יראי ה', מגודל חומר האיסור, ע"ש. וכל זה לא שייך כמוכן באיש רור המוציא ש"ז תמורת אתנו כסף שיהא מוכן ביד הרופא לשם מטרה זאת לאיזה אשה שתזדמן לו, ואין שום צדדי היתר להתיר לו להוציא ש"ז אל תוך שפופרת שיהיו מונחים שם לריק ולבטלה עד שתזדמן אשה שתדרוש באוב להכניס מכה לתוך רחמה. וכמה ש"ז הולך מזה לבטלה לגמרי? ומכל זה מכשול איסור גם לרופא המוציא מהאיש הש"ז, והמכניס אח"כ לתוך רחם של אשת איש. והדברים ארוכים.

מכל הלין למדנו חומר האיסורים עפ"י ההלכה שישנו בזה. וכל עצם הענין הזה להכניס לתוך רחמה של אשת איש שכבת זרע של איש אחר תועבה גדולה היא ולא יעשה כן בישראל, דאין לך חילול משפחתי יותר גדול מזה, ואלו העושים כן להסריח עריסותיהם בשכבת זרע שאינה שלהם [עיי' שבת ד' ס"ב ע"ב וקדושין ד' ע"א ע"ב] למרוד ולפשוט להוליד בני ערבוביא [עיי' נדרים ד' כ' ע"ב וברש"י] וכן אותם האנשים המוסרים ש"ז שלהם לשם מטרה זאת, וכל המסייעים לכך, מלבד כל חומר האיסורים שפירטנו שעוברים עליהם, גומרים לשכינה שתסתלק מישראל ח"ו, כי אין השכינה שורה אלא על הוודאים שזרעו מיוחס אחריו כמבואר ביבמות (ד' מ"ב ע"א) וברש"י ד"ה ולזרעך אחרריך, ויולד דור כזה אשר יהיו בבחינה של אומרים לעץ אבי אתה, ואחריתה מי ישורנה החורבן הרוחני הנורא שיצא מזה בכל המובנים של חיי המשפחה בין בעל לאשתו ובין הבנים להורים מבלי שיהיו להם לא בריות גופא ולא נהורא מעליא, והחכם עיניו בראשו של דבר וד"ל. ולכן מחיצת הגדר שנפרצה אומרים לחכמי הדור גדורו לעמוד בפרץ ולצעוק מרה נגד זה. ובנות ישראל אם אינן נביאות בני נביאות הם להיות אוגדות פתחיהן לבעליהן.

היוצא מכל דברינו להלכה. (א) יש מקום צד לדון ודעת כמה מהפוסקים מסייע לזה, שכוונת התורה באיסור אשת איש הוא גם על אופן של הכנסת ש"ז לתוך רחמה מאיש אחר שנתן מזרעו לשם מטרה זאת. אבל דעת שאר הפוסקי' וכן הסברא נותנת יותר שבכה"ג אינה נאסרת על בעלה מכיון שאין כאן ביאת איסור, ואליבא דכו"ע אשת איש שנתעברה ויודעים בבירור שאינו מבעלה אינה נאמנת לטעון בסתמא ולומר שנתעברה על ידי מזרקה.

(ב) איסור החלטי הוא פעולת ההזרקה של ש"ז מאיש אחר לתוך רחמה של אשה, ומקורו פתוח ביסודי איסור חמורים שנתבארו בפנים.

- (ג) הבן הנולד מהזרקה ש"ז של איש אחר הרבה מגדולי הפוסקים סוברים שהוא כבנו של האיש הוא לכל דבר, וישנם הסוברים שרק לחומרא נחשב כבנו. כנתבאר בפנים.
- (ד) מעוברת ומינקת חבירו על ידי אמבטי או מזרקה אסורה להנשא עד כלות ימי העיבור והענקה. כדין מעוברת ומינקת חבירו דעלמא, ואשת איש שנתעברה באופן זה החובה על הבעל לפרוש ממנה לכל משך ימי העיבור והיניקה, ואם נתעברה באופן כזה בידעת ורצון בעלה יש מקום דיון לומר שצריך להוציאה בגט אפ"ל הוא כהן שלא יוכל להחזירה.
- (ה) אסור לשום איש להוציא ש"ז לשם מטרה זאת שיהא לרופא מוכן להזריק מזה לתוך רחם של אשה, והעובר ע"ז נוסף על כל האיסורים שנתבארו בסעיפים הקודמים שהוא הגורמם עובר גם על העון החמור של הוצאת ז"ל.
- (ו) כן מכשול איסור בכל זה גם לרופא המוציא מהאיש ש"ז והמכניס אח"כ לתוך רחם של אשה.
- (ז) כל עצם הענין הזה להכניס לתוך רחמה של אשת איש שכבת זרע של איש אחר תועבה גדולה היא ולא יעשה כן בישראל. וגורמים לשכינה שתתלק מ"ז. גן נעול אחותי כלה גל נעול מעין חתום.

שו"ת ציץ אליעזר חלק ט סימן נא - קונ' רפואה במשפחה פרק ד

שער ד' הפרייה מלאכותית.

בעיקרה של זאת השאלה כתבתי כבר בספרי שו"ת ציץ אליעזר ח"ג סימן כ"ו. ובאתי בזה בשניות על כך באשר כשחזרתי לשנות פרק זה אגב שיעורי לפני הרופאים הוספתי במשנה זאת תוספת מרובה על העיקר גם נתחדשו לי בע"ה כמה וכמה בירורים הלכתיים חדשים, באופן שהמעיין ימצא לפניו בבירורי המחודש הזה פנים חדשות.

מכלול - הבעיות הכלליות שעליהם נבוא בכאן בע"ה בבירור וליבון שבע המה ואלה הם (א) אשת איש שנתעברה באמצעות הפרייה מלאכותית מזרע של איש אחר אם נאסרת על בעלה (ב) מה דין הולד שיוולד מזרע כזה (ג) עצם פעולה זאת להפרות אשה אפילו פנויה מזרע שלא נודע של מי הוא אם מותרת היא. (ד) ולד שנוצר באופן האמור אם מתייחס אחר בעל - הזרע ואם מקיים ע"כ מצות פרייה ורביה. (ה) אשה שנתעברה בדרך זאת אם יש עליה דין מעוברת או מינקת חבירו. (ו) דין אם הזרע של עכו"ם. (ז) איש ואשה אשר מגורמים שונים אינם יכולים להבנות כדרך כל הארץ אם מותר לבעל לתת מזרעו כדי שהרופא יכניסו לרחם אשתו בתקוה שתוכל בדרך זאת להתעבר, ובמקרה שמותר אם מותר לעשות זאת גם בימי טומאתה.

פרק א' - אשת איש שנתעברה באמצעות הפרייה מלאכותית מזרע של איש אחר אם נאסרת על בעלה ואם הולד אינו ממזר. (א) שנינו במסכת חגיגה ד' י"ד ע"ב: שאלו את בן זומא בתולה שעיברה מהו לכהן גדול מי חיישי' לדשמואל דאמר שמואל יכול אני לבעול כמה בעילות בלא דם או דלמא דשמואל לא שכיחא, אמר להו דשמואל לא שכיח וחיישינן שמא באמבטי עיברה. והאמר שמואל כל שכבת זרע שאינו יורה כחץ אינה מזרעת, מעיקרא נמי יורה כחץ הוה.

וברש"י לא פורש לכאורה מה הכוונה של מי חיישי' לדשמואל אם הכוונה היא דאי חיישינן נאסרת או להיפך דאי חיישינן אינה נאסרת, ופשטות הלשון של חיישינן משמע לכאורה גם שהכוונה שחיישינן ואסרינן, דאל"כ היה צריך להיות כתוב בלשון מי תלינן בדשמואל אלא שבכאן א"א לעמוד על דקדוק לשון זה, דהרי כשהשיב להם דשמואל לא שכיח אבל תלינן לשמא באמבטי עיברה הרי ג"כ השיב להם בלשון זה של וחיישינן שמא באמבטי עיברה ושם הרי בודאי הביאור לקולא, ועל כן ציין במסורת הש"ס לזה לדברי רש"י בשבת ד' קנ"א ע"א ד"ה ושמואל אמר, והיינו דרש"י שם כותב דחיישינן נמי אמרינן לקולא, ומסתייע לזה באמת מהך דחגיגה דאמרינן חיישינן שמא באמבטי עיברה ומותרת לכהונה. אבל מאידך מדהסתייע רש"י מלשון חיישינן שכתוב בספא לגבי תלייה באמבטי ולא הסתייע מלשון חיישינן שכתוב ברישא דסוגיא לגבי תלייה בדשמואל ניתן לחשוב שהוא זה מפני שבשם פירש רש"י שהכוונה לחומרא שאי חיישינן לדשמואל אוסרינן אותה לכה"ג.

אבל התוס' בד"ה בתולה כתבים בשם רש"י דפירש, שהיא אומרת בתולה אני ואי שכיחא דשמואל מהימנא, אך לא מובן לכאורה מאין לקחו התוס' זאת, דברש"י שלפנינו כתוב בלשון סתום יכול אני לבעול, שהיה בקי בהטייה וזו נמי נבעלת כן מבלי שיהא כל גילוי בכוונתו בזה, אם ר"ל דזו נמי נבעלת כן ולא נאסרת, או דילמא שכן נאסרת.

ונלפענ"ד לפרש שהתוס' הוציאו ללמוד כן מדברי רש"י בד"ה בתולה שעיברה שכותב וז"ל: בתולה שעיברה מהו לכהן גדול, והיא אומרת שימצאו לה בתולים, אי נמי כהן גדול נשאה ולא ידע שהיא מעוברת ומצא לה בתולים ואחר כך נמצאת מעוברת מהו לקיימה משום בתולה מעמיו יקח עכ"ל, אנו רואים שרש"י ז"ל הכניס א"ע להעמיד אופן השאלה המציאותית של הגמ' בב' אופנים וברור שהוא זה מפני שסבר שיש נפ"מ בזה בביאור כוונת הגמ', והב' אופנים בשאלה המציאותית המה: (א) שעוד לפני שהכה"ג נשאה הכירו בה כבר שהיא מעוברת ורק טוענת שאעפ"כ ימצאו לה בתולים ורוצה על כן להינשא לכה"ג (ב) שהכה"ג לא ידע שהיא מעוברת ונשאה וגם מצא לה בתולים ורק לאחר מיכן נמצאת מעוברת והשאלה היא אם העיבור הזה מעכב לכהן גדול מלקיימה משום בתולה בעמיו יקח. ונראה על כן לומר שהנפ"מ הוא בזה, דלפי הפירוש הב' בע"כ דהשאלה היא דאי חיישינן לדשמואל נאסרת עליו ואינו רשאי לקיימה, ורק אי לא חיישינן לדשמואל ונתלה דבאמבטי עיברה אז יהא רשאי לקיימה, דאי להיתרא מה לנו לחזר במה לתלות הא הרי מצא לה כבר בודאות בתולים וברור שבא עליה מי שהיה בקי בהטייה, או שבאמבטי עיברה, ולמה לנו עוד לחזר ולתלות רק בחששא, ובע"כ כנ"ז דהשאלה היא דאעפ"י שמצא לה בתולים מכל מקום אי חיישינן לדשמואל נאסרת מכיון שנבעלה מיהת ע"י איש, אבל לפי הפירוש הא' של רש"י נראה המשמעות שביאר לפי"ז להיפך דאי חיישינן לדשמואל אינה נאסרת, כי מבאר שהשאלה היא על הנאמנות אי נאמין לה במה שטוענת שאעפ"י שמעוברת היא מ"מ ימצאו לה בתולים, ומשמע הא אי נאמין לה בכך שימצאו לה בתולים לא תיאסר לכה"ג ולא יעכב מה שהיא מעוברת, ולא ישנה

לנו באיזה אופן נכנסה בהריון, וזהו ביאור דברי הגמ' מי חיישינן לדשמואל והיינו שנאמין לה על כן שימצאו לה בתולים, ובזאת היא השאלה אי דשמואל שכיחא ונאמין לה, או דילמא דשמואל לא שכיח ואין להאמין לה שימצאו לה בתולים ואין להתירה להינשא לכה"ג.

וא"כ מתיישבים ע"כ שפיר דברי התוס', דהתוס' תפסו לעיקר רישא דדברי רש"י ומזה פירשו דעתו בזה, על כן כתבו בלשון: ופרש"י שהיא אומרת בתולה אני ואי שכיחא דשמואל מהימנא והיינו דמזה עצמו פרש"י מפרש שהיא אומרת בתולה אני והשאלה היא על הנאמנות ואם נאמין לה בכך תהא מותרת להנשא לו, מזה בעצמו מוכח דס"ל לרש"י דאי שכיחא דשמואל מהימנא, דהא אזי היא עדנה בתולה וכו"ל.

ומענין הדבר דהמשנה למלך בפ"ז מה' איסורי ביאה הי"ג מבלי להזכיר מדברי רש"י ותוס' בזה ביאר מד"ע ובפשטות דכוונת הגמ' היא דאם היה שכיח דשמואל הוה שריא לכ"ג אף שנבעלה בעילה גמורה מכיון שלא היה שם השרת בתולים ע"ש, וזה פלא.

(ב) לפי הפירוש האמור נראה שאין אפילו מקום להוי אמינא לבוא ללמוד מכאן ולדמות ולומר דכשם דלגבי בתולה לכה"ג אמרו דאם נתעברה ע"י אמבטי לא נאסרה עליו ע"כ משום בתולה מעמיו, כמו"כ לא תיאסר אשת איש על בעלה כשנתעברה ע"י אמבטי מזרע של אחר, וכן ה"ה ממילא גם כשנתעברה באמצעות הזרקה מזרע אחר בהיות ולא היה ביאת איש בה, דשוברה של ראייה זאת בצידה, דהא חזינן דסברה הגמ' גם זאת דגבי כה"ג אפילו בא עליה איש אם רק היה בקי בהטייה ולא השיר בתוליה מותרת היא לכה"ג. ולגבי איסור א"א הרי בודאי הברור דאם תזנה עם איש אחר שיהא בקי בהטייה דתיאסר אעפ"כ בלי שום ספק על בעלה וא"כ מוכח בעליל דאין לדמות הנידונים זל"ז ושאינו גבי כה"ג שהאיסור מתבטא רק באם אבדה בתוליה. [ויעוין שם במל"מ דמתוך שכתב להוכיח מסוגיות אחרות בתלמוד שגם גבי כה"ג אין הדבר תלוי בהשרת בתולים וכל שנבעלה בהכנסת עטרה אסורה לכהן אף שלא היה השרת בתולים מאחר שנבעלה בעילה הראויה להשרת בתולים, העלה דדברי בן זומא הם דלא כהלכתא ע"ש].

(ג) ברם הב"ח בהגהותיו על הש"ס מגיה בדברי התוס' בחגיגה שם וכותב דצ"ל ואי לא שכיחא דשמואל מהימנא, בכיוון זה מגיה בכל דברי התוס'. ונראה מוכח שהגיה כן לפי שהיה קשה לו הדבר לומר שמי שהוא יפרש דס"ל להש"ס דאם באו על בתולה בהטייה לא תיאסר לכה"ג, דהא סוף סוף בעולה היא בכך [וכפי שמה"ט קורא המל"מ הנ"ל נדחה להך דבן זומא, והב"ח סבר דקשה לומר גם על בן זומא בעצמו שסבר כך]. ועל כן הגיה דצ"ל דאי לא שכיחא דשמואל מהימנא, אבל אי שכיחא דשמואל היא בחזקת בעולת איש ואסורה לכה"ג, ולפי זה צריכים לבאר דברי הגמ' שגם אלו ששאלו לבן זומא היתה כבר זאת כל עיקר שאלתם אי תלינן שבאמבטי עיברה או לא, ואת הדבר הזה תלו באי שכיחא דשמואל, דאי חיישינן לדשמואל אזי אין לתלות באמבטי ותלינן יותר שבאו עליה בהטייה בגוונא דשמואל ונאסרת, ורק אי לא חיישינן לדשמואל אזי אפשר למתלי באמבטי ואינה נאסרת, ובן זומא ענה להם דשמואל לא שכיח ולא תלינן בדשמואל, ולכן חיישינן ותלינן ממילא דשמה באמבטי עיברה ולא נאסרת. וכפי הנראה פירש הב"ח שגם לפירוש הראשון של רש"י השאלה היא לא רק על הנאמנות במה שאומרת שימצאו לה בתולים כי אם גם על נאמנות דבריה על איזה דרך נתעברה, דהיא טוענת שנתעברה באמבטי. ואי דשמואל שכיח אין להאמין לה שנתעברה באמבטי מכיון שיש דבר יותר מצוי לתלות, ולפירוש הר"י לא היינו טורחים לבדוקה ע"פ חבית או שלא היה מועיל הבדיקה ע"פ חבית, ע"ש בתוס' ובב"ח]. ורק אי דשמואל לא שכיח מאמינים לה וחיישינן שמה באמבטי עיברה [ולהר"י טרחינן לבדוקה ע"פ חבית, ומועיל הבדיקה].

באופן שיוצא שלפי גירסת ופירוש הב"ח מוכרחים לומר שגם השואלים כבר עלה על דעתם מענין זה של תליה שבאמבטי עיברה, ומוקשה עפ"ז ביותר מה שהמל"מ בפט"ו מה' אישות ה"ד דוחה מכל ענין זה של אפשרות שתתעבר באמבטי, בהיות ורואים שלא רק בן זומא חידש זאת אלא שכבר חשבו מזה גם חכמי המדרש השואלים, והמל"מ לשיטתו בפ"ז מה' איסורי"ב הנ"ל שלפי דבריו יוצא שרק בן זומא חידש דבר זה. [וגם זה קשה לבוא ולדחות דרך מציאותית שנזכר בגמ'. ועוד נכתוב מזה להלן בדברינו].

ואם ככה הרי אפשר ללמוד לכאורה מזה גם בנוגע לא"א שאם נתעברה באופן האמור שלא תיאסר על בעלה. אבל אחר העיון נראה דאם אין סתירה גלויה לכך לפי פירוש זה, אבל גם הוכחה אין לכך, כי עצם סברת החילוק שהזכרנו שיש לחלק בין הנידונים בעינה עומדת, ויש לומר דשאני גבי כה"ג דתלוי בעיקר בהשרת בתולים או בבעילה הראויה להשרת בתולים ועל כן כשנתעברה באמבטי דליכא לא הא ולא דא לא נאסרת, אבל משא"כ באשת איש יש לומר דאולי מתכונת האיסור בזה כפול הוא, הן עצם ביאת איש עליה אפילו בלי שפיכת זרע. והן הכנסת זרע של איש אחר בקרבה אפילו בלי ביאת איש עליה. ואפשר גם להביא זכר לדבר ממה שמצינו להרמב"ן עה"ת (ויקרא י"ח - כ) שעל מקרא כתוב באיסור א"א ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך לזרע לטמאה בה (לא כתוב בלשון להזריע כי אם בלשון לזרע) מבאר דאפשר כי אמר לזרע להזכיר טעם באיסור כי לא יודע הזרע למי הוא ויבואו מזה תועבות גדולות ורעות לשניהם, ואי מטעם זה הרי ברור ששייך גם כשמכניסים בקרבה זרע של איש אחר באמצעות אמבטי או מזרקה. וזה שהזכירה תורה לשון שכיבה בזה י"ל דדברה תורה בהוה וברגיל, ואמנם כדי שלא נטעה שרק בטעם זה נעוץ יסוד האיסור מוסיף הרמב"ן לבאר שם עוד, שאבל לא הזכיר זה בעונש (בפ' קדושים כ' - י"ט). כי אפילו הערה בה ולא הוציא זרע יתחייב ע"ש, אבל זה לא שולל לומר כנ"ז שישוד האיסור ישנו גם אפילו בהכנסת זרע בלי שיבוא עליה אם כי דאז אין העונש המפורט בפ' קדושים. ויעוין עוד בספר החינוך מצוה ל"ה שכותב בתוך דבריו ג"כ, דמשרשי המצוה של איסור הניאוף כהטעם האמור: כדי שיהיו זרע האנשים ידוע של מי הוא ולא יתערבו זה עם זה, וכו' ע"ש.

(ד) והוכחה מצד אחד להב"ח דכל עיקר דעת השואלים לבן זומא היתה כבר מזאת אם לתלות שבאמבטי עיברה, ומצד שני הוכחה דאין מקום ללמוד כלל מההיא דבן זומא לענין איסור א"א, מצאתי בפ"י רבנו חננאל על חגיגה שם דף י"ד. הר"ה שם מבאר פירוש מחודש ואחר לגמרי בכוונת השואלים לבן זומא וגם גירסתו בדברי הגמ' אחרת היא וז"ל: שאלו את בן זומא בתולה שעברה מהו, מי חיישינן לדשמואל דאמר יכול אני לבעול כמה בתולות בלא דם, או דילמא הא דשמואל לא שכיחא וחיישינן שמא באמבטי עיברה כו', פירוש אשה הרה שנבדקה ונמצאת בתולה מי אמרינן מביאה נתעברה כשמואל והריני קורא בה אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה וחייבת קרבן לידה או דילמא אימור באמבטי של מרחץ נתעברה כגון שירד איש באותה האמבטי ופלט ש"ז וירדה אשה וקירבה באותה טיפה של ש"ז ונכנסה בתוך רחמה ונתעברה וזה מעשה נסים הוא ואינה טמאה לידה שאין אני קורא בה אשה כי תזריע עכ"ל.

אנו רואים שהר"ח ביאר להדיא שהשואלים את בן זומא ידעו כבר מהמציאות שיכולה אשה להתעבר באמבטי וזאת היא שהיתה שאלתם לצד ההיתר, אי נאמר דהא דשמואל לא שכיחא וחיישינן שמא באמבטי עיברה, וראיה להנ"ל. ובנוגע לזה מצאתי גם בשו"ת תשב"ץ ח"ג סימן רס"ג שמבאר בהמשך דברי תשובתו שם ג"כ כהב"ח (ודלא כהמ"מ) דכוונת השואלים היתה דאי חיישינן לדשמואל אינה נאמנת לטעון שנתעברה באמבטי ונאסרת, ורק אי חיישינן דבאמבטי עיברה יש להתירה ע"ש. ושנית אנו רואים שהר"ח לא ביאר ששאלת הגמ' היתה בנוגע לבתולה לכה"ג, ואף לא גרס כן בלשון הגמ'. וגם לא ביאר שהשאלה היתה בכלל בנוגע לאיסור והיתר אם לאוסרה גלל כן על מי שהוא או לא. אלא ביאר שהשאלה היתה בנוגע לטומאה וטהרה, וממילא לדעת נבון נקל שאין לפי"ז כל מקום לבוא וללמוד מזה בנוגע לאיסור א"א, ואפילו לא גם בנוגע לאיסור בתולה לכה"ג ואדרבא אם ללמוד מזה אפשר ללמוד על להיפך שאסור בכה"ג גבי א"א, שהרי הר"ח מסביר במילתא בטעמא שבנתעברה ע"י אמבטי אינה טמאה לידה דהוא מפני דגבי טומאת לידה כתיב בלשון כי תזריע ובכה"ג לא קרי' בה כי תזריע, וגבי איסור א"א הרי לא כתוב הך לישנא של תזריע אלא כתוב בלשון לזרע ולשון לזרע יכול להתפרש שפיר על כל דרך שהוא שבא זרע של אחר בקרבה, ועוד זאת דבדרך של נתינת הזרע אל קרבה באמצעות הזרקה מכוונת יתכן שקרינן בה גם אשה כי תזריע וגם טמאה לידה. ובכלל, משמעות הר"ח היא שלכן אין אני קורא בה אשה כי תזריע מפני מעשה נסים הוא, וכדכותב בהדיא ברישא דדבריו, וא"כ מינה דכל שאין זה מעשה נסים נקרא גם בכה"ג אשה כי תזריע, והזרעה באמצעות מזרקה הרי אין זה כלל מעשה נסים, ולכן נקרא שפיר באופן זה אפילו כי תזריע וגם טמאה לידה. וממילא אין כל הוכחה שהיא שלא תיאסר ע"כ גם על בעלה.

(ה) אמנם מצד הסברא יש מקום גדול בראש לומר שהאשה אינה נאסרת על בעלה כשמתעברת ע"י אמבטי וגם לא כשמזריעים בקרבה זרע של איש אחר באמצעות - הזרקה בהיות שסוף סוף אין כאן משכבי - אשה ולא גוף נהנה מגוף, אבל בהיות אי אפשר לבנות בזה יסוד ממה שנראה ע"פ הסברא בלבד, ועלינו לתור איפוא לחפש מקורות אחרים ועל פיהם להחליט להיכן הדעת נוטה להלכה בזה.

(ו) הב"ח בטור יו"ד סימן קצ"ה כותב וז"ל: מצאתי בהגהת סמ"ק ישן מהר"ר פרץ שכתב אשה נדה יכולה לשכב אסדיני בעלה, ונזהרות מסדינים ששכב עליהם איש אחר פן תתעבר מש"ז של אחר, ואמאי אינה חוששת פן תתעבר בנדותה מש"ז של בעלה ויהא הולד בן הנדה, והשיב כיון דאין כאן ביאת איסור הולד כשר לגמרי אפילו תתעבר מש"ז של אחר כי הלא בן סירא כשר היה, אלא דמש"ז של איש אחר קפדינן אהבחנה גזירה שמא ישא אחותו מאביו כדאיתא ביבמות עכ"ל. והועתק זה גם בט"ז ביו"ד שם סק"ו.

דברי הגהת סמ"ק אלה ישמשו לנו בהמשך דברינו לבית - אב לכמה וכמה בירורי הלכות, ולעניינינו עתה, הרי נלמד מהם בהדיא דאשה שנתעברה מאמבטי, ולכאורה כמו"כ גם באמצעות - הזרקה, אינה נאסרת על בעלה, והולד גם כשר הוא, דהרי כותב בדומה לזה לגבי אשה שנתעברה בדומה לדרך זאת בימי נדותה דהולד כשר לגמרי, ולא עוד אלא שמוסיף וכותב בעצמו בהדיא דה"ה דדינא הכי כשתתעבר בדרך זאת מש"ז של אחר, שזהו ממש כנידון שאלתנו, והכל בנימוק מפני דאין כאן ביאת איסור, ואם אין כאן ביאת איסור הרי בודאי שגם אינה נאסרת על בעלה.

והכי כותב באמת גם המל"מ בפט"ו מה' אישות ה"ד דאין ספק דא"א שנתעברה באמבטי דלא נאסרה לבעלה משום דאין כאן ביאת איסור, וכותב שכן מבואר בהגהת סמ"ק שבב"ח ע"ש. והלום ראיתי בספר בני אהובה שכותב להשיב על ראית המל"מ מההיא דהגהת סמ"ק, דאין משם ראיה כלל דלא הזהירה התורה בנדה רק מבלי לבעול אותה אבל להיות הרה ממנו ע"י סדין או אמבטי אנה והיכא אסרה התורה כיון דהוא בעלה, משא"כ באיש אחר שכבת זרע כתיב והרי בא למעי' ש"ז מאחר ע"ש. ולפענ"ד אני מתפלא על הגאון בעל בני אהובה ז"ל שלא שת לבו לדייק בדברי הגהת סמ"ק, דהא בהמשך דבריו שם ביאר בהדיא גם זאת דאפילו אם תתעבר מש"ז של אחר ג"כ יהא הולד כשר מהך טעמא דאין כאן ביאת איסור וכנ"ל, וא"כ הרי ראית המל"מ מההיא דהגהת סמ"ק חזקה היא בדומה לדומה ממש, ולא צריכינן לילף בכלל בג"ש ממ"ש בנדה, וא"כ מה מקום לדחית ראית המל"מ מדברי הגהת סמ"ק?

אולם מאידך גיסא עצם סברת החילוק של הבני אהובה בין איסור נדה לבעלה לבין איסור א"א לעלמא מקום רב לה בבית המדרש, ונזכיר זאת מיד כי מאד נהייתי שמצאנו ראינו בזה ראיה לדברינו לעיל באות ב' שכתבנו ג"כ לחלק בדומה לזה בין איסור בתולה לכה"ג לבין איסור א"א לעלמא, וממה שהסתייענו מדברי הרמב"ן והרא"ה הוי ממילא גם סיוע לסברת בני אהובה זאת דמכיון דבאיש אחר שכבת זרע כתיב י"ל שהאיסור הוא אפילו כשבא למעי' דרך אמבטי בהיות שהרי מיהא בא למעי' ש"ז מאחר.

ויעוין שם בבני אהובה שאע"פ שדחה הראי' מהגהת סמ"ק רצה אבל להוכיח כן שאינה נאסרת מדברי התוס' בחגיגה שם ומה שיוצא דבאמבטי אף דהי' לה ש"ז מפסול אין האשה נפסלת בכך לכה"ג, וממילא הה"ד לבעלה ישראל, אך לאחר מיכן כותב בעצמו לדחות עצמת הראי', ורק כותב דמ"מ נראה מפשטי' דלישנא שם דכשרה לכהונה אפילו במקום פסולין עיי"ש, וכמובן שהראי' הזאת חלשה היא, וחוזן מזה אפילו לעצמת ראיתו שרצה להוכיח משם ג"כ יש מקום לחלק בין לגבי שתפסל לכה"ג לבין איסור א"א לעלמא, וכסברת חילוקו של הבני אהובה בעצמו לעיל מיני', משום דאיש אחר שכבת זרע כתיב, ומיותר להזכיר דלפי מה שמבאר הר"ח כוונת הגמ' בחגיגה שם כנ"ל אות ד' אין בכלל מקום להתחלת ראי' מההיא דחגיגה, כי לא מדובר שם בכלל מאיסור והיתר אלא מטומאה וטהרה, ופשוט.

(ז) אך בזאת צדק מאד הבני אהובה שם במ"ש לדחות ראיתו של המל"מ דלא יתכן שתתעבר באמבטי מיבמות ד' פ' וכן ממה שטרחו הפוסקים לומר דלא חיישינן למזרז בהלך בעלה למדינת הים משום דדילמא בא הבעל על ידי שם, ולא אמרו דבאמבטי עיברה, מפני דרק שם בחגיגה הוא דאמרו דיש מקום לחוש דבאמבטי עיברה, משום דמייירי כמ"ש התוס' שם דהיא נבדקת עפ"י חבית והיא בתולה בבירור וא"כ כאן הספק מאין בא ההריון, ובזו אמר בן זומא דנתעברה באמבטי דהרי היא בתולה לפניך, ואפ"ל לפי רש"י וכו' היא טוענת כשיבא עליה ירגיש שהיא בתולה וכו' ובזו מילתא דעבידא לגלויי לא משקרת וכו' עיי"ש. ואוסף לזה תבלין והסבר ועפ"י נקודה אחת שיצא לנו נפ"מ להלכה בנוגע לנידונו.

והוא, דנלענ"ד ברור דאפילו אי נחליט ונאמר דהאשה אינה נאסרת על בעלה ע"י הבאת ש"ז של איש אחר לתוך רחמה, אבל זה נראה ברור שא"א שנתעברה בבירור שלא מבעלה שאינה נאמנת לטעון בסתמא שלא נתעברה ע"י ביאת איש כי אם ע"י אמבטי, וגם לא ע"י אמצעות הזרקה, דכפי שרמזו ע"ז בקצרה הבני אהובה הנ"ל עד כאן לא אמרינן בחגיגה שם דחיישינן שמא באמבטי עיברה ונאמנת לומר שלא בא עליה איש, אלא משום דבתוליה שעודם בה מסייעים לה על כך שאמנם לא בא עליה איש, אבל בעלמא בא"א בעולה שאין בתולים המסייעים לה אינה נאמנת לבוא ולטעון שנתעברה באמבטי שהוא דבר שאינו מצוי, וגם לרבות גם לא מה שמצוי יותר מזה ע"י מזרקה, אלא תלינן במצוי וברגיל שבאו עליה כדרך כל הארץ ונתעברה בזנות מבעילת בועל, והתוס' שם בחגיגה שמקשים שלא תהא נאמנת אליבא דר"י שסובר דלא מפיה אנו חיים, כוונת קושייתם היא, דכמו שסובר ר' יהושע דאינה נאמנת לומר מאיש פלוני וכהן הוא אע"ג דשכיח, כמו"כ לא תהא נאמנת בטענתה שנתעברה באמבטי, וע"ז תירצו ב' תירוצים, או דשמא כאן שאף היא בכלל האיסור נאמנת, או משום דמסייע לה בתוליה שעודם בה לומר שלא בא עליה איש ע"ש, אבל כל שאין סיוע כזה כגון באופן שהיא כבר בעולה או שחזינן שכבר נשרו בתוליה (דהרי גם לפי התירוץ הא' סברי בודאי שיש בשם ענין סיוע זה של בתוליה, ורק שבתירוץ הא' סברו דבכדי להאמין לה צריכים לבוא עוד בנוסף לזה מה שאף היא בכלל האיסור) בכל כה"ג נראה ברור שיוודו כו"ע שאינה נאמנת לטעון שנתעברה באמבטי, או באמצעות הזרקה, בלי הבאת הוכחה ברורה ועדות מסייעת לדבריה, אלא תלינן בדבר המצוי שנתעברה ע"י ביאת איש, ולא גרע עכ"פ בכאן מהיכא דרוב פסולים אצלה שבודאי תלינן בפסול, דהא כל ביאות של העולם אסורות אצלה בהיות והיא א"א, ורק ע"י אמבטי או מזרקה אינה נאסרת. ואין לטעון נגד זה ולומר דהא ע"י אמבטי או מזרקה אין כל העולם אסורות אצלה, דזה אינו, חדא דמ"מ איכא מיהת רובה דפסולים, דהא רוב העולם בועלים ממש ולא מוציאים זרע להכניס לתוך רחם של איזה אשה, ורוב נשי העולם מתעברות ג"כ בדרך של בעילה ממשית [ויעוין מ"ש בסברא דומה לזו בשו"ת ברית אברהם סימן פ"ז אות י"ג עיי"ש]. ועוד זה שע"י אמבטי או מזרקה מותרת לא מיקרי עי"כ שכל העולם אינם אסורים אצלה, מכיון שהא באופן זה אין ביאה מהם עליה, ומיקרי זה מציאות של אופן מיוחד שאינה נאסרת בכך בהיות שאין כאן ביאה מאישי העולם, אבל ביאת כל אישי העולם שפיר אסורות אצלה, ולכן שפיר דינא בזה לתלות בפסול ובאיסור וברוב בעילות אחר בועל. ולא דמי לההיא דאה"ע סימן ד' סעיף י"ד שתלינן באישתהי אישתהי, וישנם הסוברים שם שתלינן גם שבה עליה ע"י שם אע"פ שאינו מצוי, דשם שאני דמייירי שהאשה אינה מודה שהעיבור אינו מבעלה, או שהבעל טוען שבה עליה, לכן שפיר תלינן שם כנ"ל, דהא יש בזה תליה ברוב, דהיינו ברוב בעילות אחר הבעל אבל בגוונא דידן היכא שהבעל טוען שהעיבור אינו ממנו והאשה ג"כ מודה בכך וטוענת רק שזה בא לה הוא לא ע"י ביאת איש כ"א ע"י אמבטי או מזרקה בזה שפיר י"ל כנ"ל דדינא הוא שאינה נאמנת בכך, ואפילו לאלה המבארים שבשם באה"ע תלינן אפילו באינה טוענת שזה מבעלה, עיין בח"מ שם סק"ט וב"ש ס"ק ט"ז, ג"כ הוא דוקא כשאבל אינה מודה בפירוש שבעלה לא בא עליה כיעו"ש, אבל בהיכא שידוע בבירור ואף היא ובעלה מודים בפירוש שלא בא עליה והעיבור אינו ממנו בכל כה"ג כו"ע יודו שאינה נאמנת לטעון שנתעברה ע"י אמבטי או מזרקה וכו"ל במילתא בטעמא [ויעיין שם ברמ"א בסעיף י"ד מ"ש לענין אם ראו בה דבר מכוער, ובפ"ת ס"ק י"ג י"ד עיי"ש].

ואם צדקנו בדברינו האמורים הרי מובן מאליו שאין ממשות בראית המל"מ להוכיח מההיא דיבמות ד' פ' שלא יתכן מציאות זאת שתתעבר באמבטי, משום דלא דמי לההיא דבן זומא שלהכי תלינן להכשיר משום דאיכא בתולים המסייעים, אבל משא"כ בההיא דיבמות בהלך בעלה למדינת הים וליכא שום דבר המסייע לה לומר שבאמבטי עיברה, על כן באישתהי יותר מי"ב חדש תלינן שפיר בהמצוי ורגיל ואזלינן בתר רובא לומר דזינתה ונתעברה מביאת איש.

[ויעוין שם בבני אהובה מ"ש עוד בנוגע לראית המל"מ שם מדברי התוס' ביבמות ד' נ"ה ע"ב, וכן בחיזוק דברי הרופאים הקדמונים שכן יכולה להתעבר באמבטי ע"ש. ועוד יעוין מה שכותבים להשיג בזה על המל"מ בברכי יוסף באה"ע שם, ובהגהות שי למורא אה"ע סימן א' סעיף ו'. ובספר תשובה מאהבה על יו"ד סי' קצ"ה, וכן בשו"ת שואל ומשיב מהדו"ג ח"ג סוף סי' קל"ב עיי"ש, ועיין גם בעיון יעקב על הע"י בחגיגה שם, ובספר פתחא זוטא מהדו"ת סימן קצ"ה מ"ש גם לחלק דאנו לא הוצרכנו להזהיר

לנשים שלא ירחצו באמבטי אחר רחיצת אנשים, דעכשיו אין לנו אמבטי כבזמן הש"ס כמבואר באו"ח סי' ר"ל, דאז היו מסיקין האש מלמטה בחפירה ורוחצין באמבטי למעלה ולכן ה' שכיח להפליט ש"ז למי שאינו נזהר מחמת האיסור עיי"ש].

(ח) ואוסיף אמרים ואומר, דאם כי סתירת הראיה של הבני אהובה מההיא דהגהת סמ"ק אינה סתירה וכנ"ז, אבל יש מקום לסתור אותה מכח אחר, והוא דיש לומר שיש חילוק בזה בין כשנתעברה ע"י שכיבה על הסדין לבין שנתעברה ע"י רחיצה באמבטי, דדוקא כשנתעברה משכיבה על סדין הוא דקאמר בהגהת סמ"ק דהולד כשר מפני שמצד האשה לא היתה כל פעולה חיובית שהביאה להזרעה במעי, אבל משא"כ ברחיצה באמבטי דפעולת הרחיצה מצידה היא שהכניסה הזרע במעי, בכל כה"ג יתכן שגם ההגהת סמ"ק יודה שנאסרת ושהולד אינו כשר, ועכ"פ אין ראי' דבריו על כגון זה, ואע"פ שהגהת הסמ"ק מסייע גם מאגדת בן סירא יש לומר דגם שם שאני בהיות שהוצאת הזרע לשם מירמ' היה בע"כ ובאונס ובטח גם הכנסת בתו לשם היה ג"כ באופן זה לכן לא חל ע"ז שם הזרעה [והרי שכיבה ג"כ לא היה שם], ומשא"כ כשיש פעולה רצונית המביאה עי"כ ההכנסה של הזרע. יודע אנכי שיש הרבה להגדו על חילוק זה, אבל נדמה שלחילוק כזה כיוון גם בספר ברכי יוסף אה"ע סימן א' סוף אות י"ד, דאחרי שמביא שם נוסחא של קובץ ישן כ"י ממ"ש הר"פ ונו"נ בה (יובא עוד להלן) מוסיף וכתב וז"ל: ועוד מצאתי בקובץ ישן נושן כ"י על קלף מתשובות הראשונים ובו פסקים למהר"ר שלמה מלונדון כתב וז"ל אין אשה יכולה לרחוץ ביום טבילתה במרחץ שרחצה בו בעלה שמא תתעבר ויהיה הולד בן הנדה אך יכול האיש לרחוץ במרחץ שרחצה בו האשה עכ"ל וזה נראה היפך מהגהת ה"ר פרץ הנ"ז ויש לחלק קצת עכ"ל הברכ"י. ומהו איפוא החילוק קצת שיש לחלק מההיא דה"ר פרץ הרי דברי הר"ש מלונדון המה בניגוד גמור מדברי ה"ר פרץ? אם לא שסבר שיש לחלק כהחילוק שכתבנו דבההיא דה"ר פרץ אין פעולת רחיצה מצד האשה ובהך דהר"ש מלונדון יש פעולה כזאת.

והחילוק שכתבנו לחלק מקבל יותר צורה אם נאמר אותו בנוגע לפעולת הזרקה להפרייה מלאכותית, דבכה"ג הרי יש פעולה מכוונת ומחושבת להזרעת זרע זה מאיש אחר במעי א"א מכל הצדדים הנוגעים הן מנותן הזרע והן מהרופא שיכניס את הזרע והן מצד האשה בהכנה לקבלת הזרע, ושפיר יש מקום לומר שבכה"ג יודה גם הר"ר פרץ ואולי גם המל"מ שאסור לעשות זאת ושהולד שיוולד מזה לא יהיה ולד כשר.

ומצאתי בספר שו"ת מערכי לב (צירלסאהן) סי' ע"ג שנשאל על אודות נידוננו אם מותר להזריק ש"ז של אחר לתוך רחמה של א"א [השואל היה ידידי הגה"צ מוהר"י וועליץ שליט"א שלארשונה כתב גם בזה בירחון תל תלפיות תמוז תרצ"א ואחריו נו"נ בזה קצת שם קצת מרבני וחכמי הזמן כיעו"ש ואכמ"ל בעיקר הדברים שכתבו שם כי יארכו הדברים]. והשיב בחריפות שיש בזה גם איסור תורה, ואם כי יש הרבה לפקפק בכמה מהנחותיו כיעו"ש. אבל זאת קלע מד"ע (מבלי להזכיר מהרמב"ן וגם לא מהבני אהובה) לברר שהתורה השמיענו בכתבה לא תתן שכבתך לזרע דבכל אופן שתנתן שכבת הזרע של איש זר לתוך רחם אשת איש, הן על ידי ביאתו, הן על ידי איזה כלי בלא ביאתו, תשתרע ע"ז האזהרה הזאת, וגם נגע בדבריו לחלק מההיא דהגהת סמ"ק שאין שם שום נתינה, ומשא"כ בהיכא שעושים פעולה של נתינה לתוך רחמה עיי"ש.

וגם אם לא נקבל החילוק הזה בין אמבטי והזרקה לבין ההיא דהר"פ שבהגהת סמ"ק בשכיבה על סדין, בטענה דזיל בתר טעמא והגהת סמ"ק שם מנמק הטעם מפני דאין כאן ביאת איסור, וסו"ס גם באמבטי והזרקה אין ביאת איסור, מכל מקום הרי זה מול זה ראינו שאבל המהר"ש מלונדון סבר אחרת מדברי הר"פ, וכתב מפורש אפילו גבי נדה אם אשה נדה תרחץ במרחץ שרחצה בו בעלה ותתעבר יהיה הולד בן הנדה, ומינה דה"ה ואולי עוד מכש"כ דאם אשת איש תרחץ במרחץ שרחץ בו איש אחר ותתעבר מזרע שלו שהולד יהי ממזר.

וראה זה דכדברי הר"ש מלונדון אלה מצינו שמובא כן בשם עוד ראשון אחר בשלטי הגבורים שעל הרי"ף רפ"ב דשבועות, דכתוב שם וז"ל: עוד מצאתי שנשאל להר"ם למה אין נזהרין מלשכב האשה כשאניה טהורה בסדינים ששכב בה בעלה דילמא תתעבר מאותו הזרע ויהיה הולד בן הנדה כמו שחוששין שלא תשכב בסדינים ששכב בהם אדם אחר פן תתעבר בטפת זרע שהטיל באותם סדינים כהוא דבן סירא, והשיב כיון שהולד שהוא בן הנדה הוא כשר לכל דבר אין חוששין לה ואפי' שהוא פגום א"כ הכא נמי אין לחוש עכ"ל. הרי שגם הר"ם הסכים בדברי תשובתו להנחתו של השואל שאם תתעבר עי"כ יהיה הולד בן הנדה, ורק בהיות שמ"מ הולד יהיה כשר לכל דבר אע"פ שהוא פגום לכן השיב לו שמשום כך אין לחוש לחששא רחוקה לפן תתעבר מכיון שגם במקרה הרחוק הזה הולד לא יהא פסול, וכיוון לחלק לומר דמשא"כ מש"ז של אחר שבמקרה ותתעבר הרי יהא הולד ממזר לכן חוששין לחשש הרחוק ביותר ונזהרים שלא תשכב בסדינים ששכב בהם אדם אחר. וראינו עוד שהר"ם כתב דעתו זה במפורש גם בהיכא ששכבה על סדין.

ולבי אומר לי שיתכן שדברי תשובה זאת המובאת בשלטי הגבורים היא אותה התשובה של הר"פ המובאת בהגהת סמ"ק, ובמקום הר"ם שכתוב בשלה"ג צ"ל הר"פ, דכפי לשון התשובה של הר"פ המובאת בברכ"י שם ממה שמצא בקלף ישן רואים שהנוסחאות כמעט שמגבילות זל"ז, אלא שנשתבשו הלשוניות עד שנתחלפו הכוונות. ובאופן שעכ"פ אין לבוא וללמוד מההיא דהר"פ לכשרות הולד.

וכשמצינו מפורש שהר"ש מלונדון והר"ם בשלה"ג סוברים בהדיא שהולד פסול, הרי באים דבריהם אלה ומלמדים שגם הרמב"ן והרא"ה שהבאנו לעיל באות ג' ג"כ כווננו לבכזאת, וכפי שביארנו שם, באופן שיוצא שלדידהו יש איסור תורה בהזרעה מלאכותית מזרע אחר במעי א"א והולד שיוולד מזה לא יהא ולד כשר. ויש מקום גדול של היראה לומר שדעתם מוכרעת להלכה בזה, ועכ"פ ספק השקול בודאי יש בזה, והולד הוא ספק ממזר, ובעל שבא לשאול יש ליעצו שיוציא אשתו זאת בגט פטורין.

עכ"פ אם הבעל דורש להוציאה בג"פ גלל כן שביצעה פעולת הזרעה - מלאכותית שלא בידיעתו אע"פ שלא נתעברה מזה, יש לחייב את האשה בכך לקבל ג"פ הן גלל הדיעות המחולקות שיש בזה כנ"ל, ועוד זאת דעצם פעולת - תועבה כזאת בגופה שלא בידיעת בעלה מעמיד אותה בצל אשה העוברת על דת משה ויהודית, ויש על כן לדונה כדינה [ואכמ"ל אם צריכה התראה כדי להפסיד כתובתה, והדעת נוטה שלא צריכה להיות ויש גם סברא שנאסרה ע"כ על בעלה, והבעל יכול לטעון קים לי ואין להוציא מידו].

(ט) והאגדה על בן סירא כשלעצמה מפוקפקת היא ג"כ עד מאד למרות שכמה מגדולי הפוסקים מזכירים אותה, וכבר התשב"ץ בח"ג סימן רס"ג מזכיר אותה בחשדנות וכותב עליה בלשון של זהירות ואם נאמין לספרים חיצוניים. וכפי שמעיד החכם מו"ה יהודה ליב בן זאת בהקדמת ספר בן סירא שאל על אודות האגדה הזאת להגאון ר' ישעי' פיק ז"ל, והלה השיב לו, שלא מיניה ולא מקצתיה נמצא בדברי חז"ל בשום מקום. והחכם בההקדמה שם מוסיף להוכיח בראיות שלא יתכן שנאמין לאגדה זאת, גם לרבות בספר צמח דוד (ח"א ג"א תמ"א) כותב ג"כ שלא מצא דבר זה בתלמוד או במדרש, ומביא בשם השבט יהודה שכותב שבן סירא היה בן בתו של יהושע בן יהוצדק הכהן הגדול הנזכר בעזרא ג' ע"ש. ועוד זאת יעוין בשו"ת מהרש"ם ח"ג סימן רס"ח שכותב שח"א אמר לו שראה בס"ב או אחר כי המעשה היה שאנסו את ירמיה בהיותו באמבטי ובאונס יצא זרעו ונצטער מאד והתענה ע"ז והראו לו מן השמים שאשתו רחצה אח"כ באמבטי וקלטת הזרע ונתעברה והולידה את ב"ס וכי זרעו לא יצאה לבטלה ע"ש, באופן שיוצא לנו שחוץ מה שכתבנו לחלק לעיל באות ח' בין היא דבן סירא לבין אשה המתעברת באמצעות מזרקה, אין בכלל מקום לבוא להסתמך להלכה על אגדה מפוקפקת כזאת וללמוד מזה להכשרת הולד הנולד בדרך זאת. ומה צדקו דברי הרמב"ן בספרו מלחמת חובה שמובאים בשו"ת חתם סופר האו"ח סי' ט"ז שכותב כלל: שכל מה שלא נמצא בש"ס בבלי וירושלמי ומדרשיהם אין אדם מחויב להאמינו ע"ש, ומינה דמכש"כ דאין ללמוד מהם הלכה. (וזהו הדבר שהר"ם בשלה"ג הנ"ל על אף שהזכיר בדבריו מההיא דבן סירא בכל זאת לא שם לב לדבר ממה שבשם בודאי הרי כשר היה שזה עומד איפוא בסתירה לדבריו בזה, ופשוט).

(י) אגב, שאלוני על דברי הגמ' בחגיגה שהעתקנו בראש הפרק, דהרי השאלה ששאלו בתולה שעירבה מהו היתה מבן זומא, ובן זומא היה הרבה קודם שמואל, ומהו זה איפוא שאמרו לו מי חיישינן לדשמואל וכו'. אבל נראה ברור שהכוונה היא על החכמה הנקראת על שם שמואל, והחכמה הזאת של לבעול בלי דם ידעוה יחידי סגולה גם אז, ושמואל הוא שחידשה לאחר מיכן ולכן נקבעה על שמו. ודמות ראייה לכך אפשר להביא מדברי הר"ח בסוכה ד' מ"ה ע"ב, דהגמ' שם שואלת ע"ד רשב"י שאמר ראיתי בני עלייה והן מועטין וכו' אם שנים הן אני ובני הן, ומי זוטרי כולי האי והא אמר רבא תמני סרי אלפי דרא הוה דקמיה קב"ה וכו' והא אמר אביו וכו'. ומקשה הר"ח דהלא אביו ורבא אחרונים הם לגבי רשב"י ואיך מקשינן מדבריהם עליו, ומתרץ שהמסורת שהיה בידם בדברי אביו ורבא כך היה בידי הראשונים בהלכה למשה מסיני ואינם דבריהם שאלו הדברים וכיוצא בהן אי אפשר להאמר אלא בקבלה מן הנביאים ואלו הדברים שקיבלו מרבותיהם היו מגידין עיי"ש, ואם כי עיקרי הדברים שבשם אינם שייכים לכאן, אבל הנקודה הזאת נלמד משם שאפילו דברי קדמונים היו נקראים על שמות מאוחרים מפני שהמה חזרו וגילום, וא"כ ה"נ גם בנדו"ד הוא כן דהדבר הזה של לבעול בלא דם היה ידוע גם מקודם ושמואל הוא שחזר וגילה ופירסם החכמה הזאת על כן נקראת על שמו וכנ"ל.

פרק ב' עצם פעולה כזאת להפרות אשה אפילו פנויה מזרע שלא נודע של מי הוא אם מותרת היא.

הבירור בפרק הקודם היה על אודות התוצאות מפעולת ההפרייה, היינו: אם על ידי כן נאסרת האשה על בעלה, ומה דין הולד הנוצר מזה. ובזה נברר בנוגע לעצם הפעולה, איזה איסורים כרוכים בה גם לאלה הסוברים שאינה נאסרת על בעלה והולד כשר הוא, וכמו כן מה הדין אליבא דכו"ע כשהמדובר על הפריית פנויה.

(א) תנן ביבמות ד' מ"א ע"א: היבמה לא תחלוץ ולא תתייבם עד שיש לה שלשה חדשים וכן שאר כל הנשים לא יתארו ולא ינשאו עד שיהו להן שלשה חדשים. ובגמ' מ"ב ע"א: בשלמא יבמה כדאמרן אלא שאר כל הנשים אמאי, אמר רב נחמן אמר שמואל משום דאמר קרא להיות לך לאלקים ולזרעך אחריו להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של שני [ופרש"י ולזרעך אחריו, שאין השכינה שורה אלא על הודאים שזרעו מיוחס אחריו וה"נ קיי"ל בנדריים וברותי מכם המורדים והפושעים בי אלו בני ערבוביא]. מתיב רבא לפיכך גר וגיוורת צריכין להמתין ג' חדשים הכא מאי להבחין איכא, ה"נ איכא להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לזרע שלא נזרע בקדושה. רבא אמר גזירה שמא ישא אחותו מאביו וייבם אשת אחיו מאמו ויוציא את אמו לשוק ויפטור את יבמתו לשוק. עיין בפרש"י.

למדנו מסוגיית זאת שחז"ל אסרו להביא לידי לידת בנים כאלה שלא יודע מי אביהם הן בגלל זה עצמו שמן החובה שזרע ישראל ידעו יחסם דאחרת אין השכינה שורה, והן בגלל החשש החמור שיכול לבוא אי פעם לידי מצב שאח יבמה או יבם אשת אחיו מאמו או יוציא את אמו לשוק ויפטור את יבמתו לשוק. ויפה מגדיר המאירי זאת ביבמות שם דיש בזה: הן משום תקנת - ולד והן משום תקנת - ערוה ע"ש.

וא"כ יוצא לנו דהפרייה מלאכותית דלא נודע אבי הולד מיהו כולהו איתנייהו ביה, ואסור ליצור בעולם ילדים כאלה הן משום תקנת - הולד שלא יהא מיוחס ולא יהא מוכשר להשראת שכינה והן משום תקנת - ערוה שיכול להוצר מצב שישא אחותו מאביו

או ייבם אשת אחיו מאמו ויוציא את אמו או יבמתו לשוק. והדברים ק"ו אם חז"ל חששו על כך למקרים נדירים שיכולים אי פעם לקרות כשאזיה אשה תנשא בתוך ג' חדשים ממיתת או גירושי בעלה, ואשר עפ"י רוב איננה בהריון ממנו כל שלא הוכר עוברת, מכש"כ ועל אחת כמה וכמה שעלינו לחוש לכך מאד בהפרייה מלאכותית שהמדובר כשעושים פעולה שתתעבר, ומתעברת, והממדים שיכולים להתעבר עי"ז המה רבים מאד, ואלפי רבבות נשים יכולות להתעבר מכמה כמויות זרע של כמה אנשים, ואסתפק לציין לזה מה שראיתי בירחון המאור היו"ל באמריקה (תשרי תשי"ד) שפירסם פרופ' י' מ' רבינוביץ, שלפי מה שקרא סטאטיסטיקה על כך הרי מאז שניתן כח הדחיפה לתהליך הרפואי הזה כבר ישנם באה"כ בלבד אלפי ילדים יוצאי ירך ההזרעה הזאת, וכמו"כ לפי האומדנא מגבר אחד פורה בלבד יש בכחו בתנאים מופתים להוליד ארבע מאות ילדים בשבוע, או עשרים אלף ילדים לשנה. ובמצב מבהיל כזה האם אין החשש הזה שיבואו לישא אחותו מאביו וכו' קרוב בזה למאד? ותמלא ח"ו הארץ זימה. ובאמת האיסור הזה משום גזירה שמא ישא אחותו מאביו כתב גם ההגהת סמ"ק שם לגבי זרע מאחר שיקלוט במעי א"א מסדין שתשכב עליו, ואע"פ שכתב שם דעתו שאין כאן ביאת איסור והולד שיוולד יהא כשר, מ"מ להאי איסורא כן חשש בזה וכתב שזהו הטעם שנוהרות הנשים מלשכב על סדינים ששכב עליהם איש אחר משום דקפדינן אהבחנה גזירה שמא ישא אחותו מאביו כדאיתא ביבמות. והובא גם בב"ח וט"ז ביו"ד שם וכן במל"מ שם. וגם בב"ש באה"ע סי' א' סק"י ע"ש, ואם חשש לכך למציאות רחוקה כזו שיכול אי פעם נדיר להתהוות הרי ברור בלי שום צל של ספק שישנו איסור ברור וחמור משום כך בסיודור הפרייה מלאכותית.

(ב) והלום ראיתי דברים תמוהים שכותב בזה הברכי יוסף אה"ע (סי' א' אות י"ד), הוא מביא דברי הגהת סמ"ק הנ"ל, ועל זה הוכחת המל"מ והב"ש מזה דהוי כבנו לכל דבר (מזה עוד נדבר בע"ה בפרק הבא). דהרי חששו שמא ישא אחותו מאביו, אך כותב להסס על הוכחה זאת מהסמ"ק, ובטענה, דדילמא האי דקאמר הגהת סמ"ק גזירה שמא ישא אחותו מאביו לא קאי אמאי דקמן אלא סירכא דלישנא דגזירת הבחנה הוא דיהבי טעמא בש"ס בטעם הבחנה גזירה שמא ישא אחותו מאביו וז"ש כדאיתא ביבמות, ולעולם בנידון זה דדרך סדין לא קאמר גזירה שמא ישא אחותו מאביו ע"כ.

ולא אבין לפענ"ד איך שאפשר להדחק ולפרש בכזאת בכוננת סמ"ק, דהרי דברי הגהת סמ"ק ברור מללו דקפידת הבחנה בכאן הוא ממש כקפידת ההבחנה הנזכר ביבמות שם שמזכיר, דהיינו גזירה שמא ישא אחותו מאביו, וז"ש בלשון קפדינן כוונתו בפשוטו, מפני שהרי מי יאמר שתתעבר בכלל בהשכיבה על סדין של איש אחר, דהא זה מציאות רחוקה ונדירה עד מאד, על כן דקדק לכתוב ע"ז בלשון קפדינן, ולומר בזה דאפ"ה קפדינן גם על כך, וממשיך לומר דמהו יסוד הקפידה כי היכא דקפדינן אהבחנה גזירה שמא ישא אחותו מאביו, והיינו דגם בכאן היא אותה יסוד הקפידה שנזכר בחז"ל משום דילמא תתעבר וישנה אזי הגזירה של שמא ישא אחותו מאביו, וחז"ל לא נתנו שיעור ולא גבול גבול לגזירתם זאת. וכזאת ביארו אפוא בפשוטו גם המל"מ והב"ש שם, וכך נראה דביאר גם המנחת יעקב בתורת השלמים בסימן קצ"ה סק"ה שמעתיק בסתמא בשם הגהת סמ"ק בלשון: דאע"ג דהולד כשר שאין כאן ביאת איסור מ"מ יש להקפיד אהבחנה וגזירה שמא ישא אחותו מאביו יעו"ש.

וכמו"כ תמוה בעיני הראיה שמוסיף הברכ"י שם להביא לביאורו בכוננת הגהת סמ"ק, דמעתיק שם שמצא בקובץ ישן נושן הגהת סמ"ק זו בשם הר"פ ושם כתוב שהשיב בלשון זה דודאי אין לחוש [מלשכב על סדינים של בעלה בזמן נדתה] דליכא ביאת איסור ועבירה וכו' ומה שנהגו הנשים שלא לישכב בסדין ששכב איש אחר אין זה כי אם להבחין של מי יהיה הולד דהא אהבחנה קפדינן כדאיתא ביבמות גזירה שמא ישא וכו' כלו' דהכא אמרו בטעם ההבחנה ביבמות גזירה שמא ישא, ורצונו לומר דהכא הגם דלא שייכא גזירה שמא ישא אחותו מאביו דאין אב מ"מ יש להקפיד בדין עירובא זרע ממקום אחר, ע"כ.

ולא אבין לענ"ד, הרי אדרבה מדברי קובץ ישן זה מפורש ביותר בהגהת סמ"ק שסבור ששייך בכאן שפיר גזירת שמא ישא אחותו מאביו, שהרי כותב מפורש שלהכי נהגו שלא לשכב על של אחר, שזה כדי להבחין של מי יהיה הולד, ובהדגשה דהא אבחנה קפדינן כדאיתא ביבמות גזירה שמא ישא אחותו מאביו. הרי בהדיא יוצא מלשון זה דהך גזירת חז"ל שמא ישא שייכא גם אמאי דקמן, והגע בעצמך, אי כוונת הגהת סמ"ק היתה בזה רק משום עירובא זרע הבא ממקום אחר, דהיינו משום יחוס של זרע ברור, א"כ לא הו"ל להזכיר בכלל מהך גזירה של שמא ישא, אלא הו"ל להזכיר משום דבעינן לזרעך אחר כך שמהו הוא דילפינן גם ביבמות שם דבעינן שיהא זרע מיוחס להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של שני. ומדכן מזכיר בכאן הטעם דקפדינן אהבחנה משום גזירה שמא ישא אחותו מאביו, א"כ מוכח מזה בהדיא שסובר הר"פ שגם בכאן טעם הזהירות הוא ג"כ משום עצם קפידת ההבחנה לשמא ישא אחותו מאביו.

(ג) אוסיף בזה, דנראה דאפילו להברכ"י שמסתפק לומר שבכה"ג של שכיבה על סדין של איש אחר ליכא הגזירה של שמא ישא אחותו מאביו משום דאין אב, מ"מ יש לומר ג"כ שזהו דוקא רק על כגון גוונא של שכיבה על סדין של איש אחר אשר יציאת הש"ז של האיש האחר על הסדין לא היתה לשם מטרה של הולדת זרע כלל, ואח"כ ג"כ רק בדרך מקרה ללא כל כוונה שכבה אשה על הסדין והש"ז נכנס בתוך מעיה ונתעברה, על בכה"ג הוא דדעת הברכ"י נוטה לומר שאין אב, אבל בכגון נידון דידן שהאיש הנותן הש"ז נותן בכוונה תחילה לשם מטרה זאת של הולדת זרע, דהיינו שיכניסו מזה אח"כ לתוך רחם של אשה שתצרה להבנות מזה, בכה"ג הדעת נותנת שגם הברכ"י יודה שמיקרי שיש אב לזרע הזה, וממילא ישנה בזה שפיר הגזירה המקורית של שמא ישא אחותו מאביו.

(ד) ובר מן כל דין יש לדעת ולזכור שאפילו אי לו יהיבנא לספיקו של הברכ"י בזה, וגם לא נקבל החילוק שרצינו לחלק גם אליבא דידיה בין שכיבה על סדין לבין פעולת הפרייה, [מה שאינו כן וכנ"ל], מכל מקום הרי גם להברכ"י יש בזה מיהת משום קפידא של

עירובא זרע ממקום אחר, וכדכותב מזה הברכ"י בהדיא, ולא דבר קטן הוא גם קפידיא זאת של חז"ל שאסמכוה אקרא של לזרעך אחרוך, וכפי שהגדיר המאירי הרי הוא זה משום תקנת הולד. ויעוין בשו"ת רדב"ז ח"א סימן רס"ד שכותב דפשוטות לשון הרמב"ם בזה משמע דס"ל דהך דרשא של לזרעך אחרוך דרשא גמורה היא והבחנת הזרע באשה הראויה לילד הוי מן התורה, וגזירת חכמים היא אפילו באשה שאינה ראויה לילד עיי"ש.

ועוד זאת הרי אכתי איכא בזה גם משום ב' החששות האחרות שזכרו ביבמות שם [וכנראה שבשכיבה על סדין לא טרחו להזכיר לחשוש גם מזה בהיות שכל המקרה שתוכל להתעבר עיי"כ הוא נדיר עד מאד] והמה: (א) שמא ייבם אשת אחיו מאמו, שיסבור שהוא אחיו גם מאביו, וההורים הרי בודאי לא יגלו לו שנולד עיי"י מזרקה מש"ז של איש אחר ושהאב שחושבו לאביו איננו אביו. (ב) שמא יוציא את אמו לשוק בלי חליצה כשימות בעלה, שכולם יסברו שזה בנו של בעלה, והיא תתבייש לגלות את האמת, ובפרט בזמנינו זה שהדור פרוץ ומחפשים עילות להפטר מחליצה, ובפרט כשתראה האשה שאם תרצה לקבל חליצה מאחי בעלה תצטרך לחכות זמן רב כגון שהוא קטן עדנה, או שנמצא רחוק במדינת הים, וכדומה, שאז בודאי תשתמש באחיזת עיניים זאת ולא תגלה שזה אינו בן בעלה, ונמצא אתה מוציא את אמו לשוק בלי יבום וחליצה. וכאמור אליבא דאמת נראה שלהלכה יש בזה גם משום שמא ישא אחותו מאביו, וגם לרבות משום שמא יפטור יבמתו לשוק במקרה שימות בן של נותן הזרע בלי בנים ובלי אחים גלויים נוספים ולא ידעו שלמעשה יש לו עוד אח מאב, או אחים, מהזרע שאבי הבן נתן לאיזה מעבדה לשם מטרת הפרייה, ויוציאו את יבמתו, אשת האח הגלוי, לשוק בלי חליצה [עיי"ן במהר"צ חיות יבמות ד' כ"ב ע"ב מ"ש שם, וד"ל]. ומזה הטעם, גם שמא יפטור אשת אביו לשוק כשלא ישאר לו זרע חוץ מזרע זה שנולדו מזרעו שנתן למעבדה לשם מטרה זאת. ואיש לא ידע מזה מאין ולאן.

ובהאמור מובן שהאיסורים האמורים חלים גם בנוגע להפרות באופן מלאכותי זה אשה פנויה, ופשוט. (ה) דעת לנבון נקל שחומרת העבירה משום האיסורים המפורטים חלים על כל הגורמים הנותנים ידם לזה, מנותן הזרע עד הרופא המטפל ועד האשה המתמסרת לכך, ונוסף ע"ז עובר נותן הזרע תמורת אתנן כסף שיהא מוכן זה ביד הרופא לשם מטרה זאת, לאיזה אשה שתזדמן לו (אפי' עכו"ם), משום מוציא זרע לבטלה, ושותף לזה גם הרופא אם הוא המוציא ממנו הזרע [ועוד נזכיר מענין זה של חז"ל שישנו בזה].

פרק ג' ולד הנוצר בדרך של הפרייה מלאכותית אם מתייחס אל בעל - הזרע לכל דבר ואם הנותן מקיים עיי"כ מצות פריה ורבייה. (א) החלקת מחוקק באה"ע סימן א' סק"ח כותב: יש להסתפק אשה שנתעברה באמבטי אם קיים האב פ"ו ואם מקרי בנו לכל דבר. וכפי שציינו כבר בפרק הקודם כותבים הב"ש שם בסק"י והמל"מ בפט"ו מאישות ה"ד להוכיח מדברי הגהת סמ"ק שהבאנו דהוי בנו לכל דבר. ונראה דבעצם גם דעת הח"מ כן להכריע להלכה, דלאחר ספיקו בזה מוסיף וכותב עוד: ובלקוטי מהרי"ל נמצא שכן סירא הי' בנו של ירמיה שרחץ באמבטי כי סירא בגי' ירמיה ע"ש, ובפשוטות משמע שר"ל בהוספה זאת שממ"ש בלקוטי מהרי"ל יש מיהת להוכיח שהוא כבנו לכל דבר. והכי ראיתי באמת בספר בני אהובה שפירש נמי כן בכוונת הח"מ שלבסוף העלה דקיים פ"ו והרא"י מבן סירא וכו' עיי"ש.

(ב) מאידך על ראית הב"ש והמל"מ מהגהת סמ"ק מעיר הברכ"י יוסף באה"ע שם לדחותה ביחוד וכותב וז"ל: ותו דאף אמנם נימא דבנידון זה הוא דאמר גזירה שמא ישא אחותו, עדיין צריכין אנו למודע"י מאי פסקא דקיים פו"ר כיון דלא כיוון משום אקרובי ולא קרב זה אל אשה כלל והוא יגע לריק באמבטי עכ"ל. ובעצם נראה שגם הט"ז באה"ע שם סק"ח נתכוין לכלול בדבריו גם הערה זאת, שכותב ואין זה ראיה דשמא לחומרא אמרינן לקולא לא אמרינן בפרט במידי דתלי בקום ועשה והיא נתעברה מעצמה דאינו יוצא בזה ע"ש, הרי דכלל הט"ז בדבריו לסתור בשתים, ראשית משום דשמא לחומרא אמרינן לקולא לא אמרינן, ושנית, כעין הערתו של הברכ"י, מפני שמצוה זאת תלי בקום ועשה ובכאן היא נתעברה מעצמה.

וביותר תוקף משיג ע"ז גם החסדי דוד על התוספתא פ"ח דיבמות ובטענה, מכיון שזה מידי שתלי בקום ועשה, וגם היאך כאן קיים הל"ת של השחתת זרע הלא אדרבא הרי משעה שהטיח זרעו באמבטי עבר על השחתת זרע, ואי אתרמי דבתר הכי באה שם אשה וקלטה הזרע לא מידו באה כן ולא אסיק אדעתיה ודאי שתבא אשה ויתרמי שיקלוט ואיך נאמר שקיים מצות פו"ר, ומההיא דהגהת סמ"ק אין ראיה משום דאפי' תימא דבנו לכל דבר להחמיר אכתי מיבעיא לן להקל לפוטרו מפו"ר מהו עיי"ש באריכות. גם לרבות בנו של הבעל חסדי דוד בספרו אפי' זוטרא על אה"ע סי' א' סעי' ו' רגש על הסוברים להוכיח שהוא כבנו לכל דבר, וכתב, דאם שמענו שנקרא בנו להחמיר לא שמענו להקל, וכי האם מתוך כך נפטור אשת אביו מהחליצה והיבום או שמא יקרא בנו לענין נחלה וכיוצא, בר מיניה דמר דהסמ"ג ואחריו הב"ח יאמרו כן, אלא הם אמרו כמזהיר שלא לבא לידי איסור כרת ח"ו וזה למגדר מלתא, באופן דלהחמיר יקרא בנו ולהקל לא מקילים, ואם מת והניח בן כזה לא שרי' אשתו לשוק אלא בחליצה ולא נתיר אותה ליבום מספיקא, אף לענין ירושת המת במקום שחב לאחריים לא שרי' להתחזק בנכסיו עיי"ש ביתר אריכות.

(ג) ברם מסופקני, וביותר לפי נימוקיו שפירט החסדי דוד, דאולי כל אלו הפוסקים לא חלקו על הב"ש והמל"מ לומר דלא קיים פו"ר אלא דוקא על אופן של אמבטי או סדין שהאיש שהוציא או זב ממנו הש"ז לא כיוון מתחילה בהוצאת זרע זה למטרת הולדת זרע כלל, וזרעו יצא ממנו לאיבוד מבלי שום מטרת הולדה כלל, ורק אח"כ איתרמי שאשה נתעברה מזה לכן קסברי הני רבנן שבדרך זאת לא יכול הולד להתיחס אליו כבנו לכל דבר ושיחשב לו עיי"כ כאילו קיים פו"ר, אבל בגוונא של כגון נידוננו שהאיש נותן מתחילה ש"ז לשם מטרת הולדה שיכניסו אח"כ הזרע לתוך רחם אשה יתכן שבכה"ג יודו גם הם שנחשב כבנו לכל דבר אף

להקל ומקיים בו גם פו"ר, דבכה"ג בשעה שמטיח זרעו אפשר דלא מיקרי שעבר על השחתת זרעו, על חלק זרע זה שמכניסים אח"כ לרחם אשה, ואפשר דנקרא זה כאילו מקיים בקום ועשה וכאילו מידו באה כן [ברור שכל המדובר כשאין כל צל של ספק למי הזרע].

אבל אין הכרח לזה, כי סוף סוף הרי גם בכה"ג לא קרב זה מיהת אל אשה כלל, ובעד בצע כסף הוא שנתן מזרעו לכך, והאשה נתעברה עכ"פ מבלי פעולה של קום ועשה מצידו להפעלת העיבור, יתר על כן, הרי בכאן באה אח"כ פעולת הרופא המכניס הש"ז לתוך הרחם ע"י המזרקה וזהו שמפעיל חזרה הש"ז לתוך רחם האשה, ובלי זה הרי הש"ז של האיש הזה מושלכת כאילו על העצים ועל האבנים, ואיך נוכל לזקוף זה איפוא כמעשה מצד נותן הזרע.

וראיה לצד הב' הזה אפשר להביא מדברי שו"ת שאילת יעב"ץ ח"ב (סי' צ"ו) שסובר שם ג"כ שבנתעברה ע"י אמבטי לא קיים פו"ר בכך, ומסביר זאת, שאע"פ שבא על ידו בן קיימא לעולם בכל זאת לא קיים פ"ו בכך מאחר שלא עסק אפילו בבעילה עיי"ש, וסברא זאת של מאחר שלא עסק אפי' בבעילה הרי שייך גם על כגון נידוננו, דג"כ האיש לא עסק כלל בבעילה, וזהו בעצם גם מ"ש הברכ"י, מאחר דלא קרב זה אל אשה כלל, ולכן גם בכאן י"ל דאינו מקיים ע"כ מצות פו"ר ואינו כבנו לכל דבר אפילו לקולא [בנוגע בלהוציא בדרך זאת מבעל האשה ולהכניסו לתוך רחם אשתו אם מקרי כבנו, דלהנ"ל תלוי לכאורה הדבר בפלוגתא נבוא בע"ה על כך בפרק מיוחד].

(ד) אציין גם לדברי המהר"ם שיק על המצות מצות א' אות ג' דס"ל דאפילו אי חשיב כבנו לענין שאר דברים מ"מ לא קיים מצות פ"ו שהמצוה הוא עליו ומה שנתרבה מאליו לא יצא ידי חובתו וכו' עיי"ש. ולעומת זאת מצינו לחתנו של המהר"ם שיק בספר שו"ת שאילת יעקב סי' מ"ב דס"ל בדיעה הפוכה שהוא כבנו לכל דבר וגם קיים פו"ר עיי"ש. ומצינו שכבר העלה בכזאת בשו"ת בית יעקב סי' קכ"ב דהנולד באמבטי הוא בנו לכל דבר וגם מקיים ע"כ פו"ר אע"פ שהוא בשב ואל תעשה עיי"ש. גם לרבות בשו"ת משפטים ישרים (בורדוגו) ח"א סי' שצ"ו פשיטא ליה נמי שהוא כבנו לכל דבר. וגם מסתפק שם בספק ממזרות כשהיא א"א עיי"ש.

(ה) יוצא לנו מכל האמור דעכ"פ איסור גמור הוא לכל הדיעות להכניס ש"ז של איש אחר לתוך רחמה של אשת איש, [אפילו אי לא נאסרת ע"כ לבעלה והולד כשר], לא מיבעיא להסוברים שהוא כבנו לכל דבר הרי יש בזה ממש הגזירה של שמא ישא אחותו מאביו שהוא בכרת, ואפילו להחולקים רובם ככולם הרי סוברים נמי דמיהת לחומרא נחשב כבנו, א"כ שוב יש בזה החשש הנ"ל של שמא ישא, ונוסף לזה הרי לכו"ע יש בזה מיהת ב' הגזירות האחרות של שמא ייבם אשת אחיו מאמו, ושמא יוציא אמו לשוק, ועוד זאת למדנו שיש לחוש גם לאיסור גזילה שיצא מזה כשיבוא לירש את אביו המדומה, וכן כשאחרים ירשו את אביו נותן הזרע, אליבא דהדיעות שמתייחס אחריו. ולפעמים הרי יתכן שיהיו מאות ואלפים כאלה או יותר שיתייחסו אחר אב אחד.

פרק ד' אשה שנתעברה בהפרייה מלאכותית אם יש עליה דין מעוברת או מינקת חבירו.

(א) אעפ"י שבפרק הקודם הבאנו הרבה מהפוסקים הסוברים שהבן הנולד באמבטי הוא כבנו של נותן הזרע לכל דבר, אכתי גם אליבא דידהו יש להסתפק אם אשה שנתעברה בדרך זאת אסורה להנשא ולחיות עם אחר עד עבור ימי העיבור וההנקה, ומקום הספק הוא אם חז"ל כשגזרו על כך לא כללו בגזירתם גם כגון דא שהוא מילתא דלא שכיחא ולא כדרך כל הארץ, או דילמא כבגזירת הבחנה גזרו גם בגזירתם זאת על כל מעוברת באין נפ"מ באיזה דרך שתעבר, ואפשר ללמוד זאת עוד בק"ו ממה שגזרו לגבי הבחנה, דבכאן התוצאה מה שהיא מעוברת עכ"פ שוה בכל ובכל גוונא שתעבר איכא עכ"פ מיהת על כל מיקרה שהוא טעם הגזירה ולא אתינן עלה רק מטעם דגזירה הא אטו הא.

(ב) ומצינו להברכי יוסף באה"ע סי' י"ג אות ו' שעמד על דבר זה, וכותב להסתפק באשה שנתעברה באמבטי אי שריא להנשא כשהיא מעוברת ומניקה או אסירא כדין מעוברת ומינקת חבירו.

בראשונה רוצה לפשוט ספיקו מההיא דחגיגה ד' י"ד [לפי פ' ראשון של רש"י, והתוס' בכתובות ד' ו' ע"ב ונדה ד' ס"ד ע"ב שתפסו כפ' ראשון של רש"י] שאמרו דשמואל לא שכיחא וחיישינן שמא באמבטי עיברה וכשרה לכהונה, ובתולה זו המעוברת באמבטי משיאין אותה לכ"ג ולא חיישינן למעוברת חבירו דהא מוכרח דמשיאין אותה כי מעברה דאי ילדה ודאי אזדו להו בתולים. והברכ"י מוסיף גם להסביר את הדבר מדוע שלא ניהוש בזה משום מעוברת חבירו, ומנמק, דכן דכיון דגזירת חכמים היא הא קיי"ל דמילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן, והגם דתלמודא קאמר דאמר בן זומא דשמואל לא שכיחא וחייש לאמבטי, היינו דאמבטי טפי שכיח מדשמואל אבל ודאי נתעברה באמבטי מילתא דלא שכיחא מיקרי ועין רואה ואוזן שומעת הרי הוא בכל ימצא. אולם לאחר מיכן משוי הברכ"י לנפשיה הדרנא ביה וכותב דיש לדחות הראיה, משום, דכיון דגזירת חכמים היא שמא הא דבן זומא מקמי הך גזירה הוי, אבל בתר דגזור רבנן דלא ישא מעוברת חבירו אף דהא מילתא דלא שכיחא כיון דאיכא סכנת ילד חמירא סכנתא ולא פלוג ואף נתעברה באמבטי לא תנשא. ובזה מיישב דברי הרמב"ם שהשמיט דין זה דמעוברת באמבטי כשירה לכהונה. אמנם הברכ"י שם נראה כנסוג מזה וחוזר שוב לפקפק בזה בטענה משום דנראה קצת דבימי בן זומא כבר היתה גזירת מעוברת ומינקת אף כי יש לדחות, ותו דכיון דגזירה היא ס"ס הגם דאיכא לתא דסכנת ולד במילתא דלא שכיחא מסתברא דלא גזור, אבל הרואה יראה דבא שם בדבריו אלה רק כמעיר ובה בלבד, והכל הולך אחר החיתום שויהי כמשיב ע"ז ומסיים בלשונו: ומ"מ אין ראיה לנ"ד מהא דחגיגה דיש מקום לדוחה לומר דהא דבן זומא מקמי הגזירה דמעוברת חבירו אי נמי הך בעיא לדין תורה הוא דבעו עיי"ש.

והדברים משתמעים שבסופם של דברים נטה הברכ"י להכריע שכן יש בזה משום מעוברת חבירו ודחה בב' דחיות הראי' שאפשר לכא' להביא להיפך מזה מההיא דחגיגה. ונראה דכהדחיה הב' דהך בעיא שם לדין תורה הוא דבעו יש לדייק כן גם מדברי רש"י בחגיגה שם שכותב בלשון מהו לקיימה משום בתולה בעמיו וכו', והיינו כנ"ז שהבעיא היא בנוגע לדין תורה של בתולה מעמיו, ולא מדובר מגזירות חכמים [ויעוין בשו"ת מנחת אלעזר ח"ב סי' י"ב שמאריך לתרץ קושיא זאת מדוע שלא תאסר מיהת משום מעוברת חבירו די"ל דהגמ' מדברת רק מהאיסור תורה שיש בזה עיי"ש, ולפלא שלא הרגיש שהברכ"י בעצמו הזכיר נמי מתירוך זה כנ"ל].

ועכ"פ מידי ספק לא יצא מזה הברכ"י ולא הביע כל דעה לקולא.

(ג) ומילתא דמספקא ליה להברכ"י מצינו דפשיטא ליה לבעל ישועות יעקב, דבאה"ע סי' י"ג בפ'י הארוך סק"ח מדי דברו בדינא דמזנה כותב בתוך דבריו וז"ל: עוד נראה לפענ"ד והוא ענין ברור מאד ודבר זה הוא כלל גדול בכמה מקומות דיש לחלק בין היכא שהאיסור הוא מילתא דלא שכיח ובין היכא שהיתר הוא לא שכיח כגון שאנו אוסרין מנקת חבירו בכ"מ ונימא דהיכא דהולד נולד ע"י דבר דלא שכיח תהיה מותרת, חלילה לומר כן דלא חלקו חז"ל בגזירה זו ואדרבה כיון דהדבר לא שכיח לא פלוג רבנן בשביל מילתא דלא שכיח, משא"כ היכי שכל האיסור הוא מילתא דלא שכיח לא גזרו ביה רבנן עיי"ש, הרי דהיה פשוט ליה הדבר להבעל ישועות יעקב כביעתא בכותחא דהך גזירה דלא ישא מעוברת ומנקת חבירו היתה גם בהיכא דהולד נולד ע"י דבר דלא שכיח והדגיש שחלילה לומר שתהיה מותרת באופן כזה כי לא חילקו חז"ל בגזירה זו. וכך סובר נמי בפשיטות בשו"ת דברי מלכיאל ח"ד סי' ק"ז דאיכא בזה משום מעוברת חבירו עיי"ש.

אוסף בה דבנוגע להראי' על להיפך שרצה הברכ"י להביא מההיא דחגיגה, חוץ מב' הדיחויים שדחה לבסוף בעצמו בכנ"ל, מצינו בשו"ת מהר"ם שיק חאה"ע סי' כ"ז שכותב לדחות עוד באופן ג', והוא די"ל דמירי שם בטוענת שנתעברה מזרע ידיה עיי"ש. ולפלא בעיני על חתנו של המהר"ם שיק שכותב בספרו שאילת יעקב סימן מ"ב לומר להיפך מהאמור שאין בנוולד באמבטי משום מעוברת חבירו משום דאי אפשר לקראה מעוברת חבירו דלא נודע ממי נתעברה עיי"ש ויש גם להשיב על סברתו מדין פנויה שנתעברה שסברין דאיכא בזה משום מעוברת חבירו ואפילו בגוונא דג"כ לא נודע ממי נתעברה, ויש להאריך.

(ד) ונראה לענ"ד שגם הברכ"י לא מספקא ליה כי אם בנתעברה ע"י אמבטי שהוא מילתא דלא שכיחא כלל שיכנס זרע לתוך רחמה ברחיצתה באמבטי, וכמו שהר"ח בחגיגה שם קורא לזה מעשה נסים, וכמו שהברכ"י בעצמו כותב דעין רואה ואזן שומעת הרי הוא בבל ימצא (ויעוין גם בשו"ת שו"מ מהדו"ג ח"ג סי' ל"ד מ"ש בזה עיי"ש). ולכן במילתא דל"ש כי האי מסתפק הברכ"י לומר דאולי בכי האי לא גזרו רבנן, ועל בכי האי הוא דמסתפק להוכיח מההיא דחגיגה שהמדובר ג"כ בכגון זאת, אבל בעיבור ע"י הפרייה - מלאכותית שהעיבור לא בא במקרה שנכנס הזרע מאליו לתוך גופה, אלא מתעברת היא ע"י פעולת רופא המכניס לתוך רחמה הש"ז באמצעות מכשיר המיוחד לכך, והוא מילתא דשכיחא שתתעבר מכך, ובדרך שהפעולה נעשית אין שום עיכוב לזה במה שהש"ז לא נכנס באופן ישר ע"י שכיבת איש אתה, בכל כגון האי יש לומר שגם הברכ"י יודה בפשיטות שיש בזה הגזירה של מעוברת ומינקת חבירו ואסורה להנשא עד כלות ימי העיבור וההנקה.

(ה) ולפי האמור נראה דבא"א שתתעבר מהכנסת ש"ז של איש אחר לתוך רחמה באמצעות הפרייה - מלאכותית, גם אפילו אם נאמר שאינה נאסרת עיי"כ על בעלה, מכל מקום החובה להפריש את בעלה ממנה לכל משך זמן העיבור והיניקה מכח האיסור של מעוברת ומינקת חבירו. ולא דמי זה כלל לכנס אשתו בהיתר ונמצאת מעוברת או כשנאנסה שמצינו בפוסקים שמתירים, דבכאן מכיון שהם מביאים הולד במתכוין נקרא זה כאילו הם שבאים אח"כ בגבולו, ולא שהוא בא בגבולם, ויתירה מזו נראה דאם האשה עושה זאת בידיעת ורצון בעלה יש אפילו מקום לומר דאולי דינו אז ככנס במזיד מעוברת ומינקת חבירו שנפסק ברמב"ם בפ"א מה' גירושין הכ"ח ובאה"ע סי' י"ג סעי' י"ב שמגדין אותו אא"כ ברה ויוציא בגט אפי' היה כהן [ששוב לא יוכל להחזירה], יעו"ש בב"ש ס"ק י"ז וס"ק ל"ד ובפ"ת ס"ק י"ג, דנהי דבנידונו איכא מעליותא שהיתה נשואה לו מזמן ולא היה שום איסור בשעת הנשואין, אבל לעומת זה הא הרי נהיתה לו במזיד מעוברת ומינקת חבירו וזולז בתקנת חכמים ועבר על דבריהם והכניס א"ע באיסור להשיג גבול עולם, עיין ביבמות ד' ל"ו ע"ב ובסוטה ד' כ"ו ע"א ותוס' ד"ה לא ישא. על כן יתכן שגם עליו חל הקנס של יוציא.

פרק ה' הפרייה מלאכותית מש"ז של עכו"ם.

אקדים לפרק זה כמה מלים שישמשו גם בתור הערה כללית לכל נשוא - דיונו בשער זה עד כה. והוא זה.

(א) כל עצם ענין זה להכניס לתוך רחמה של אשת איש שכבת זרע של איש אחר תועבה גדולה היא באהלי יעקב ואין לך חילול משפחתי גדול מזה במשכנות ישראל, זה הורס כל המושגים הנעלים של טוהר וקדושת חיי משפחה ישראליים שעמנו מצטיין בהם מאז היותו לגוי, ומנתק שרשראות היחס מבנים לאבותם, ובמקום ההתפארות של תפארת בנים אבותם יבוא חלילה אפר תחת פאר לראות למראה עינים דור כזה שיהיה בבחינה של אומרים לעץ אבי אתה. ומילידת בני ערבוביא כאלה (עיין נדרים ד' כ' ע"ב וברש"י) סופם של דברים שבהרבה בתים בישראל, יבואו רח"ל מסריחה זאת של עריסותיהם בש"ז שאינו שלהם גם לידי כך שיחליפו נשותיהם זה עם זה דפירצה קוראת לגנב (עיין שבת ד' ס"ב ע"ב וקדושין ד' ע"א ע"ב) בידיעת בעליהם או שלא בידיעתם ואחרית הפירצות בזה מי ישרום.

ומי המה נותני הזרע למטרה זאת עבור בצע כסף? הלא הריקים והפוחזים מהסוג הגרוע ביותר, ואיזה ילדים יכולים להולד מנותני זרע כאלה? זרע האב הרי הוא זה שיוצר המוח שבראש הולד (עייני נדה ד' ל"א ע"א). ויפה קלע להגדיר זאת במשפט קצר בספר החינוך מצוה תק"ס, בכתבו: ואין ספק כי טבע האב צפון בכך. ואיך יכולים אפוא זרע קודש מבני ישראל לתת להשלות את עצמם ולהשוב להבנות מזרע מרעים כאלה, ולא לראות מראש האחרית שנהפוך הוא וישזה יביא להם בסופו של דבר חורבן משפחתי כזה מכל המובנים שינהמו ממכאוביהם הגופיים והנפשיים כאחת ואין מושיע להם.

(ב) ומה נאמר כבר מבחינה זאת כשהמדובר בלקחת ש"ז של עכו"ם שע"ז נשוא - הדיבור בפרק זה, הרי כל הדיבורים מיותרים לתאר הכיעור והזוהמא שבדבר וכן החורבן הנורא והכליה הרוחנית המבהילה שיביאו יצורים כאלה בקרב בית ישראל בכלל ובתוך הבתים הפרטיים שיעשו זאת בפרט. ומה נורא הרעיון להעלות על הדעת שיתכן להתיר התבוללות עם גויי הארצות דרך חדירת ש"ז שלהם אל רחם ישראלית. וההרגשות על כך ברור כשמש שאינן חיצוניות ודמיוניות בדויות מן הלב אלא ממקום קודש יהלכון מפנימיות ההלכה הישראלית ומעומק הידיעה מהחובה הגדולה שהטילה עלינו תוה"ק להיות ממלכת כהנים וגוי קדוש, והמה השקפות - נשמתיות אמיתיות מהשפעת תורת - החיים שחנן אותנו אבינו מלכנו מאור - פניו. ומה מאד השכיל לתאר בפרטוט החורבן הנורא והשבר האיום שיצא מיצורים כאלה האדמו"ר מבאבוב שליט"א בירחון המאור תשרי חשון תשכ"ה. ושפתים ישק משיב דברים נכוחים.

והאמת, שלא היינו מעלים על דעתנו לבוא בכלל בבירור על ש"ז של עכו"ם בחשבנו שדבר השיקוף והתיעוב בזה הוא כמונה ראשון לעם ולכהן, ולא יהא אפילו שואל על כך, אלא שראינו שיצא כבר מכשלה להעלות על הפרק בירור הלכה על נושא זה וגם הבעת איזה נטיה שלא לאסור זה מעיקרא דדינא, לכן מעתה אי אפשר כבר להפטר מזה בלא כלום.

(ג) ואומר בקצרה, שחוף מעצם התיעוב הנורא שישנו בדבר הזה להכניס ש"ז של עכו"ם לתוך רחם של אשה ישראלית, הנה להסוברים שבהכנסת ש"ז של אחר לתוך רחם של א"א האשה נאסרת על בעלה והולד ממזר, כפי שהבאנו מהם בפרקים הקודמים, א"כ פשוט דגם מנכרי נאסרת ע"כ על בעלה והולד פגום לכהונה בדומה לנפסק באה"ע סי' ד' סעיף י"ט וסימן ז' סעיף י"ז, ועו"ש בסעיף י"א כיעו"ש. ועייני בשו"ת שו"מ מהדו"ג ח"ג סימן קל"ב עיי"ש, ולעומת זה יעוין בשו"ת האלף לך שלמה חאה"ע סימן ל"ה שהעלה להלכה דבאם רחץ באמבטי איזה איש הפוסל לכהונה בביאתו ואח"כ רחצה שם אשה ונתעברה מזה דנפסלה לכהונה עיי"ש. ולפי"ז כדאי להוסיף על חששות האיסורים בש"ז מאיש אחר שכתבנו לעיל בפרק ב' גם זאת, דלדעת הסוברים שהוא בנו של נותן הש"ז לכ"ד, א"כ אם הנותן כהן אסור הולד בזונה ובגרושה, ומי ידע מזה בכדי להזהיר על כך?]

ואליבא דכו"ע נראה שיש בזה אבל גזירות חז"ל שיפטור את אמו לשוק ללא חליצה, או שיחלוץ או שייבם אשת אח מה שיוולד מש"ז של עכו"ם אחר שיתנו עוד בקרבה בפעם אחרת, וכל כדומה לזה. ובדומה לזה שביארנו בפרקים הקודמים. וכמו"כ בדומה למה שביארנו בפרקים הקודמים יש בזה גם איסור משום לזרעך אחרוך וגורמים לסילוק שכינה מאלה מבני ישראל. ועוד יצא מזה [כפי שהתבאר] גם גזל בירושה כשירש את אביו המדומה.

ואין צורך להזכיר מה שיהא בזה גם משום דין הבחנה בין זרע שנזרע בקדושה לבין זרע שנזרע שלא בקדושה וכל ג' החדשים עד שתוכר עוברת יהא אסור לבעל לחיות אתה, וגם לא מה שניכנס בפלוגתת הפוס' אי גם במעוברת מעכו"ם איכא הגזירה של מעוברת חבירו.

(ד) ואך תמימות יתירה והשליית שוא, היא לחשוב ולומר דמכיון שהבעל והאשה יודעים מזאת א"כ גם יזהירו ויצהירו על כך לפני בית דין וכדומה, דמי יעשה כזאת לתת איזה פירסום שהוא משבר משפחתי זה שקרה בביתו? ופוק חזי בשו"ת רבינו החת"ס חאה"ע ח"ב סי' קכ"ה כמה חרד לגזירות האמורות גם כשהאשה ובעלה יודעים מזה שהילד לא ממנו ובתוך זה גם משום גזל בירושה, ועוד חשש גם חששא דקדושת כהונה אם בעל האשה הוא כהן דיבוא לעלות לדוכן וגם שמא תנשא הבת לכהן וכו' עיי"ש באריכות, וא"כ אותו הדבר ועוד יותר מזה, יש לחוש גם בנידוננו, דבשם בח"ס הדיון הוא על וולד שכבר נולד ואילו נשוא - דיוננו הוא להכניס א"ע לכתחילה ליצור ולהוליד ולד כזה, ופשוט.

(ה) ומענין לציין דגם האגרות משה בחאה"ע סימן ע"א ובמהדו"ת סימן י"א שציידד להתיר בש"ז של עכו"ם מצד ההלכה במקום הדחק גדול, מכל מקום בבוא לפניו הדבר למעשה נסוג מלהתיר זאת, דראה זה ראיתי בספר צבי חמד להרב צבי הירש פרידמאן (ברוקלין תשכ"ה) שנדפס שם מכתב שכתב הבעל אגרות משה בתאריך כ"ב כסלו תשכ"ה בלשון זה: דבר זריקת הזרע שכתבו בשמי שהתירתי מצאתי לנכון להודיע שאני לא התירתי אלא בשעת הדחק גדול שהאשה מצטערת טובא כמבואר בספרי אגרות משה אה"ע סימן ע"א, שלכן פשוט לכל שאין לדון בענין זה כי אם רב מובהק גדול בתורה ומפורסם בהוראה שידון בזה מכל הצדדים, ומחמת זה בשאלה החד פעמית שבא לידי אסרתי, והלילה לשום רב להורות היתר בנידון זה מתוך ספרי, ויעיין מה שכתבתי בהקדמתי לאגרות משה על או"ח. אכן מכיון שיש לחוש עדיין שיקילו בזה להורות אלה שאינם ראויים לדון בענין חמור ופן יצא מכשול להתיר גם במקום האסור צריך לגזור גדר שלא יתירו זה בשום אופן אף רב היותר מובהק עכ"ל.

אנו רואים כמה שהבעל אגרות משה חזר בו ושב לכרכר על אודות ההיתר שכתב בזה, וכמה שהדגיש לכתוב בדבריו מהאיסור החמור שברך כלל ישנו בזה, ומעדונו שהעיד על עצמו שלמעשה כשבא לידי שאלה כזאת אסר מלעשותה, ולא נחה דעתו

בחששו כנראה בנפשו הטהורה פן ואולי יבוא בכל זאת מי שהוא להורות למעשה היתר בדבר עד שמצא לו לבסוף איזה נימוק לגדור את מה שחשב שאפשר לפרוץ והסיק שלמעשה צריך לגדור גדר שלא יתירו זה בשום אופן אף רב היותר מובהק. ואיך שלא יהיה לנו ברור הדבר שאין כל מקום להתיר נתינת זרע של עכו"ם לתוך רחמה של ישראלית, והתשובה הכללית המקיפה והממצה על כך אשר תספק גם לפשוטים וריקנים המלאים מצות כרמון, היא: ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל. ואידך פירושה היא זיל גמור.

פרק ו' הפרייה מלאכותית מזרע הבעל לרחם אשתו.

השאלה בזה מתחלקת לשנים, ראשית אם מותר בכלל להתיר זאת שהרופא יוציא זרע מהבעל באיזה שפופרת ולאחר מיכן להכניסו לרחם האשה, דאם לא מיקרי בכה"ג כבנו ולא מקיים פו"ר איזה תועלת היא לו לבעל מלידת אשתו מזרע ידיה בדרך כזאת, וממילא הו"ל גם כמוציא להשחית, וגם להסוברים זהו כבנו לכל דבר עדיין יש לברר אם עצם הוצאת הזרע בדרך זאת מותרת היא ולא מיקרי בשעה שמוציא כמוציא לבטלה בהיות וזקוקים לאחר מיכן עוד לפעולה ולאומנות של רופא להפעיל הזרע מחדש ולהכניסו בגוף האשה. ואם יבורר שמותר לעשות בכזאת עוד יש לברר אם זה מותר רק בזמן טהרתה של האשה, או שהדבר מותר גם בזמן נדוטה.

(א) וראיתי שהגאון הגרצ"פ פרנק ז"ל עמד על כל הספיקות הנ"ל בספרו הר צבי שנדפס בטור אה"ע, ובבירורו בזה נוטה דעתו דהוי כבנו לכל דבר וגם קיים פריה ורביה מכיון דמוציא זרע לשם כך, וגם מה שהרופא עושה הזריקה כותב דיש לדון דהוי שלוחו של הבעל ושלוחו כמותו, וכן בנוגע לחשש שיש בזה איסור השחית זרעו כשמכניס לתוך כלי כותב דגם לזה אין הכרח שהרי עושה זה לשם תיקון ולא דרך השחית לכן יש לדון דאין בזה איסור ובפרט למש"כ המנ"ח דבאינו ראוי להוליד ליכא איסור השחית זרעו עיי"ש.

והגם דהרואה יראה ויבחין שהגרצ"פ ז"ל נזהר בלשונו לכתוב את דבריו בשם לא כמכריע ובא אלא כמציע ופורש יריעת ההלכה, אבל מבין השיטין מבחינים שדעתו היתה להתיר את הדבר שהבעל יתן מזרעו לכלי במטרה שהרופא יכניס מזה אה"כ לרחם אשתו כדי שתתעבר מזה ותלד.

אולם זאת סתם ולא דיבר בבירורו כלל מהספק שהזכיר עוד בראשית דבריו אם מותר להזריק בימי נדוטה ואם הולד הוא פגום כדון בן הנדה, ולא ידענו איפוא אל מה נטה דעתו הגדולה על שאלה זאת, אם לא שנאמר שמזה שבדבריו שם הזכיר בבירורו רק מדברי הגהת סמ"ק שבב"ח שכתב גבי סדינים בימי נדוטה שהולד כשר הוה מזה הוכחה שדעתו היתה שאין איפוא חילוק בזה בין ימי נדוטה לבין ימי טהרתה, באופן שבירורו הוא על כל גוונא.

(ב) מאידך מצאתי בספר שהוציאו לתולדותיו של הגאון החזו"א ז"ל נקרא בשם האיש וחזונו שמוכא שם שמחבר הספר פנה אל הגאון ז"ל במיוחד בשאלה זאת, באשה אשר הזמן שבין וסת לוסת היה קצר מאד והרופאים תלו בזה סיבת העובדא שלא היו לה בנים כי ימי התעברותה חלו בימים שספרה בהם עוד נקיים על כן יעצו הרופאים להשתמש בהזרעה מלאכותית בימים שלפני הטבילה. והחזו"א ענה לו על כך בזה"ל: מכתבכם הגיעני, אי אפשר להתיר, אבל אפשר להתיר להפסיק בטהרה ביום הרביעי קודם שקה"ח ויום החמישי יהי ראשון לספירת ז', ויש ביד הרפואה לאפשר את הנקיון ביום הרביעי כי ג' ימים מספיק להולת מותר הדם שבגוף ורק מחמת חולשת האם נמשך האורח עכ"ל.

ובכאן הדבר להיפך שלגבי ימי נדוטה גילה החזו"א דעתו המפורשת לאיסור, ואילו אם הדבר אסור גם בימי טהרתה לא גילה דעתו כלל בזה.

אך אולי בלשונו שסתם והשיב בלשון כולל אי אפשר להתיר כיון החזו"א לדחות בכך כל עצם הצעה כזאת מיסודה, מנימוקים שונים, ולבי אומר לי כך בהיות שמצאתי לאחד מגדולי המשיבים בדור האחרון שידוע שהחזו"א החשיב את פסקיו שג"כ היתה דעתו כזאת לאסור הדבר בכל מכל והוא זה.

בשו"ת דברי מלכיאל ח"ד סימנים ק"ז ק"ח נשאל על כך אם מותר לקבל זרע הבעל אל תוך שפופרת ולהכניסו אה"כ ברחם האשה בימי נדוטה או בימי טהרתה. בתחילה בסימן ק"ז הוא דן על עת נדוטה, והשאלה היתה: באשה שלא ילדה זה כשמונה שנים, ואמרו הרופאים שהסיבה היא בשביל שמקור שלה נתעקם ואינו יכול לקבל הזרע כראוי, ורק בעת נדוטה פתוח המקור כראוי, ולזה יעצו הרופאים שהם יקבלו זרע בעלה בשפופרת העשויה לכך, ויכניסו הזרע ברחמה ע"י השפופרת בעת נדוטה, ובאופן זה תוכל להתעבר. והגאון הבעל דברי מלכיאל בדברי תשובתו מרחיב בחלקו הגדול את הדיבור אם בן הנולד מאופן זה הוי כבנו לכל דבר, ואי לא נחשב לבנו ברור לו שאסור לעשות בנמקו דאז הרי הוא כמוציא זרע לבטלה ומה לו במה שהרופאים משתדלים אה"כ לעשות מזה בריית אדם במעי אשה, אך בנוגע לזה מסיק דהעיקר בזה דהוי בנו לכל דבר וגם יקיים עיי"ז מצות פריה ורביה דהא הוא כחו ואונו [ורק בנוגע ליבום כותב דבזה אם ישימו זרע של היבם בה ע"י שפופרת ודאי שלא קיים מצות יבום ולא קנאה ע"ש].

ובהיות שהסיק דהוי כבנו לכל דבר סבר הדברי מלכיאל מראש להכריע ממילא את ההלכה דיש לדון להתיר לעשות כן אפילו בימי נדוטה, וכתב אף להסתייע לכך מדברי הגהת סמ"ק בשם הר"פ שכתב גבי שכיבה על סדיני בעלה בימי נדוטה שאין לחוש שמא יהי' שם ש"ז ותתעבר בימי נדוטה כיון שאין כאן ביאת איסור, וה"ה בנ"ד.

אולם לאחר מיכן משוי ביה הדרנא בכל, וכותב, שאכן באמת נראה שיש חשש גדול בזה שהרי יהי' הולד בן הנדה, ובן הנדה משמע שפגמו הוא לא מצד האיסור רק מצד שבטבע נפגם אז הולד, וגם יהא עז פנים וחלש ומצורע, ומאריך הדיבור בזה, ואת דברי הגהת סמ"ק מבאר שמה שהתיר לנדה לשכב על סדיני בעלה הוא משום שהוא מילתא דלא שכיחא שימצא על הסדין ש"ז שעודנה חמה ושיכנס לגופה באופן שתתעבר, ולזה לא חששו לזה כיון שבעצם אין בזה איסור, אבל לעשות כן לכתחילה ודאי אסור ואין זה קיום מצות פו"ר כראוי שירבה בישראל בנים פגומים ומצורעים, ואף דבדיעבד יצא ידי פו"ר אף בממזר, מ"מ ודאי ראוי לעשות באופן שיהיו בניו יראי ד' ושלמים בנפשם ובגופם. ועוד זאת חוזר בו הדברי מלכיאל גם מעצם ההנחה שהניח מקודם דאם הוי כבנו יש להתיר לעשות כן, וכותב דאפ"ה יש לדון שיהא אסור בהוצאת זרע הבעל לתוך השפופרת דהא בשעת מעשה הוא מוציא לבטלה ורק שסומך על הרופא שאומר שיכניסנו לרחם האשה והיכן מצינו שיכול לסמוך בזה עליו, והרי כתב הרשב"א ועוד פוסקים דלהכי אין מברכים על מצוה התלויה באחרים דאפשר יחזור בו השני ולא תתקיים המצוה ותהי ברכתו ברכה לבטלה, ואף דהכא איכא חזקה דאומן לא מרע אומנתו, מ"מ הא גם גבי ברכה שהשני הוא ישראל ושארית ישראל לא ידברו כזב ובכ"ז חיישינן, ועוד דהא אפשר שיתקלקל איזה דבר בהשפופרת ויאמר הרופא שצריך לעשות זה עוד פעם וזה מצוי אצל הרופאים וכו'. ולבסוף מטיל הדברי מלכיאל גם חשש בעצם הנאמנות, ומעיר שיש לנו גם לחוש שהרופא ישים מקודם בהשפופרת זרע שלו או של אחר כדי שתתעבר ודאי באשר הוא רוצה שיקויימו דבריו שתתעבר ודאי וחושש אולי הסיבה בזה גם מצד הבעל שזרעו אינו ראוי להוליד, וזה ודאי הרי לא יעיז לומר לרופא שרוצה לבדוק מקודם את השפופרת, ומפורש בש"ס בגיטין ד' ס"א וע"ז ד' ל"א וביו"ד סימן קי"ח דחיישינן לאיחלופי במקום שיש לו איזה טובת הנאה מזה [וגם מקודם לזה הזכיר הדברי מלכיאל לבאר בדבריו דקשה שיהי' עדים ע"ז, וגם אפשר שהי' בשפופרת גם זרע אחר, וגם העד שנמצא בשעת מעשה יש לדון עליו שהרי הוא עושה איסור לראות דבר כזה וכו' ע"ש].

לזאת מסכם הדברי מלכיאל להלכה למעשה שאסור לעשות כן, וישליכו יהבם על ד' אשר יזכה עוד אותם בזרע של קיימא ובפרט שלא עברו עוד עשר שנים כדין, ונצטוינו לקיים פו"ר כדרך בני אדם ולא ע"י התחכמות כאלה אשר קרובים יותר לאיסור ולמכשול.

ובסימן ק"ח הוסיף הדברי מלכיאל לחזק דבריו לאיסורא, וכן גם החשש שיכניס הרופא מש"ז שלו, והביא לזה הירושלמי שמובא בתוס' סוטה ד' מ"ב שאפשר להתעבר משני בנ"א, וגם יש לחוש שיסדר באופן שיכניס לרחם האשה רק מש"ז שלו ושל הבעל ישאיר בשפופרת.

ועל השאלה ששאלו אותו שם נוספות אם מותר מיהת לעשות זאת בימי טהרתה כי הרופאים אומרים אשר גם בימי טהרתה יותר קרוב שתתעבר ע"י שפופרת וכי כבר קרה איזה פעמים שעלה בידם, השיב גם על כך הדברי מלכיאל בשלילה ובלשון זה: וע"ז שהרופאים אומרים שגם בימי טהרתה יותר קרוב שתתעבר ע"י שפופרת, לא אאריך בזה כי לדעתי אין להתיר דבר כזה להוציא בידים, כי רבו הספיקות בדבר זה, וענין הוצאת זרע לבטלה דבר חמור מאד, וגם בנתינה ברחם האשה יש כמה חששות, ואם נבוא להתיר דבר כזה יש לחוש לכמה מכשולים, ועי"ז ניתן יד לפושעים ודי למבין עיי"ש.

הרי לנו שהגאון הבעל דברי מלכיאל סגר לנו את הדרך בזה בהקפת כל הראש, בראשונה קבע בהחלטיות שאם נאמר שאינו כבנו לכל דבר, דבר שהבאנו בפרק ג' שיש כמה מגדולי הפוסקים שסוברים כן להלכה, אזי פשוט דחוץ מה שא"כ מה בצע בהשתדלותם לעשות זה ע"י הרופאים, עוד גם אסור לעשות כן דהרי הוא כמוציא ז"ל, ועוד הסביר שם הדעה לומר שאינו כבנו בכה"ג, משום דלא מקרי בן גמור להתיחס אחריו רק כשבא על האשה כדרך בנ"א שנזרע הזרע מכחו, אבל כשכבר יצא הזרע שאין בא החמימות רק ע"י מלאכת הרופא ואומנתו בשפופרת, או ע"י חימום האמבטי, זה לא מיקרי בנו לכל דבר. ולאחר מיכן גם כשהחליט בדעתו להכריע שהוי כבנו לכל דבר ועמל ליישב כמה סוגיות בש"ס שיש להוכיח דוקא לפי זה דאסור לעשות כן, אעפ"כ ניסוג לבסוף אחורנית וסגר לגמרי שערי ההיתר בזה בחותם ע"ג חותם ובא על כך בכ' דרכים הן מבחינה עניינית והן מבחינה עובדתית, העניינית, שהחליט בדעתו שאע"פ שהוי כבנו לכל דבר מ"מ אסור לבעל להוציא מזרעו לתוך שפופרת דהא בשעת מעשה הוא מוציא לבטלה, וכפי שהאריך להסביר זאת, וגם זאת, דאם יעשו כן בימי נדתה הולד יהא בן הנדה, ובדרך כלל רמז לכמה חששות ומכשולים שיכול לצאת בכלל אם נתיר הוצאת זרע בכה"ג, דעי"ז ניתן יד לפושעים מכמה בחינות, והחששות האלו ישנם גם בנתינת זרע בדרך זאת ברחם האשת איש ע"י גורם שלישי, והחששות המה די ברורות שחשש שע"כ יתפרץ בכלל גדר העריות תחת מסוה של התלות שנתנו זרע בקרבה בדרך זאת ודי למבין [וזו מחזק הדברים שכתבנו בפרק הקודם בנוגע להזרעה מלאכותית מש"ז של אחר או עכו"ם ומורה לנו שבשם כו"ע יודו בזה. וכפי שכתבו מחששות אלה גם בירחון המאור שציינתי שם. ועיין גם מ"ש בזה בשו"ת ישכיל עבדי ח"ה האה"ע סימן י' עיי"ש]. והעובדתית, שקבע שלפי ההלכה יש לחוש שהרופא ישים באיזה דרך שהיא זרע של אחר כדי שתתעבר בודאי, וזאת למרות שכתחילת התשובה שם בירר והחליט שהרופאים נאמנים בזה שאפשר שתתעבר ע"י שפופרת, מכל מקום הטיל בנקודה זאת פגם בנאמנותם והסתמך בזה על יסוד מה שמצינו בכ"מ דחיישינן לאיחלופי במקום שיש לו איזה טוה"נ מזה. והביע דעתו שכמעט לא יצויר שיוכלו לפקח ולהשגיח על כך באופן שיהיו בטוחים שלא החליפו או עירבו בזרע אחר.

על כן יתכן עד מאד שמשום כל הנימוקים והחששות האמורות פסק גם החזו"א ז"ל את פסקו בהחלטיות ובסתמיות שאי אפשר להתיר, וכנ"ל.

(ג) אוסיף עוד שכחכם עדיף מנביא בירר הדברי מלכיאל האיסור שיש בזה גם כשיערבו זרע הבעל עם זרע אחר והוכיח מהירושלמי והתוס' שאפשר בכזאת שתתעבר אשה משני בני אדם, ושדוחק לחלק בין אם נתערב הזרע מבחוץ לנתערב בפנים,

דיעוין בהר צבי שם שמביא עוד שנשאל מרופא אחד בדבר הדומה לזה, והוא, דדבר מצוי בין אלה שהם מחוסרי בנים בדיקת הרופאים הוכיחה סיבת הדבר מפני שהזרע של הבעל אין בהם כח חיוני מלא כפי הדרוש בכדי להוליד בנים, ועפ"י חכמת הרפואה ידוע להם כי הזרע של הבעל היוצאת מגוף האדם מעורבת משני יסודות שונים שיש להם דרכים להפרידם זה מזה, האחד יפרד וישאר יסוד נוזלי לבד והשני נעשה יסוד גושי, וכשנוטלים יסוד נוזלי מאדם בריא ומערבים בו יסוד גושי של אדם הסובל חולשה בפרט זה, יש בכח הנוזלי של אדם בריא להשפיע גם על יסוד הגושי דגם הוא יבריא והיה כאחד האדם עד שכשזמריקים בשפופרת את התערובות משני החלקים קרוב הדבר שתקבל הריון מזריקה שכזו להוליד בנים, ונשאל איפוא אם גם באופן כזה שמעורב מזרע של שני אנשים יחשב בנו של הבעל שבשבילו נעשה כל התחבולה הזאת. ובבירורו כותב הגרצ"פ ז"ל שכששמע שאלה זו נזכר ממה שמביאים התוס' בסוטה בשם הירושלמי, וכמו"כ דן אי חצי בנו הוא בכלל בנו ואי יש דין אב אפי' במקצת, ולמעשה דעתו דבלא"ה אין כאן מקצת אב אלא כולו אב בהיות ובחלק הנוזלי שהוא מאיש אחר אין בו חלק חיוני כלל ואינו אלא מסייע לחלק הגושי שיבריא וישוב לתחיה ויצירת הולד הוא רק מחלק הגושי לבד ע"ש.

וכפי שראינו ניבא כמעט על בכזאת לעירוב בזרע הבעל גם זרע אחר הדברי מלכיאל, וגם הקדים כבר לדמות זאת לדברי הירושלמי המובאים בתוס' סוטה, ודעתו היתה בפשיטות לאסור זאת, ואם כי לא דיבר ממצאיות ב' החלקים שבזרע נוזלי וגושי, אבל כל עצם ההפרדה הזאת בחלקי הזרע מעורפלת עדנה מהצד ההלכתי וחשודה עד מאד מצידה המעשי, והכל בזה בבחינה של הררים התלויים בשערה או כמגדל הפורח באויר, דראשית ספק גדול עד מאד עפ"י ההלכה אם גם באופן זה לא מיקרי מיהת עירוב זרע, והכנסת ש"ז של אחר לתוך רחמה של אשת איש, ועם כל הכרוך בזה, כפי שנתברר בפרקים הקודמים, ושנית גם מהצד הקביעה העובדתית לא ברור עוד כלל אם אמנם כן הדבר כפי שהסביר הרופא השואל, וכשהרצאתי מזה לפני הרופאים שומעי לקחי הביטו על כך בתמיהה גדולה, וגם הסכימו לחששי שהבעתי לפניהם שאפילו אם כן הדבר אבל אם נסכים להתיר בכזאת הרי עי"כ פתוחה הדלת לרוחה לכל מיני תערובות זרע של אחר גם מחלק הגושי הן בזדון והן בשגגה עפ"י חילוף או קביעת השערה דמיונית וכדו' לזה.

וכפי הנראה חשש גם הגרצ"פ ז"ל בעצמו להאמור ועל כן סיים את דבריו שם בלשון: וכל זה אמרתי לענין שאין לחשוש כאן שהולד לא יתיחס אחרי האב אבל לעצם הדבר יש לעיין בזה עכ"ל, ובדואר ר"ל שיש עוד לעיין בזה בכמה פרטים אחרים מהצד ההלכתי, וגם לרבות מהצד המעשי ובכנות הקביעה העובדתית שקבע בזה הרופא השואל וכנ"ל. וראה זה דבספר שו"ת אגרות משה חאה"ע סי' ע"א כותב שמה שמדברים הרופאים ומציעים מענין עירוב הזרע מהבעל ומאיש אחר, נודע לו שזה רק רמאות להשקיט רוח בעל האשה שיחשוב שהולד הוא גם מזרע שלו והוא אביו אבל באמת אינו כלום ע"ש, וכ"כ גם הגרי"א העניקין שליט"א בהמאור שם (תשרי - חשוון תשכ"ה) דאותם הרופאים שאומרים דמערבים זרע הזר עם זרע הבעל ואפשר שעיי"ז יגרום עיבור לזרע הבעל (רמז בזה ממש לכפי שנשאל הגרצ"פ ז"ל שהזרע הנוזלי של האחר יגרום להבראת זרע הבעל שיוכל להביא הריון) אין בדבריהם ממש, ומוסיף עוד וכותב, דאפילו היה אפשר כן הוא בלבול הזרע ואינם מקיימים המצוה לא האב ולא בעל הזרע, ואפילו האשה דמפקדה רק על לשבת יצרה אינה מקיימת בזה, וקרוב הדבר שזה בכלל לא תהיה קדשה וכו' עיי"ש. ועוד זאת ראיתי בספר שו"ת הלל אומר חאה"ע סימן כ"ד שמספר שדיבר מענין אמירת רופאים זאת לעירוב זרע הבעל עם זרע אחר עם א' הרופאים בת"א, והלה גילה לו סוד נורא, כי כדי לשבר את האוזן ולרמות את הבעל העקר לוקח הרופא ש"ז מאיש בריא ומערבה יחד עם ש"ז של הבעל ועושה תמוסה זו זריקה לתוך רחמה של האשה כדי שיחשוב הבעל שההריון הוא ממנו ועושה זאת כדי להרגיע רוח הבעל ע"ש. האמור מספיק לחזק דברינו האמורים הן מהצד ההלכתי והן מהצד המעשי.

(ד) ונשוב להמשיך בבירור עיקר השאלה שהתחלנו בה, אם מותר להוציא בדרך זאת של הפרייה - מלאכותית מזרע הבעל [ובאופן שיהא ברור בלי צל של ספק שלוקחים מזרעו בלבד] ולהכניסו ברחם אשתו כדי שתתעבר. והנה מציינו לעוד גאון בדור שלפנינו שנשאל על כך, והוא בשו"ת מהרש"ם ח"ג סי' רס"ח, ובדבריו גם פתח לנו בזה פתחא דהיתרא. הוא נשאל שם: בדבר א' שדר עם אשתו יותר מעשר שנים ואין לו בנים, ואמר רופא א' מומחה גדול שיתן לו זרעו לתוך צנצנת והוא יקלח הזרע לתוך רחם האשה ע"י שפופרת ועי"ז תתעבר ותלד (כי ע"י שפי הרחם צר לא יוקלט בתשמיש הזרע לתוכה), אם מותר לעשות כן. וכמו"כ אם מותר שיעשה הרופא הקילוח לרחם האשה בימי נדתה. ובחלקו הגדול של תשובתו על כך דן המהרש"ם בעיקרו של דבר זה אם מותר בדרך זאת להוציא זרע, ואם הרופא נאמן על כך שתוכל האשה עי"כ להתעבר, וכתב לברר שבאופן זה אין זה בגדר השחתה כיון שאפשר שאותו זרע לא ילך לאיבוד ולבטלה, ואף שהוא רק ספק תיקון כבר כתב בתשו' רמ"א סי' ק' אות י' דמוחק ע"מ לתקן אף שהתיקון רק ספק מותר דמ"מ ל"ה דרך השחתה כיון שעושה בשביל תיקון וכו' ובנ"ד שעושה ע"מ לתקן באותו זרע עצמו דבכה"ג במוחק השם לתקן במקומו שרי וכן בנותץ אבן בבית"ג שרי ש"מ לתקן במקומו, א"כ ה"נ בזה. וכמו"כ כתב לברר שהרופא נאמן שתוכל להתעבר באופן זה, והביא לזה דברי התשב"ץ וכן דברי הגהת סמ"ק, אך סיים דמ"מ מצד חומר האיסור יש לחקור עוד מרופא מומחה גדול ואם גם הוא יסכים לה אז יש להקל בזה.

ובסופה של התשובה השיב המהרש"ם בקצרה על השאלה הב' וכרך בדבריו תוספת, או הבהרה, גם בנוגע למ"ש מקודם לכן בעיקר הנידון, וכתב וז"ל: ומה ששאל אם מותר שיעשה הרופא הקילוח לרחם האשה בימי נדתה לפימש"ל בשם הגהת סמ"ק אין בזה קפידא ומ"מ אין דעתי לעשות כן מעשה רק בימי טהרתה וגם בזה לא התרתי רק בשהה כבר עשר שנים ולא ילדה ויבא לידה

גירושין והתירה התורה למחוק שמו בשביל השלום אבל מחומר האיסור רצוני באופן שיסכימו עוד ב' רבנים יראי ד' ושללא לעשות מעשה רק עפ"י חקירת חכם וירא ד' אשר יראה הענין שהוא שעת הדחק גדול וכתורה יעשה עכ"ל עיי"ש.

מכללות והיקף דברי המהרש"ם בזה אנו למדים בדעתו בכזאת, דלהלכה סבר שיש מקום להתיר עצם הפעולה וגם לרבות לעשות לאשה קילוח הזרע ברחמה גם בימי נדחה, אבל בלהורות כן למעשה תחם תחומים מתי שמסכים לפסוק לעשות גוף הפעולה, ומסתייג לגמרי בהשאלה ב'. והיינו, דלהורות להתיר לעשות גוף הפעולה הסכים רק בתנאי אם הזוג כבר שהו יחד עשר שנים ולא ילדה שאזי יביא הדבר לידי גירושין וגדול השלום, וניכרים סמוכים בדברי המהרש"ם בזה, דהא יסוד ההיתר להשחית הזרע בכה"ג שהוא ע"מ לתקן כתב לעיל מיניה ללמוד זה ממוחק את השם ע"מ לתקנו במקומו שרי, ובתנאו להתיר למעשה התנה ג"כ דוקא כשיש כבר יסוד שיבואו לידי גירושין שאזי יש לו כבר ג"כ סמוכין לזה ממחיקת השם שהתירה התורה למחוק שמו בשביל השלום, וכאילו רצו"ל שגם אפילו אם למעשה יש מקום להנזדזז אם אמנם נקרא בכה"ג השחתה ע"מ לתקן ואם לא דמי זה לדברי הרא"ש פ"ב דביצה, שהביא מקודם לכן בדבריו, שכתב דאין ליטול פתילה דולקת מנר זה וליתן בנר אחר דמידי שסילקה מן הנר הו"ל מכבה ומה מועיל אם חזר והדליק כיעו"ש [ויעוין גם בשו"ת דברי מלכיאל ח"ה סי' קנ"ז שסובר שבכלל אין להשוות השחתה דש"ל למחיקת השם שלדעת הרבה פוסקים מותר לצורך תיקון דלא דמי כלל דשם ילפינן זה מקרא דלא תעשון וגו' ושם איירי בדרך השחתה וכו' עיי"ש]. מכל מקום יש מיהת להתיר כשעברו כבר י' שנים שיש גם ענין של גדול השלום ובכה"ג הרי מצינו שהתירו למחוק השם אפילו שלא ע"מ לתקנו. וכמו"כ מיראת ההוראה בענין חמור כזה הביע רצונו שגם בכה"ג רצונו אבל שיסכימו עמו לכך עוד ב' רבנים יראי ד', כי היכי דלימטיין שיבא מכשורא, וכדי שיהא בטוח שאמנם כן הוא שיש חשש מבוסס שאם לא נתיר זאת יעמדו הזוג לפני בעיא של גירושין, התנה עוד שלא יעשו מעשה רק עפ"י חקירת חכם וירא ד' שיעמוד על הענין שאמנם כן הוא ושהוא שעה"ד גדול. וזה שבראש הצריך בזה שיעברו י"ש הוא פשוט מפני שלפני כן הרי אין לחייב בגירושין עפ"י הדין.

ואילו בנוגע אם להתיר הקילוח בימי נדחה לא הסכים המהרש"ם כלל להורות להתיר למעשה, ופשטות דבריו בזה לאיסורא המה אפילו בגוונא שלא יועיל אם יעשו לה זאת בימי טהרתה, ואע"פ שהוא משום מצות פריה ורביה, שהרי המדובר שם כשכבר עברו י"ש, והשאלה הב' בודאי היתה מפני שהרופא אמר שבכה"ג יותר בטוח שתכנס להריון, וכפי שנזכר מכזאת גם בספרים אחרים הדנים בזה, ואפ"ה לא הסכים לעשות מעשה להתיר גם בכה"ג, ואע"פ שכאמור להלכה כתב שיש הוכחה מדברי הגהת סמ"ק שאין בזה קפידא, מ"מ לא רצה כנראה לסמוך ע"ז לבד להורות כן גם למעשה, ואולי סבר שגם מההיא דסמ"ק יש מקום לחלק שמפני שבשם הוא בכלל מילתא דלא שכיחא וגם בלי מעשה וכוונה, ועל כן אין ללמוד משם להתיר לכתחילה גם עשיית מעשה, ובדומה למ"ש לחלק הדברי מלכיאל הנ"ל.

(ה) מצינו לעוד גדול אחד בדור שלפנינו שנשאל בזה, והוא בשו"ת זקן אהרן ח"ב סימן צ"ז והסכים להתיר, ובאשר השואל כתב לו שהגאון מהרש"ם הסכים להתיר ורק תנאי התנה שיסכימו עמו עוד שני רבנים, עונה לו בסוף התשובה בלשון דרינא בהד"י והגני נמנה עמו בהיתר זה.

ולמעשה הסכים הספר שם להתיר עוד יותר ממה שהתיר המהרש"ם, ראשית, לא נזכר שם שכבר עברו על הזוג י' שנים וגם בדברי תשובתו לא מזכיר כלל מהצרכת תנאי זה, ושנית, בדברי תשובתו משתקפת דעתו להתיר לעשות זאת גם בימי נדחה, דבדבריו שם דן גם בספק אם יש חשש שע"י הכנסת השפופרת לתוך הרחם תראה טפת דם כיון דאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם וא"כ גם אם תתעבר יהיה זה בימי נדחה והולד בן הנדה, ונוסף למ"ש לבאר שאין לחוש לכך כל שבודקת א"ע ואינה מוצאת דם, כותב עוד זאת, דאפ"ל אם בדקה עצמה ומצאה דם דודאי נדה היא מה בכך הא בנדה הביאה וקריבה דרך אישות אסרה תורה וכו', ומסתייג לכך מדברי הר"ר פרץ בהגהת סמ"ק, ובתחילה כותב שם להנזדזז על גוף דברי הגהות סמ"ק בזה, ולאסור ממילא לעשות בידים כן להכניס לה שפופרת בימי נדחה ולהרבות פגומים ושיהיו זרע מרעים ומצורעים, אבל מיד לאחר זאת חוזר בו וכותב שלא יוכל לחלוק על הנהו עמודי ההוראה הגהות סמ"ק הב"ח והט"ז שהסכימו להדיא דבלא ביאת איסור אין נפגם הולד עיי"ש.

אלא דנכרים הדברים שהבעל בית אהרן לא ראה כלל ממ"ש בה הגאון הבעל דברי מלכיאל, דחוץ מזה שלא הזכירו, הרבה מדבריו שכותב בתשובתו שם נכללים וגם נסתרים בדברי מלכיאל שם, ובתוך זה גם הוכחתו מהגהות סמ"ק וכו"ל באות ב', וזהו חוץ ממ"ש בפ"א אות ח' שיש גם לחלק בין ממילא לבין ע"י מעשה וכן מה שהבאנו מפוס' ראשו' אחרים ועוד שכותבים שהולד כן נפגם. וניתן על כן לחשוב ולומר שאילו היה הבעל בית אהרן רואה את האמור לא היה מחליט להתיר בכזאת אפילו בימי נדחה, ולמעשה לא יצא מתח"י בנידונו היתר גם על בכזאת וכפי שמדגיש לכתוב שם בלשון וכו"ש בני"ד דלא ידעינן אם נגע בשפופרת במקור ורוב פעמים אינו נוגע מפני שהחדר עמוק הרבה וגם יש סימן דלא נגע מדלא הרגישה שום כאב ועקיצה דאין לחוש לפגימת הולד כיעו"ש.

(ו) בזמנינו מצינו שכתב להתיר לעשות זאת אפילו בימי נדחה הגר"מ פיינשטיין שליט"א בשו"ת אגרות משה חאה"ע מהדו"ת סי' י"ח [ושאלתו היתה באשה אשר לפי דברי הרופאים מומחים היא מוכשרת לקבל הריון רק ביום השמיני ויום התשיעי מהתחלת וסתה, אם מותר להזליף אז זרע הבעל לבטנה ע"י שפופרת], וזאת בהסתמך ע"ד הגהות סמ"ק שבט"ז, [ונזכרתי שגם בשו"ת יביע אומר לידידי הגר"ע יוסף שליט"א ח"ב סי' א' כותב נמי להתיר בכזאת כשאי אפשר בענין אחר עיי"ש]. וכאמור לפי מה שהתבאר בדברינו קשה עד מאד מכמה בחינות להסתמך ולהתיר גלל כן.

ומה שתמוה ביותר על הבעל אגרות משה שם, דהשואל כתב לו שיש מתירין דאחרי עבור י"א נקיים קודם וסת ותצא מספק זב ואחר ז' ימים מהתחלת הוסת אם תפסוק מדמיה תטבול כדין נדה מדאורייתא ואח"כ יעשו זליפת הזרע לבטנה, ואת זה כתב לדחות שם בנימוק שלפי דעתו להתיר באופן זה הוא חומרא דאתי לידי קולא משום שיכול לבוא מזה שתטבול אחר ז' ימים בלא ספירת ז' נקיים קלקול להקל גם לשמש עמה והוי חומרא דאתי לידי קולא, ובמקום זה כתב להתיר לעשות זאת גם בימי נדתה, ולפענ"ד לא אבין דהיכן מצינו בכזאת, וכשם שלא חשש שעי"ז שיכניסו מזרעו לבטנה בימי נדתה שיבוא עי"כ גם לשמש עמה כן אין מקום לחוש לזה גם אם יכניסו מזרעו לבטנה אחרי שתטבול לאחר ז', ומתי יש לומר שחששו לזה הוא דוקא באם נתיר לו לאחר טבילה נגיעה בה או דברים אחרים שבדרך כלל אסורים לו לעשות לה לפני שנטהרת כדת וכדין או מדברי סופרים ומחומרא שהחמירו על עצמן, יעוין בשו"ת ריב"ש סי' תכ"ה וב"י טו"ד סו"ס קפ"ג, ומ"ש בזה בשו"ת רב פעלים ח"ג חיו"ד סי' י"ב באריכות עיי"ש, אבל כשאנו לא מתירים לו שום דבר איסור ולא כל קירבה אליה אלא מורים לו את ההלכה שבאופן כזה לא היה ואין בכלל שום איסור א"כ מהיכי תיתי נבוא לגזור גזירות מדעתנו ולומר שיש לחוש שעי"כ יבוא (למרות שנסביר לו בכזאת שלא מתירים לו משום כך שום איסור) גם להורות לעצמו היתר לעשות עמה גם האסור לו, אתמא. ועל כן לדעתי נכון יותר לעשות כעצת היש מתירין שכתב לו השואל.

(ז) והכי ראיתי באמת בספר שו"ת מנחת יצחק ח"א סי' ס' שכותב שאל כזאת נטה דעת הגרש"ד כהנא ז"ל להתיר, באופן שהאשה תטבול קודם ימי ליבונה, והבעל מנ"י מבאר את דבריו דרצו"ל כשיש מהתחלת הראי' עד הטבילה ז' ימים, ומוסיף להראות לכך פנים מסבירות בהלכה ולהסביר מדוע שיש להתיר בכזאת, והיינו כיון דבאמת איסור הזרעה בזמן נדות רק משום פגם שבטבע נדתה, וכל זה לא שייך רק אם היא נדה ממש ולא מחמת חומרא שהחמירו על עצמן עיי"ש [כן עומד שם הבעל מנח"י שם על התנאי שצריך שיעברו י"ש מנשואיהם עיי"ש].
וכך ראיתי כתוב שבכזאת היתה גם דעתו של הגרי"ז מינצברג ז"ל לאסור להזריק בימי נדותה כדעת המהרש"ם, ולהתיר אחר טבילה מטומאת נדה מן התורה ולפני ספירת שבעה באופן שהם מדרבנן, אם אי אפשר בענין אחר.

(ח) גם להאוסרים בזמן נדותה יתכן שיסכימו אבל להתיר לעשות ההפרייה סמוך לוסתה דהא אפ"ל לבעול ממש סמוך לוסתה התיר הרמ"א ביו"ד (סימן קפ"ד סעיף י') מעיקרא דדינא ביוצא לדרך כיעו"ש, ומכש"כ שיש להתיר אז הכנסת זרע לרחמה. והכי ראיתי באמת בספר אשל אברהם (תש"כ) להגרא"י ניימרק ז"ל בפירות גינוסר סימן ו' שהעלה נמי כן להלכה להתיר הפראה - מלאכותית מזרע הבעל לרחם אשתו בסמוך לוסתה, שהוא הזמן הכי טוב והכי ישר לזה, בהיות ובסמוך לוסתה מותר עפ"י דין גם ביוצא לדרך עפ"י שיטת גדולי הראשו' רש"י והראב"ד ועוד וכו' וביוצא לדרך הוא רק לעגמת נפשה של האשה, כש"כ וכש"כ למי שלא זכה להבנות מאשתו ויש בזה משום עגון אם יהיו מוכרחים להתגרש מחמת זה אין כל ספק שדרך ההפראה המלאכותית בסמוך לוסתה היא הדרך הכי ישרה והכי כשירה לפניהם, רק שתהיה בהשגחה מעולה ע"י רופא נאמן, וטובים השנים מן האחד עיי"ש.

(ט) לבסוף: במקרה של הוראת - היתר להוציא זרע מהבעל להזריקו אח"כ לרחם אשתו, יש מאד מאד להשגיח בשבע עינים שהרופא לא יקח ולא יערב חלילה וחלילה בזה זרע של איש אחר. ופיקוח זה הוא תנאי קודם למעשה. אי אפשר לפרט ע"ג הכתב דרכי הפיקוח דהכל תלוי לפי נאמנות הרופא ובאופני דרכי הביצוע, אם הדבר בא בתכיפות וברציפות מההוצאה עד ההכנסה וכדומה, אבל יש לדעת שכל חיסרון פיקוח כל שהוא בזה עלול להפוך הקערה על פיה ולהביא לזוג חורבן במקום בנין, וד"ל. ויה"ר שלא יבואו בני ובנות ישראל לידי כך להיות נצרכים בזה לידי רופא בשר ודם באמצע, ובורא עולם בקנין אשר יצר את האדם בצלמו בצלם דמות תבניתו הוא שישלים הבנין להתקין ממנו בנין עדי עד.

סיכום היוצא לנו להלכה מכל האמור בשער זה:

א' אסור להפרות אשת איש מש"ז של איש אחר באמצעות הזרעה מלאכותית והדבר תועבה גדולה ורעה עד מאד.
ב' יש שנוטים לסבור שאשת איש העושה זאת נאסרת גם על בעלה.

ג' אשה שביצעה פעולת הזרעה מלאכותית שלא בידיעת בעלה, הגם שלא נתעברה מזה, יכול הבעל לדרוש לחייבה בקבלת גט פיטורין, ויש גם ליעצו על כך, והדעת נוטה שגם מפסידה כתובתה ואפילו בלא התראה.

ד' הולד שנולד אצל אשת איש מש"ז של אחר באמצעי הנ"ז יש סוברים שהוא כשר ויש סוברים שהוא ממזר והדעת מכרעת שמספק פסול בודאי לא יצא.

ה' עצם ביצוע הפראה - מלאכותית בגופה של אשה אפילו פנויה תועבה גדולה היא והרבה איסורים חמורים מדברי סופרים מדברי תורה כרוכים בכך כגון שמא ישא אחותו מאביו ושמא יפטור את אמו לשוק בלא חליצה ושמא ייבם אשת אחיו וכן חשש לאיסור גזילה במקרה שיבוא לירש את אביו המדומה. והכל מוזהרים על כך שלא לתת יד לגרום ליצירת יצורים עלובים כאלה בעולם, ויש בזה הן משום תקנת - הולד והן משום תקנת - ערוה.

ו' נותני הזרע לשם מטרות כאלה וכן הרופאים המסייעים עוברים במיוחד על האיסור החמור של מוציא ש"ז לבטלה.
ז' ולד הנולד על ידי הפרייה מלאכותית (או אמבטי) יש אומרים שמתייחס אל נותן הזרע והוא כבנו לכל דבר, ויש אומרים שרק לחומרא אמרינן שמתייחס אליו ולא לקולא, ויש סוברים שאפילו אם הוא כבנו לכל דבר מכל מקום לא מקיים על ידי כן מצות פריה ורביה.

ח' ויש שחולקים על כל הנ"ז שבסעיף הקודם וסבירא להו שבן כזה אינו מתייחס אחר נותן הזרע כלל. ט' אליבא דכו"ע אשת איש שנתעברה שלא מבעלה אינה נאמנת לטעון שנתעברה באמצעות הפרייה מלאכותית ונאסרת על בעלה והולד ממזר.

י' אליבא דהדיעות שבסעי' ז' ישנו בהפרייה מלאכותית מש"ז של איש אחר כל האיסורים שפורטו בסעיף ה', ועוד זאת, אם נותן הזרע הוא כהן אסור לולד לישא גרושה וכדומה, וכמו"כ יש איסור גזילה גם כשאחרים ירשו את נותן הזרע שיוכלל בזה גם חלקו של יצור זה שלא נודע שהוא אביו, ולפעמים יתכן שיהיו מאות כאלה או יותר שיתיחסו אחר אב אחד. ואליבא דהדיעה שבסעיף ח' ישנן מכל מקום האיסורים והחששות של שמא יבם אשת אחיו ושמא יפטור את אמו לשוק וכן איסור גזילה כשיבוא לקחת חלק ולירש אביו המדומה.

י"א אשה שנתעברה בהפרייה מלאכותית אסור לה להנשא לאחר תוך ימי העיבור והיניקה משום איסור מעוברת ומינקת חבירו. י"ב אשת איש שנתעברה מש"ז של אחר בדרך זאת, חוץ מה שיש בזה משום החששות והאיסורים האמורים בסעיפים הקודמים הרי חייב בעלה לפרוש ממנה במיוחד למשך ימי העיבור והיניקה משום איסור מעוברת ומינקת חבירו, ואם עשתה זאת בידיעת רצון בעלה יש מקום לומר דדנים כאילו כנסה במזיד דיוציא בגט אפילו הוא כהן שיהא אסור להחזירה עוד.

י"ג אם ישימו זרע של יבם לתוך רחמה של יבמה בהזרקה - מלאכותית לא יקיים עי"כ מצות יבום. י"ד עצם דבר זה להכניס לתוך רחמה של אשת איש שכבת זרע של אחר תועבה גדולה היא עד מאד מכמה וכמה בחינות פרטיות ומסתעפות.

ט"ו מבחינה האמורה בסעיף הקודם התועבה גדולה פי הרבה לקחת לשם כך ש"ז של עכו"ם ואין לתאר החורבן הנורא והכליה הרוחנית המבהילה מלידת יצורים כאלה בקרב בית ישראל.

ט"ז ומבחינת פרטות ההלכה יש בש"ז של עכו"ם גם כן משום החששות של שמא יפטור את אמו לשוק בלא חליצה או שמא יחלוץ אשת אחיו, וכן משום גזל בירושה ויתכן שלהסוברים שבש"ז מאחר נאסרת האשה על בעלה והולד אינו כשר, גם בש"ז של עכו"ם נאסרת אליבא דידהו על בעלה והולד פגום ויש לחוש שאם יולד בת אולי ישיאנה לכהן ואם בעל האשה הוא כהן יש לחוש שאם יולד בן שיעלהו לדוכן.

י"ז להוציא ש"ז מהבעל להכניסו ברחם אשתו באמצעות הזרקה - מלאכותית, כל עוד שיש תקוה שיוכלו להבנות כדרך כל הארץ אין להתיר לעשות זאת.

י"ח אם עברו כבר עשר שנים מנשואיהם, או שהתברר כבר עפ"י רופאים מהימנים שלא תוכל בשום פנים להתעבר מבעלה בדרך הרגילה נחלקו הפוסקים האחרונים אם ואימתי יש להתיר בכה"ג לעבר אותה מש"ז של בעלה באמצעות הזרקה - מלאכותית. ישנם שאוסרים לגמרי מכמה בחינות וחששות, ענייניות ועובדתיות. וישנם שמתירים אבל רק בימי טהרתה, ויש מקום להתיר גם סמוך לוסתה. וישנם שמתירים גם בימי ליבונה לאחר שתטבול ותצא מדין נדה דאורייתא. וקצתם של אחרונים מתירים לעשות זאת אפילו בימי נדותה.

י"ט אין להתיר כל עירבוב זרע מאיש אחר בתוך ש"ז של הבעל.

כ' במקרה של הוראת - היתר להוציא מזרע הבעל להזריקו אח"כ לרחם אשתו יש להשגיח בשבע עינים שלא יערבבו חלילה בזה זרע של איש אחר, וכל חיסרון פיקוח כל שהוא מכך עלול להפוך הקערה על פיה ולהביא חלילה על הזוג חורבן במקום בנין. כ"א יש לחזר לעשות כל טעדיקי בדרכי ההלכה והרפואה טרם שיגיעו לידי כך להצרכת הוראת היתר להפרות האשה מבעלה באמצעות הפרייה מלאכותית.

ויה"ר שלא יצטרכו בני ובנות ישראל לידי כך, ומושיב יחידים ביתה יאמר לדבק טוב לפרות ולרבות כדרך כל הארץ, ויזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצות, ומלאה הארץ דעה את ד' כמים לים מכסים, אמן.